Αριθ. αυ. 132902

ΝΕΟΛΟΓΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
Π. Α. Ζ.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Διευθυντής Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΤΟΜΟΣ Α'. — ΤΕΥΧΗ 1 — 52

1891—1892.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπόλιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1892.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.

ΕΤΟΣ Α'. ΚΥΡΙΑΚΗ, 12 Ἀπριλίου 1892. ΑΡΙΘ. 25.

ΝΕΟΛΟΓΟΥ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

Τιμᾶται γρ. ἀργ. 2. Τιμᾶται γρ. ἀργ. 2.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, 12 Ἀπριλίου 1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις. — **Κωνσταντῖνος ὁ Ζάππας.** — **Εὔδοξος ὁ θαλασσοπόρος.** — **Ποικίλα.** — **Ἡρόδοτος ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας.** — **Οἱ τῆς Σιδῶνος ἑλληνικοὶ σαρκοφάγοι** (Ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως). — **Ὁ Ἰατρὸς Μέτζγκερ.** — **Ἡ Δευτέρα Μήτηρ** (διήγημα).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα κατά τε τὸ ἡμέτερον ἡμερολόγιον καὶ κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ὡς καὶ αἱ ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς ταύταις διακοπαὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν ἐν τοῖς κράτεσι, τοῖς διοικουμένοις ὑπὸ συνταγματικῶν θεσμῶν, κατ' ἀνάγκην ἐπέβαλον τὴν σιγὴν εἰς τὴν πολιτικήν, ἥτις καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἐπαρουσίασε κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην γεγονὸς νέον, δυνάμενον νὰ ἐπισπάσηται τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ ν' ἀπασχολήσῃ τὴν μέριμναν τοῦ διπλωματικοῦ κόσμου. Βεβαίως ὑπάρχουσι γεγονότα τινὰ προκαλοῦντα τὴν ἀνασκάλευσιν τῶν μαστιζουσῶν τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον πληγῶν, τῶν κατενεχθεισῶν διὰ τῆς ἀθετήσεως τῆς βερολινείου συνθήκης ἐπὶ τῇ παρὰ τὰς διακελεύσεις αὐτῆς ἐκλογῇ τῆς 25/7 Ἰουλίου 1887, ἧς ἡ κύρωσις ζητεῖται δι' ἐγγράφων ἐπισήμων, συντεταγμένων παρὰ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς καὶ κατακρινομένων καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν θερμῶν συνηγόρων, ὅσοι ἄφθονον ἔσπενδον καμπανίτην ἐπὶ τῷ ἐπελθόντι τῷ 1885 πραξικοπήματι, ἀλλ' ἡ λεπτομερὴς αὐτοῦ ἐξέτασις παρέχει πολλοὺς τοὺς κινδύνους ἕνεκα τοῦ ὀλισθηροῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἡ ἔρευνα αὕτη νὰ διεξαχθῇ δύναται. Τούτου ἕνεκεν ἡ προσοχὴ στρέφεται μᾶλλον περὶ τὰς μετ' ἐπιτάσεως διαδιδομένας ψήμας περὶ συνεντεύξεως τῶν αὐτοκρατόρων Γουλιέλμου καὶ Ἀλεξάνδρου, τοῦ τελευταίου ἀποδίδοντος τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπίσκεψιν ἐν Νάρβα. Καὶ ὄντως ἡ συνέντευξις τῶν ΑΑ. ΜΜ. ἀποτελεῖ σπουδαῖον σύμπτωμα ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν καὶ μάλιστα μετὰ τὰς ἐπιτεινομένας εἰδήσεις περὶ ἐμπορικῆς τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γερμανίας προσεγγίσεως, πραγματουμένης τῇ πρωτοβουλίᾳ ἰδίᾳ τῆς δευτέρας, ἅτε φοβουμένης τὴν αὐξουσαν δύναμιν τοῦ γείτονος κράτους καὶ ἀγωνιζομένης διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν σχέσεων πρὸς αὐτό, διὰ τῆς εὐνοίας πρὸς τὸ ρωσικὸν ρούβλιον, νὰ προλειάνῃ τὴν ὁδὸν εἰς πολιτικὴν συμφωνίαν καὶ εἰς χαλάρωσιν οὕτω τῶν τεταμένων διπλωματικῶν σχέσεων τῶν δύο ἀνακτοβουλίων. Οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ μὴ ἀνομολογῶν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἰρηνικῶν ἐμφορεῖται προθέσεων καὶ μεθ' ὅλας τὰς πικρίας, ἃς ἡ κυβέρνησις καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐποτίσθη παρὰ τῆς Γερμανίας, οὐδέποτε διενοήθη νὰ ἄρξηται χειρῶν ἀδίκων κατὰ τῆς γείτονος ταύτης, τῆς διοργανωσάσης τὴν τριπλῆν συμμαχίαν ἐναντίον τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτὴν κράτους καὶ τοῦ παρασχόντος τὴν μεγίστην τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπηρεσιῶν διὰ τῆς τηρήσεως εὐμενοῦς οὐδετερότητος πρὸς τὴν Πρωσίαν κατὰ τὴν πρὸς τὸν πολέμιον τοῦ 1870 πάλην· ἀλλ' ἡ συστηματικὴ καταφορὰ τῆς Γερμανίας ἐναντίον πάσης ἐπιχειρήσεως τῆς Ρωσίας, ἡ σφοδρὰ καταδίωξις τοῦ ρωσικοῦ ρουβλίου, οἱ θεσπισθέντες περιορισμοὶ ἐν τῇ εἰς Γερμανίαν εἰσαγωγῇ τοῦ ρωσικοῦ σίτου, ἡ σκληρὰ τοῦ τύπου καταφορὰ κατὰ παντὸς ρωσικοῦ, ἡ διὰ ζοφερῶν χρωμάτων ἀπόχρωσις τῶν τῆς Ρωσίας ἐσωτερικῶν, καίτοι ἐν Γερμανίᾳ ἐπισυνέβησαν πολλῷ σοβαρώτερα συνεπείᾳ τῶν κακοβούλων ἐνεργειῶν τῶν πολεμίων τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως, πάντα ταῦτα δεινῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀνακτοβουλίου Πετρουπόλεως καὶ ὁ ρωσικὸς λαὸς τοσοῦτο τὴν καρδίαν ἐτρώθη, ὥστε τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἰδέας τῶν ἀνωτέρων κύκλων καὶ οὕτως ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ τηρῆσαι ψυχροτέραν πρὸς τὴν Γερμανίαν πολιτείαν, ἧς συνέπεια δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ἀναβολὴ τῆς ἀνταποδόσεως τῆς ἐν Νάρβᾳ ἐπισκέψεως τοῦ Γερμανοῦ μονάρχου πρὸς τὸν τσάρον. Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο οἷς Ἀλέξανδρος ὁ Γ' εἰς Κοπεγχάγην μετέβη καὶ πέρυσι οἷς διῆλθε τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν θάνατον τῆς ἀειμνήστου βασιλόπαιδος τῆς Ἑλλάδος καὶ μεγάλης δουκίσσης τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρας, ἀπέσχεν ὅμως τῆς ἀνταποδόσεως παρὰ τὸ λεπτὸν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, πιστῶς τηροῦντος τὰ ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἐθιμοτυπίας ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα καὶ οὐδέποτε ἀποστέργοντος τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐκπλήρωσιν. Ἡ μετ' ἐπιτάσεως λοιπὸν διάδοσις τῆς ψήμης περὶ ἀνταποδόσεως τῆς ἐπισκέψεως τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου οὐ μικρὸν συμβάλλεται εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, πραγματούμενον ἐπὶ τῇ εἰς Κοπεγχάγην ἐπικειμένῃ μεταβάσει ἕνεκα τῶν χρυσῶν γάμων τοῦ ἐστεμμένου πενθεροῦ, δὲν εἶναι ὅλως ἄσχετον πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ ὅτι κατὰ τὴν συνέντευξιν ἀνταλλαγήσογ-

ται ἴσως ἰδέαι καὶ ἐξηγήσεις, διασαφηνίζουσαι τὰς ὑφεστώσας διαφωνίας ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν δύο κρατῶν καὶ συντελούσας εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σχέσεων, καίτοι, ἡ συνέντευξις, ἐξεταζομένη κατὰ βάθος, ἰδιωτικὸν ὅλως ἀποτελεῖ γεγονός, ἐπιδρῶν μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀμοιβαίων συμπαθειῶν τῶν δύο αὐλῶν ἢ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν διαφωνιῶν τῶν δύο κυβερνήσεων. Ὅτι δὲ ἡ προσδοκωμένη συνέντευξις θεωρεῖται ὡς ἔχουσα καὶ πολιτικὴν σημασίαν ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς παρατηρουμένης τάσεως πρὸς μείωσιν τῆς σημασίας καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν διεξαγομένων πολεμικῶν παρασκευῶν οὐ μόνον ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις ἐνδιαφερομένοις κράτεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς μεγάλαις δυνάμεσι καὶ αὐτοῖς ἔτι τοῖς κραιπδίοις.

Καὶ ὄντως αἱ ἀπανταχοῦ διεξαγόμεναι προπαρασκευαὶ καὶ τὰ μελετώμενα σχέδια τοιοῦτον φέρουσι χαρακτῆρα, ὥστε εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ παρασταθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς χρηματιστηρίοις κερδοσκόπων καὶ ὑπὸ τοῦ διπλωματικοῦ ἐν γένει κόσμου ὡς κακὸς οἰωνὸς καὶ ὡς προανάκρουσμα δεινοῦ καὶ ἐπικειμένου πολέμου, ἀνατρέποντος τὴν κρατοῦσαν ἐν Εὐρώπῃ κατάστασιν καὶ συνεπαγομένους τὴν ἐπὶ μᾶλλον δείνωσιν τῆς ἤδη ἀνυποίστου οἰκονομικῆς ἐν τῇ Δύσει καταστάσεως, ἧς συνέπεια ἄμεσος εἶναι ἡ κατὰ τοῦ κεφαλαίου διεξαγομένη πάλη τῆς ἐργασίας, ἡ ἀνασκάλευσις τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, ἡ ἀνατροπὴ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν πραγμάτων. Ἐν μὲν τῇ Ρωσίᾳ μεγάλη καταβάλλεται μέριμνα περὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τοῖς δυτικοῖς μεθορίοις φρουρῶν, περὶ τὸν πληρέστερον ἐξοπλισμὸν τῶν φρουρίων, περὶ τὴν τελεσφόρον καταπολέμησιν τῆς διεξαγομένης δεινῆς τῇ ἀληθείᾳ κατασκοπείας, ἧς ἕνεκα καὶ αἱ παρὰ τὰ φρούρια μοναὶ τῶν μὴ ὀρθοδόξων διαλύονται, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ συντόνως ἐπιταχύνεται ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐν Πρωσίᾳ σιδηροδρομικοῦ συμπλέγματος, ἐν Γαλλίᾳ ὁ κ. Φρεσινὲ ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῶν πρὸς τὰς Ἄλπεις μεθοριακῶν φρουρῶν, ἐν Αὐστρίᾳ σκέψις γίνεται περὶ αὐξήσεως τοῦ ἐν Γαλικίᾳ στρατοῦ καὶ περὶ ναυπηγήσεως νέων θωρηκτῶν πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ὑπαρχόντων, ἐν Ἀγγλίᾳ μετ' ἐπιμονῆς ζητεῖται ἡ ἀνοργάνωσις τοῦ στρατιωτικοῦ συστήματος, ὅπερ σφοδρότατα κατακρίνουσιν ἔξοχοι στρατιωτικοὶ καὶ πολλὰ ἔτι τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐν Βελγίῳ ἐπιψηφίζεται νέα συμπληρωματικὴ πίστωσις ὑπὲρ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Μεύσιος καὶ ἐν ἄλλαις τέλος χώραις ἕτερα θεσπίζονται στρατιωτικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀμυντικοῦ αὐτῶν συστήματος. Ἐν ἄλλαις περιστάσεσι τὰ λαμβανόμενα στρατιωτικὰ μέτρα μεγάλως ἤθελον ἀνησυχήσει τοὺς ἐν Εὐρώπῃ διπλωματικοὺς κύκλους καὶ παράσχει ἀφορμὴν εἰς διαφόρους εἰκασίας, ταραττούσας τὴν διάνοιαν τῶν λοιπῶν τάξεων, ἐκφοβιζομένων ἐκ τοῦ φάσματος τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐν τοῖς μεθορίοις συγκεκεντρωμένων μεγάλων καὶ φοβερῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων· ἀλλ' ἡ μετ' ἐπιτάσεως διάδοσις τῆς περὶ συνεντεύξεως τῶν δύο αὐτοκρατόρων φήμης, ἣν μάτην πειρῶνται νὰ θέσωσιν ἐν ἀμφιβολίᾳ οἱ ἄγαν ἐξημμένοι Γερμανοὶ καὶ τὰ τὰς ἰδέας αὐτῶν ἐξυπηρετοῦντα ὄργανα, οὐκ ὀλίγον συντελεῖ εἰς τὴν μείωσιν τῶν συλλαμβανομένων φόβων ἐπὶ ταῖς πολεμικαῖς προπαρασκευαῖς καὶ εἰς τὴν καθησύχασιν ἐν μέρει τῆς κοινῆς γνώμης, διαβλεπούσης ἐν τῇ πραγματώσει τοῦ τῆς συνεντεύξεως Ἀλεξάνδρου καὶ Γουλιέλμου σχεδίου ἀρκούντως ἰσχυρὸν σύμπτωμα συνεννοήσεως τῶν δύο κυβερνήσεων καὶ διασαφηνίσεως τῶν ὑφισταμένων διαφωνιῶν, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν παρατεινόμεναι ἐπιβάλλουσι κατ' ἀνάγκην τὴν διὰ τῶν ὅπλων ἐξομάλισιν ἀντὶ τῆς δι' εἰρηνικῶν μέσων, ἵν εὔχονται σύμπας ὁ ἐν Εὐρώπῃ πολιτικὸς κόσμος καὶ πάντες οἱ σταθμίζοντες τὰς συνεπείας δεινῆς καὶ ἀμειλίκτου πάλης.

Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα οὐχὶ ἐλάσσονα ἐπισπῶνται τὴν προσοχὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, φοβουμένου μὴ ἡ 1 προσεχοῦς μαΐου ἀποθῇ τὸ σύνθημα δεινοῦ καὶ φοβεροῦ κλονισμοῦ τοῦ ὑφισταμένου νῦν κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐν τοῖς πλείστοις σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν τοσαύτη διενεργεῖται πάλη κατὰ τῶν κρατούντων θεσμῶν, τοσαύτη ἐκδηλοῦται μῆνις ἐναντίον τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος, ὥστε αἱ διάφοροι κυβερνήσεις ἐν ἀγνοίᾳ σχεδὸν τοῦ πρακτέου διατελοῦσι πρὸς ματαίωσιν τῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως παρασκευαζομένων ἐνεργειῶν. Γαλλία καὶ Ἱσπανία ἰδίᾳ διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν, ὡς ἔξεστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν λαμβανομένων μέτρων ἐν τοῖς κυριωτέροις βιομηχανικοῖς καθιδρύμασιν, ἐν τοῖς ἁπλοποιείοις καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐν γένει καταστήμασιν, ὅπου διεξάγεται μεγάλη ὑπὲρ τῶν κυβερνητικῶν σχεδίων ἐργασία. Ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὰ πράγματα βαίνουσιν οὐχὶ τοσοῦτον εὐαρέστως ὡς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου, ὧν τῷ κινήματι τῶν πολεμίων τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως, ὑπάρχει καὶ τὸ τῶν ἐργατῶν, τὸ ἀπειλοῦν καὶ αὐθις διαστάσεις ἔνεκα τῆς προσεγγίσεως τῶν γενικῶν ἐκλογῶν, τῶν διεξαχθησομένων κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διεκπεραιώσεως σπουδαίων ἐργασιῶν πρὸς προμήθειαν μὲν ἀφθόνου ὕδατος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, πρὸς ἀνακούφισιν δὲ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἐργατῶν, στενόντων ὑπὸ τὸ βάρος τῆς γλίσχρου μισθοδοσίας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐργασίας πολλάκις πρὸς προμήθειαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Τὸν νοῦν τῶν κυβερνήσεων ἐν ἁπάσαις ταύταις ταῖς χώραις ταράσσει ἰδίᾳ ἡ προσεγγίζουσα 1 μαΐου, ἡ κατ' ἐξοχὴν αὕτη ἡμέρα τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἧς τὰ ἀποτελέσματα τοσοῦτο πτοοῦνται αἱ κατὰ τόπους διοικητικαὶ ἀρχαί, ὥστε ποῦ μὲν ἐνισχύθησαν τὰ ἀστυνομικὰ σώματα, ποῦ δὲ ἀπεστάλη καὶ ἔφιππος χωροφυλακὴ πρὸς περιφρούρησιν τῆς τάξεως καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἡσυχίας. Ἡ προσεχὴς 1 μαΐου προμηνύεται κατὰ τὰς ἰδέας τῶν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ἀναλόγως τῶν λαμβανομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν μέτρα πολλῷ δεινοτέρα τῆς περυσινῆς, καίτοι δὲν εἶναι ἀπίθανον τὸ νὰ παρέλθῃ ὡς ἡ 1 μαΐου 1891, ἡ εἰς πολλοὺς μὲν φόβους ἐμβαλλοῦσα τὰς κυβερνήσεις, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἐπενεγκοῦσα γεγονός, δικαιολογοῦν τοὺς φόβους τούτους.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τῶν κυρίως ἐσωτερικῶν γεγονότων ἡ Ἰταλία τὴν πρώτην κατέχει θέσιν ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἐν αὐτῇ ὑπουργικῆς κρίσεως διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ρουδίνη ὑπουργείου. Καὶ ναὶ μὲν ὁ μαρκήσιος προσεκλήθη καὶ πάλιν ν' ἀνασχηματίσῃ τὸ νέον ὑπουργεῖον καὶ μικροῦ δεῖν ἐξεπλήρου τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ὑπουργείου, οὗ ὁ κατάλογος ὑποβληθεὶς εἰς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα, ἐξηγγέλθη ὡς ὁριστικός, ἀλλ' ἐν τελευταίᾳ ὥρᾳ προσέκρουσε κατὰ δυσχερειῶν καὶ τὸ ὡς τετελεσμένον παρουσιασθὲν γεγονὸς ἀπεδείχθη ὡς πρόωρον. Ἀνομολογητέον ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ μαρκησίου δὲν δύναται νὰ ἐκπληρωθῇ τοσοῦτον εὐχερῶς ἕνεκα τῆς σοβαρότητος τῶν δυσχερειῶν, καθ' ὧν προσκρούει τὸ ἔργον τῆς ὁμοφωνίας καὶ συνεννοήσεως τῶν νέων μελῶν τοῦ ὑπουργείου, ἄλλων μὲν ζητούντων οἰκονομίας καὶ καταδικαζόντων ἑπομένως τὴν ἐκτέλεσιν

τῶν σχεδιαζομένων μεταρρυθμίσεων ἐν τῷ στρατῷ, ἄλλων δὲ κατακρινόντων τὸ τοιοῦτο σύστημα οἰκονομίας καὶ ἀξιούντων ὅπως αἱ οἰκονομίαι γείνωσιν ἐν ἑτέροις κεφαλαίοις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ μὴ θιγῇ οὕτω τὸ ἀμυντικὸν σύστημα τοῦ βασιλείου καὶ ὁ στρατιωτικὸς αὐτοῦ ὀργανισμός, ὁ ἐπιβάλλων θυσίας ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖ σήμερον ἡ Εὐρώπη. Καὶ ἀληθῶς αἱ πολεμικαὶ δαπάναι ἀπερρόφησαν ἁπάσας σχεδὸν τὰς προσόδους τοῦ βασιλείου, τοῦτο δὲ καθορῶν καὶ ὁ τοῦ κ. Κρίσπι διάδοχος ἔγνω νὰ παραιτηθῇ τὴν πραγμάτωσιν ἐνίων στρατιωτικῶν σχεδίων καὶ νὰ διανοηθῇ τὴν θέσπισιν ἑτέρων οἰκονομικῶν μέτρων, συγκειμένων ἐκ νέων φόρων καὶ δασμῶν ἐπί τινων ἐμπορευμάτων καὶ προϊόντων τῆς χώρας. Ταὐτοχρόνως ὁ μαρκήσιος Ρουδίνης ἔσπευσε νὰ μεταβάλῃ τὴν λίαν προστατευτικὴν αὐτοῦ πολιτικὴν ἐν ταῖς πρὸς τὴν Ἑλβετίαν ἐμπορικαῖς διαπραγματεύσεσιν ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεταβολῆς ταύτης τυγχάνει καὶ ἡ κύρωσις τῆς πρὸς τὴν μικρὰν ταύτην δημοκρατίαν ἐμπορικῆς συνθήκης, ἧς τὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα μεγάλως ἐξαίροντες οἱ περὶ τὸν πρωθυπουργὸν πειρῶνται νὰ παραστήσωσιν ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν πρὸς γαλλικὴν δημοκρατίαν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν προσγινομένης βλάβης εἰς τὸ τῆς χερσονήσου ἐμπόριον.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων ὁ μαρκήσιος Ρουδίνης δύναται νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐξομάλισιν τῆς πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς Οὐασιγκτῶνος διαφωνίας ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῆς Νέας Αὐστραλίας παθόντων Ἰταλῶν κατὰ μάρτιον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἡ ἐξομάλισις φαίνεται μὲν ἱκανοποιητικὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς οἰκογενείας τῶν θανατωθέντων κατὰ τὸν νόμον τοῦ Λύνς, ἀλλὰ δὲν ἔχει τοιοῦτον χαρακτῆρα καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως. Ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πληρώσασα τὴν αἰτηθεῖσαν ἀποζημίωσιν, ἐδήλωσεν ὅτι πράττει τοῦτο ἐκ μεγαθυμίας καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ ἥκιστα εὐθύνεται ἐπὶ τῇ ἐπαναλήψει παραπλησίων γεγονότων ἐν οἱῳδήτινι πολιτείᾳ· τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἄρνησιν πάσης ἐγγυήσεως ἀσφαλείας ὑπὲρ τῶν Ἰταλῶν ὑπηκόων, τῶν διαβιούντων εἰς τὰ ἀποτελοῦντα τὴν μεγάλην ἀμερικανικὴν δημοκρατίαν κράτη, ἀλλ' ὁ μαρκήσιος Ρουδίνης, ἀδυνατῶν νὰ πολιτευθῇ ἄλλως, ἠναγκάσθη νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀποχρῶσαν τὴν χορηγηθεῖσαν ἱκανοποίησιν καὶ νὰ διατάξῃ τῷ ἐν Οὐασιγκτῶνι ἀντιπροσώπῳ τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς τέως διακεκομμένας πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Ἅρισων διπλωματικὰς σχέσεις.

Ἐν Γαλλίᾳ τὰ ἀποικιακὰ ζητήματα ὑπὲρ τὸ δέον ἀνησυχοῦσι τὴν κυβέρνησιν τῆς δημοκρατίας, ἀγνοοῦσαν ὁποῖον τὸ πρακτέον ἀπέναντι τοῦ διλήμματος τοῦ ἱκανοποιῆσαι τὰς εὐχὰς τῶν πολεμίων τῆς κυβερνήσεως, ζητούντων λόγον τῶν πεπραγμένων ἐν ταῖς ἀξένοις τῆς μαύρης ἠπείρου χώραις, καὶ τοῦ ἐπαναγαγεῖν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν ταῖς διὰ τοσούτων μόχθων καὶ θυσιῶν προσκτηθείσαις χώραις. Καὶ ἀληθῶς οἱ ριζοσπαστικοί, οἵτινες τέως συνεμάχουν τοῖς δημοκρατικοῖς πρὸς τελεσφόρον καταπολέμησιν τῆς ὕδρας τοῦ βουλαντζερισμοῦ, ἤδη τὸν ἀγῶνα αὐτῶν συνεταύτισαν μετὰ τοῦ τῶν βασιλοφρόνων ἐν τῷ ἀποικιακῷ ζητήματι καὶ ἀναμασῶσιν ὅσα ἄλλοτε, ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ κ. Ἰουλίου Φερρύ, προσῆγον ἐπιχειρήματα πρὸς ματαίωσιν τῶν ἀποικιακῶν αὐτοῦ σχεδίων ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ Ἀνατολῇ. Ἡ μῆνις τῶν κυβερνητικῶν πολεμίων, οὐδένα χαλινὸν ἔχουσα, τοσοῦτον ἐξωθεῖ αὐτούς, ὥστε οὗτοι ἀποτολμῶσι νὰ διατείνωνται ὅτι αἱ μὲν λοιπαὶ τῆς Εὐρώπης κυβερνήσεις, αἱ ἀποδυθεῖσαι εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀποικιακῶν κτήσεων, κατώρθωσαν νὰ προσκτήσωνται χώρας γονίμους καὶ πλουσίας, ἡ δὲ κυβέρνησις τῆς δημοκρατίας χώρας ἐρημάς, ἀγόνους, ἐχούσας ἀνάγκην τῆς χρηματικῆς βοηθείας τῆς μητροπόλεως καὶ καθυποβαλλούσας ταύτην εἰς μεγάλας ἑπομένως θυσίας ὅτε χρηματικὰς πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐπιτοπίων ἀναγκῶν καὶ ὅτε εἰς ἀνθρώπους πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐγκατεστημένων ἐν αὐταῖς γάλλων καὶ ξένων ὑπηκόων. Μάτην οἱ ἐν τοῖς πράγμασι πειρῶνται ν' ἀνασκευάσωσι τὰ ἐπιχειρήματα τῶν πολεμίων αὐτῶν καὶ νὰ πείσωσι τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν ὅτι τὰ ἐπελθόντα ἐσχάτως τελευταῖα γεγονότα καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Βεχανζὲν καὶ ἄλλων φυλάρχων τῆς Δαχομαίης στεροῦνται τῆς ἀποδοθείσης αὐτοῖς σημασίας καὶ σοβαρότητος καὶ ὅτι τὰ ληφθέντα ἤδη μέτρα πλέον ἢ ἐπαρκῆ τυγχάνουσιν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν εἰρημένων κινημάτων. Ὁ κ. Λουμπὲ δραστηρίως ἐργάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὡς τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συμβουλίου πρὸς ταχεῖαν ἐναρξὶν τῶν ἀπαιτουμένων στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ· φαίνεται ὅμως ὅτι πάντα ταῦτα δὲν θὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς ριζοσπαστικοὺς καὶ βασιλόφρονας καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι σφοδραὶ ἐπίκεινται συζητήσεις ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀντιπροσωπείᾳ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὡσαύτως τὰ ἐν Ἀφρικῇ διεξαγόμενα ἀποικιακὰ ζητήματα δὲν ὑπολείπονται τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἠπείρῳ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς Γαλλίας διαδραματιζομένων. Ἐν Νυασαλάνδῃ τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς μεγάλης Βρετανίας διατρέχει σοβαρὸν κίνδυνον συνεπείᾳ τῆς ἀποτυχίας τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ ἐν Ζανζιβάρῃ ἄγγλου ἁρμοστοῦ πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν συλληφθέντων αἰχμαλώτων· ἡ ἀποτυχία τῶν καταβληθεισῶν προσπαθειῶν θεωρεῖται ὡς προανάκρουσμα σοβαρωτέρων ἐνεργειῶν καὶ ἐντεῦθεν ἑρμηνεύεται ἡ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἀνάσσης Βικτωρίας σπουδὴ πρὸς κοινὴν μετὰ τῆς Γαλλίας ἐν Ἀφρικῇ ἐνέργειαν κατὰ τῶν διακυβευόντων τὸ ἀποικιακὸν αὐτῶν κράτος ἐν τῇ ἠπείρῳ ταύτῃ.

Ἐν Αὐστρίᾳ αἱ ἐσωτερικαὶ περιπλοκαὶ ἐπιτείνονται ἕνεκα τοῦ φυλετικοῦ μίσους τῶν Τσέχων καὶ Γερμανῶν καὶ ἕνεκα τῆς δεινουμένης οἰκονομικῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Ταὐτοχρόνως αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐργατῶν ἐκφοβίζουσιν ἔτι μᾶλλον τὴν κυβέρνησιν, ἠναγκασμένην, πρὸς τοῖς λοιποῖς ζητήμασι, νὰ σκέπτηται καὶ περὶ τῆς προλήψεως τῶν συνεπειῶν τῆς 1 μαΐου.

Ἐν Ἑλλάδι δὲ ἡ προσοχὴ στρέφεται περὶ τοὺς ἐκλογικοὺς συνδυασμούς, περὶ τὰς ἐκλογικὰς περιοδείας καὶ περὶ τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα τῆς 3 προσεχοῦς μαΐου, καθ' ἣν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καλεῖται νὰ ρίψῃ μαύρην ἢ λευκὴν ψῆφον ἐπὶ τῇ παρὰ τοῦ βασιλέως χρησιμοποιήσει τῶν συνταγματικῶν προνομίων καὶ ν' ἀποδείξῃ κατὰ πόσον ἐκτιμᾷ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίαν τῆς Α. Μεγαλειότητος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΖΑΠΠΑΣ.

Ὁ ἐν πένθει σύμπαντος τοῦ πανελλινίου ἄρτι προπεμφθεὶς εἰς τὴν αἰωνιότητα **Κωνσταντῖνος ὁ Ζάππας** ἐγεννήθη τῷ 1814 ἐν Λαμπόῃ, χωρίῳ τῆς Ἠπείρου, κειμένῳ δεκαοκτὼ μὲν ὥρας πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἰωαννίνων, τρεῖς δὲ πρὸς δυσμὰς τοῦ μεγάλου Δελβίνου καὶ τοσαύτας τοῦ Τεπελενίου. Ἐξάδελφος ὢν τοῦ δεινοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα, ὑπὸ τῶν αὐτῶν δ' ἐμπορούμενος αἰσθημάτων καὶ διαθέσεων, ἅμα ὡς ἔμαθε τὴν ἐν Δακίᾳ ἀποκατάστασιν τούτου, ἔσπευσε παρ' αὐτῷ πρόθυμος συναγωνιστής καὶ βοηθός, ἔκτοτε δὲ οἱ δύο ἐξάδελφοι ἀπετέλεσαν μίαν ψυχὴν ἐν δυσὶ σώμασιν. Ἡγεῖτο μὲν πάντοτε ὁ Εὐαγγέλης, ἅτε κατὰ δεκατέσσαρα ἔτη πρεσβύτερος, οὐδέποτε ὅμως ἐπελανθάνετο ὅτι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ ἀπετέλει ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἐξάδελφος, οὕτω δὲ διεξήγαγον ὁμοῦ τὴν παραγωγικοτάτην ἐκείνην ἐργασίαν, ἥτις ἐταύτισε τὸν βίον αὐτῶν καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀναδειχθῶσιν οἱ ὕπατοι τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν.

Ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ Εὐαγγέλη καὶ ἡ λεπτότης τῆς κρίσεως τοῦ Κωνσταντίνου τάχιστα ἀνεκάλυψαν ὅτι τὰ μεγάλα κέρδη τῶν ἄλλων ἐν Ρουμανίᾳ γαιοκτημόνων ὠφέλουντο οὐχὶ εἰς τὰς μεγάλας γεωπονικὰς αὐτῶν γνώσεις, οὐχὶ εἰς τὴν ἔξοχον αὐτῶν δραστηριότητα ἢ τὸν τελειότερον τῆς γεωργίας τρόπον, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τεραστίαν τοῦ ἐδάφους παραγωγικότητα, ὅτι δὲ δραστηριωτέρα τις καὶ μεθοδικωτέρα γεωργία ἔτι μᾶλλον θὰ αὔξανε τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐδάφους. Κατ' ἀρχὰς οἱ γείτονες ἐκαμίθωτοῦ καὶ τινες μεγαλοκτηματίαι ἐχλεύαζαν ὡς περιττὴν ματαιοσπουδίαν τὴν ὑπὸ τῶν δύο ἐξαδέλφων Ζαππῶν ἀσκουμένην δραστηριότητα καὶ τὰς ὑπὸ τούτων ἐν τῇ γεωργίᾳ εἰσαχθείσας νέας μεθόδους, τάχιστα ὅμως κατέδειξαν τὴν οἰκτραν αὐτῶν ἀπάτην αἱ ἀκτάκτως πλούσιαι τῶν Ζαππῶν συγκομιδαί. Ἀμυδράν τινα ἰδέαν τοῦ μεγέθους τῆς εὐεργεσίας, ἣν διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν παρέσχον τῷ τόπῳ, δύναται νὰ δώσῃ ἡ ἑξῆς πληροφορία, ὅτι ἡ μοναστηριακὴ ἔπαυλις **Φουντένου,** ἣν ὁ Εὐαγγέλης κατὰ τὴν εἰς Ρουμανίαν ἄφιξιν αὐτοῦ τῷ 1831 ἐξεμίσθωσεν ἐπὶ τριετίαν ἀντὶ ἐννέα χιλιάδων βλαχικῶν γροσίων, μετὰ τεσσαρακονταετίαν ἐξεμισθοῦτο ἀντὶ δεκαπενταχιλίων ὅλων ἡλωρίων, ὑπερτριακοντάπλασιασθέντος τοῦ εἰσοδήματος αὐτῆς, τὸ δ' ἕτερον κτῆμα **Μπουντέϊστι,** ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξεμίσθωσεν ἀντὶ δώδεκα χιλιάδων γροσίων, ἐξεμισθοῦτο τῷ 1870 ἀντὶ δεκατεσσάρων χιλιάδων ἡλωρίων. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ σημερινὴ ἀξία τῶν κτημάτων τούτων εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρα. Καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι ἡ ὑπερτίμησις αὕτη ὀφείλεται ἐν μέρει καὶ εἰς τινας ἄλλας περιστάσεις, κατὰ τὰ ἐννέα ὅμως δέκατα εἶναι καθαρὸν προϊὸν τῆς δραστηριότητος καὶ νοημοσύνης τῶν ἐξαδέλφων Ζαππῶν.

Οὗτοι, τακτικώτατοι μὲν εἰς τὴν ἀποτίσιν τοῦ ἐκμισθώματος, αὐστηροὶ δέ, ἀλλὰ δίκαιοι καὶ φιλάνθρωποι καὶ γενναῖοι πρὸς τοὺς εἴτε δι' ἀγγαρείας κατὰ τὸ τότε ἔθος, εἴτε ἐπὶ μισθῷ ὑπηρετοῦντας αὐτοῖς, δὲν ἐδράδυναν ν' ἀποδῶσιν οἱ περιζήτητοι ἐν Δακίᾳ ἐκμισθωταί, τῶν γαιοκτημόνων προτιμώντων αὐτοὺς εὐλόγως καὶ διὰ τὴν τακτικήν, ὡς εἴπομεν, ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν καὶ διότι ἐκ τῶν προτέρων ἐγίνωσκον ὅτι καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν, εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἐξαδέλφων Ζάππα παραδιδόμενα, θὰ ἐτελειοποιοῦντο καὶ θ' ἀπέβαινον μᾶλλον προσοδοφόρα καὶ οἱ κάτοικοι θὰ ὠφελοῦντο ἐκ τῶν χρησιμωτάτων συμβουλῶν τούτων καὶ αὐτοὶ οὕτοι θὰ ἠδύναντο ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀνακουφίζωνται διὰ προκαταβολικῶν τοῦ ἐκμισθώματος δόσεων. Οὕτω τῷ 1837 οἱ ἐξάδελφοι Ζάππαι ἐμίσθωσαν τὰς ἐπαύλεις **Λουνίκα, Καϊτόρες, Ὀδάγια** καὶ **Φαουρέϊ,** τῷ 1842 δὲ καὶ τὸ περιώνυμον **Προσθένιον,** ἐν ᾧ ὑπάρχουσι καὶ ὑδρόμυλοι, οἵτινες πρότερον μὲν εἶχον καταστρέψει σχεδὸν τὸν κτήτορα Φιλιππέσκον διὰ τὰς πρὸς κίνησιν αὐτῶν ἀπαιτουμένας δαπάνας, οὗ ἕνεκα οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ πωλήσωσι τὸ κτῆμα, εἶτα δὲ διὰ τῆς νοημοσύνης τοῦ Εὐαγγέλη καὶ τῆς ἐπιμονῆς καὶ καταλλήλου διευθύνσεως τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα ἀπέβησαν προσοδοφορώτατοι, ἰδιόκτητοι αὐτῶν γενόμενοι.

Οἱ Ζάππαι, βλέποντες τὰ ἔργα αὐτῶν εὐλογούμενα ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας, τὸν πλοῦτον δὲ αὐτῶν διαρκῶς αὐξανόμενον, ἀπεφάσισαν νὰ γείνωσιν ἰδιοκτῆται. Κατ' ἀρχὰς λοιπὸν ἠγόρασαν τὸ Βροσθένιον τῷ 1844, βραδύτερον δὲ τὸ **Οὐλέστιον** μετά τινων παραρτημάτων, εἶτα τὸ **Γριντάδιον,** τὸ λεγόμενον καὶ **Βάλε Μακρίδη,** καὶ τὴν **Τζώραν,** τὴν ἄλλως λεγομένην **Σλουζιατόριον,** μετὰ ταῦτα τὸ παρὰ τὸν Δούναβιν **Ἰσγάνιον,** ἅπαντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰαλομίτσας. Τούτοις προσετέθησαν τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βουτζαίου **Μετελέον** καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρημνίκου-Σαράτης **Βαλατσάνιον.**

Οἱ Ζάππαι, ἅμα γενόμενοι ἰδιοκτῆται τοῦ Βροσθενίου, ἀπεφάσισαν νὰ οἰκοδομήσωσιν ἐν αὐτῷ οἴκημα ἀνάλογον πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτῶν, τὸ οἴκημα δὲ τοῦτο δυνάμει τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Εὐαγγέλη καὶ τῆς καλαισθησίας τοῦ Κωνσταντίνου ἀπέβη, ἂν μὴ πολυτελέστερον, χαριέστερον, ὅμως πολλῶν ἡγεμονικῶν μεγάρων, ἐν αὐτῷ δὲ ἐφιλοξενήθησαν ἡγεμονικῶς οἱ ῥῶσσοι ἀρχιστράτηγοι καὶ ἡγεμόνες κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Περατωθείσης τῆς οἰκοδομῆς, ὁ Εὐαγγέλης ἐπεθύμησε μεγάλως νὰ ἴδῃ τὸν προσφιλῆ ἐξάδελφον αὐτοῦ Κωνσταντῖνον οἰκογενειάρχην καὶ πατέρα τέκνων. «Ἤμην, παιδί μου, εἶπεν αὐτῷ, ἡ θεία Πρόνοια ἐδωρήσατο τόσον πλοῦτον, ὥστε καὶ εὐεργετήματα δι' αὐτοῦ δυνήμεθα νὰ πράξωμεν καὶ τέκνα ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πατριωτισμῷ ν' ἀναθρέψωμεν· καὶ ἐγὼ μὲν ὡς πρεσβύτερός σου δὲν θὰ ὑπανδρευθῶ, καὶ ἵνα εὐεργετήσω πλειότερον τὸν τόπον τοῦτον καὶ τὴν πατρίδα διὰ τοῦ πλούτου μου καὶ ἵνα λάβω τὴν ἡδυτέραν τῶν εὐχαριστήσεων, ν' ἀναθρέψω τὰ τέκνα σου ὡς ἴδια ἐμοῦ τέκνα. Νῦν ὅμως καιρὸς εἶναι ἤδη νὰ γείνῃς οἰκογενειάρχης, ἵνα διατηρηθῇ διὰ σοῦ τοὐλάχιστον τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας μας». Τότε ὁ δεύμνηστος Κωνσταντῖνος ἐξηκόντισε τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀκτῖνα τῶν πληρούντων τὴν καρδίαν αὐτοῦ οὐρανίων αἰσθημάτων, αἰσθημάτων, ἅτινα καὶ ἡ ἀρτίως γνωσθεῖσα διαθήκη αὐτοῦ ἐκήρυσε λαμπρῶς. «Ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν καὶ ἡμεῖς κατέχεσθε, ἀπήντησεν, ἐμφορούμαι καὶ δὰ ἐμφοροῦμαι κἀγὼ αὐτὸς ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ μου· τὸ δὲ ὄνομα τῆς οἰκογενείας μας ἃς διατηρήσωσιν εἰς τὴν μνήμην τῆς ἀνθρωπότητος αἱ ἀγαθαὶ ἡμῶν ὑπὲρ αὐτῆς πράξεις· ὁμόφρονες ἐπλουτήσαμεν, ὁμόφρονες ἃς διαθέσωμεν καὶ τὸν πλοῦτόν μας· εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ βαδίσω ἀπαρεγκλίτως ἐπὶ τῶν ἴχνῶν σου οὐ μόνον ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι». Καὶ εἰπὼν ταῦτα κύψας ἠσπάσατο τὴν χεῖρα τοῦ Εὐαγγέλη. «Τὴν εὐχήν μου νὰ ἔχῃς, παιδί μου, εἶπεν ὁ μεγαλόψυχος ἐκεῖνος ἀνήρ· εἴθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ δὲ ἀξιώσῃ νὰ κάμῃς μεγαλειτερα ἐμοῦ ἔργα εἴθε ν' ἀμείψῃ σε καὶ νὰ προστατεύσῃ ταῦτα κατὰ τὰς ἀποφάσεις μας». Οἱ δύο ἐξάδελφοι ἀσπασθέντες ἀλλήλους ἀπεχωρίσθησαν πλήρης συγκινήσεως, ἔκτοτε δὲ οὐδέποτε ἐπανελήφθη ὁ περὶ γάμου λόγος· ἡ ἀγαθοεργία καὶ τὰ πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργετήματα ἀπησχόλουν αὐτοὺς καθ' ὁλοκληρίαν.

Οἱ οἶκοι τῶν Ζαππῶν ἔν τε Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν ἦσαν πάντοτε οἶκοι Ἀβραὰμ καὶ γενικοί, οὕτως εἰπεῖν ξενῶνες πάντων τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου προσερχομένου. Μίαν μόνην διάκρισιν ἐποιοῦντο παρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ξενιζομένοις καὶ εὐεργετουμένοις· μόνον τοὺς ὀκνηροὺς καὶ ἐπαίτας, μόνον τοὺς μεταβαίνοντας εἰς Δακίαν, οὐχὶ ἵνα διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας αὐτῶν ἐπιζητήσωσι τὴν προαγωγὴν αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως ἐντρυφήσωσι, τούτους μόνον δὲν ὑπεδέχοντο εὐαρέστως οἱ Ζάππαι, ἀρκούμενοι νὰ ἐλεῶσι μὲν αὐτοὺς μέχρι τινός, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀποπέμποντες αὐτοὺς διὰ τῆς ἑπομένης συνήθους παραινέσεως: «Ἐργασθῆτε ὅπως ἡμεῖς· μιμηθῆτε τὸ παράδειγμα ἡμῶν· διότι ἡμεῖς μὲν καὶ πάντῃ πένητες ἤλθομεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ πλὴν τῆς ἐκ τῆς θείας Προνοίας καὶ τῆς ἐκ τῶν ἐγχωρίων νόμων, οὐδεμίαν ἄλλην προστασίαν εὕρομεν ἐν αὐτῷ καὶ πάντῃ ἄπειροι καὶ ἀγράμματοι ἠμεθα, ὅτε ἀφίχθημεν ἐνταῦθα, ὑμεῖς δὲ καὶ μέσα πλειότερα ἔχετε, ἵνα ἐκπαιδευθῆτε, καὶ προστασίαν ὑπὸ ἀσυγκρίτως καλλιτέρων νόμων ἔχετε καὶ ἄλλην τινὰ ἀνθρωπίνην καὶ φιλόστοργον μάλιστα προστασίαν δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ μὴ εὕρητε εἴτε παρ' ἡμῖν εἴτε παρ' ἄλλοις ἰσχυροτέροις ἡμῶν· ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐργάζισθε καὶ νὰ καταστῆτε διὰ τοῦ τρόπου σας ἄξιοι τῆς προστασίας ταύτης».

Τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ Ζάππαι ἐξετέλουν

κατὰ τὴν θείαν ἐντολήν: **Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου.** Οὐδέποτε δὲ ἐπ' οὐδεμιᾷ συμφορᾷ γενικῇ ἐδείχθησαν ὑποδεέστεροι τῶν ὁμοίων αὐτῶν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις. Καταποντιθέντων ποτὲ πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων ἐν Δακίᾳ ὑδρομύλων καὶ ἐργαζομένων μόνον σχεδὸν τῶν διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιμονῆς τῶν Ζαππῶν διασωθέντων ἰδιοκτητῶν αὐτῶν, οὗτοι δὲν κατεδέχθησαν νὰ κερδησκοπήσωσιν ἐκ τῆς γενικῆς συμφορᾶς· τούναντίον ἐπὶ πολλοὺς μῆνας οἱ ὑδρόμυλοι αὐτῶν εἰργάζοντο πάντῃ δωρεάν. Ἐν γένει δὲ οὐδὲν ἐπέσκηψε κοινωνικὸν δυστύχημα, οὐδεμία ἐπέστη ἐν Δακίᾳ ἐθνικὴ ἀνάγκη, ἥτις νὰ μὴ ἔχῃ ἐν τοῖς πρώτοις ἐπικούρους τοὺς Ζάππας. Τὰ πρὸς τελειοποίησιν τῆς βλαχικῆς γλώσσης καὶ τὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν βλαχικὴν φιλολογίαν μεγαλοδωρήματα τῶν Ζαππῶν μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ Εὐαγγέλη.

Ὁ Εὐαγγέλης μέχρι τοῦ 1863 διετήρησεν ἀκμαιότατας τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ὀξυτάτην τὴν διάνοιαν, ἔκτοτε ὅμως ὑψίστατο πνευματικὴς διαταράξεις, ἃς ἐπήνεγκεν αὐτῷ φαίνεται ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη διανοητικὴ αὐτοῦ ἔντασις. Ὁ Κωνσταντῖνος ἅμα καὶ διεῖδε τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς διανοίας τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ οὐδενὸς ἐφείσατο μέσου πρὸς ἴασιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀπέβη ἀνεπαρκής, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος μάτην ὁδηγήσας τὸν ἐξάδελφον πρὸς τοὺς διασημοτέρους τῆς Εὐρώπης ἰατροὺς ἐπανήγαγεν αὐτὸν πάσχοντα εἰς τὸ μέγαρον αὐτοῦ, ἔνθα τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῇ 19 Ἰουνίου τοῦ 1865.

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἐκτελεστὴς γενόμενος τῆς διαθήκης τοῦ Εὐαγγέλη, μετὰ θρησκευτικῆς δέ, ὡς εἴπομεν, εὐλαβείας ἐκπληρώσας καὶ ἐξ ἰδίων συντελέσας πάσας τὰς θελήσεις αὐτοῦ, ἐξηκολούθησε μετὰ τῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ νοημοσύνης τὴν διαχείρισιν τῆς μεγάλης περιουσίας, ἥτις ὁλόκληρος νῦν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης περιέρχεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τὰς παθιγνώστους καὶ παμμεγίστας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δωρεὰς τῶν Ζαππῶν, τὰ Ὀλύμπια λέγομεν καὶ τὰ Ζάππεια καὶ τὰ λοιπὰ ἀρξάμενα μὲν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγέλη, συντελεσθέντα δὲ καὶ ἐπαυξηθέντα μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἀλλαὐτοὺς οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ὁ δεύμνηστος Κωνσταντῖνος Ζάππας διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ καταλείπει τέλειον κληρονόμον τῆς ἰδιαιτέρας περιουσίας αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν κράτος, διαθέτων μὲν **πρακτικώτατα** εἰς τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας καὶ εἰς **τὴν ἐξασφάλισιν** τῆς λειτουργίας τῶν ἱδρυμάτων αὐτοῦ, **μάλιστα** δὲ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει **Ζαππείου** τὸ πλεῖστον τῶν προσόδων αὐτῆς, καταλείπων δὲ καὶ ἐτήσιον πρόσοδον 450 χιλιάδων δραχμῶν, ὅπως τὴν χρῆσιν αὐτῆς ὁρίσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν ἡ Ζάππειος ἐπιτροπή.

Περὶ δὲ τῆς **Ζαππείου Βιβλιοθήκης** παρέχομεν τὰς ἑπομένας πληροφορίας:

Τὴν **Ζάππειον Βιβλιοθήκην** ἀποτελοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ ἑξῆς δύο τόμοι, διότι ἐν αὐτῇ περιλαμβάνονται τὰ ἐν διαγωνισμῷ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐμψύχωσιν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας Ἐπιτροπῆς βραβευόμενα συγγράμματα.

Ὁ Α' τόμος τῆς **Ζαππείου Βιβλιοθήκης** πραγματεύεται Περὶ Ἐλαίας, ὁ Β' Περὶ τῆς Σταφιδαμπέλου. Ἡ προκηρυχθεῖσα Περὶ Καπνοῦ πραγματεία, μὴ ἐγκριθεῖσα, δὲν ἐβραβεύθη καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ προεκήρυξε νέον διαγωνισμὸν μίσθω πραγματοποιηθέντα.

Πρὸ ἑκάστου τόμου, μικροῦ ἢ μεγάλου, προτάσσεται εἰκὼν τοῦ μεγαλοψύχου δωρητοῦ ἐν ἐπιτυχεῖ χαλκογραφήματι. Εἶναι δὲ ἐκτετυπωμένος μετ' ἐκτάκτου φιλοκαλίας ἐπὶ καλλίστου χάρτου καὶ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ χορηγὸς ἐδαπάνησεν ἀδρῶς, ἀμείψας τοὺς τε συγγραφεῖς ἢ διασκευαστὰς τῶν βιβλίων τῆς **Ζαππείου βιβλιοθήκης,** οἱ τόμοι αὐτῆς πωλοῦνται εἰς μυθώδεις διὰ τὸ εὔωνον τιμάς. Ἐὰν δέ τις ἀπορήσῃ διὰ τί τότε **πωλοῦνται** οἱ τόμοι τῆς **Ζαππείου βιβλιοθήκης** καὶ δὲν **χαρίζονται,** ἀφ' οὗ τὸ λαμβανόμενον ποσὸν δὲν ἀρκεῖ εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἡμίσεως μόνον χάρτου, ἀναμιμνήσκομεν αὐτὸν ὅσα ἐν τῷ «Νεολόγῳ» ἔγραψε περὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς ὁ ἡμέτερος φίλος κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης, λέγων ὅτι ὁ δεύμνηστος Κ. Ζάππας ὥρισε τιμὴν εἰς τὰ βιβλία τῆς Ζαππείου Βιβλιοθήκης καὶ δὲν ἐδώρησεν αὐτά, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ὁ Ρωμηός, τοῦ ὁποίου τὸν χαρακτῆρα εἴπερ τις καὶ ἄλλος κάλλιστα ἐγίνωσκε, λαμβάνων τὸ βιβλίον δωρεάν, δὲν κόψῃ μήτε τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἂν πληρώσῃ, ἔστω καὶ μίαν δεκάραν, θὰ ἀναγκασθῇ, θὰ θελήσῃ νὰ τὸ διαβάσῃ.

Ὁ Α' τόμος τῆς **Ζαππείου Βιβλιοθήκης** ἐκ σελίδων π'—376 εἰς μικρὸν ὅσον τιμᾶται λεπτῶν 40. **Περὶ τῆς ἐλαίας,** τοῦ Ἀλεξίου Ριονδέ, ὑπὸ Ο. Κ. Φωστηροπούλου. Ὁ Β' τόμος εἶναι **Καλλιέργεια τῆς Σταφιδαμπέλου,** ὑπὸ Μαν. Θ. Χαιρέτη, ἐκ σελίδ. ιϛ'—541, τιμώμενος λεπτῶν 75. Εἰς τὴν **Ζάππειον Βιβλιοθήκην** ὑπάγεται καὶ ὁ τόμος, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἐδώρησε τῷ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγῳ, ἐξέδωκε δ' οὗτος χορηγήσαντος τοῦ λοιδίμου Κ. Ζάππα τὰς τῆς ἐκτυπώσεως δαπάνας, ἀνερχομένας εἰς ἱκανὰς χιλιάδας δραχμῶν. Εἶναι δὲ ὁ τόμος οὗτος: **Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου Ἐπιστολαί,** ἥτοι σύντομος περὶ ψυχῆς καὶ Θεοῦ διδασκαλία ὑπὸ Π. Βράϊλα Ἀρμένη, χορηγοῦντος Κωνσταντίνου Ζάππα. Σελίδ. λϛ'—295. Τιμᾶται δὲ δραχμῆς μόνον.

ΕΥΔΟΞΟΣ
Ο ΘΑΛΑΣΣΟΠΟΡΟΣ.

Ἀξιόλογον καὶ πρωτότυπον μελέτην ἀνέγνω ἐν τῷ Ἀθήνησι Φιλολογικῷ Συλλόγῳ **Παρνασσῷ** ὁ ἐκ Χίου κ. Ἀλέξ. Μ. Καράλης περὶ **Εὐδόξου τοῦ θαλασσοπόρου** (155 π. Χ.). Ὁ κ. Καράλης, πλὴν τῆς τακτικῆς αὐτοῦ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ Ἀθηνῶν ἐργασίας, καὶ τὰς Μούσας εὐδοκίμως θεραπεύει, τακτικῶς ἐν τῇ καλλίστῃ **Ἑβδομάδι** συνεργαζόμενος, ἄρτι δὲ συμπληρώσας καὶ **τὴν** ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Παπαγεωργίου ἐκδοθεῖσαν μεγάλην **Μυθολογίαν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος** τοῦ κυρίου P. Decharme. Ἡ νέα αὕτη μελέτη τοῦ κ. Καράλη γνωρίζει ἡμῖν τὰς διὰ τὴν Ἀφρικὴν ἐργασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες καὶ τοῦτον τὸν κλάδον τῆς ἐπιστήμης ἐπιτυχῶς ἐκαλλιέργησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκ Κυζίκου Εὔδοξος ὁ θαλασσοπόρος, περὶ οὗ ἰδίᾳ πραγματεύεται ἡ προκειμένη μελέτη, ἣν ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα, φρονοῦντες ὅτι παρέχομεν νέον, τερπνὸν καὶ χρήσιμον τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν ἀνάγνωσμα.

Ἡ Ἀφρική, ἡ γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα **Λιβύη,** ἣν ἄπειροι ἐξερευνηταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διέδραμον, διατρέχουσι δ' ἔτι καὶ νῦν ἐξερευνῶντες ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, ἡ Ἀφρική, πρὸς ἐξέτασιν τῆς ὁποίας παμπληθεῖς ἑταιρεῖαι ἱδρύθησαν καὶ πλεῖστοι τολμηροὶ ἄνδρες ἀπωλέσθησαν, ἡ ἔτι καὶ νῦν μυστηριώδης αὕτη ἤπειρος, ἧς πλεῖστα μέρη διελεύκαναν οἱ νεώτεροι περιηγηταί, εἶχε διεγείρει καὶ τὴν περιεργίαν τῶν ἀρχαίων θαλασσοπόρων. Οἱ ἐπισημότατοι τῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περιπλευσάντων αὐτὴν εἶναι Ἄννων ὁ Καρχηδόνιος κατὰ τὸν ϛ' π. Χ. αἰῶνα, Διογένης τις κατὰ τὸν α' μ. Χ. αἰῶνα, ὁ ἐκ Κυρήνης διάσημος Ἕλλην μαθηματικὸς καὶ γεωγράφος Ἐρατοσθένης, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ ἐκ Κνίδου Ἕλλην ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος Κτησίας, ὁ Πυθέας, ὁ ἐν ἔτει 326 τῇ διαταγῇ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περιπλεύσας μετὰ τοῦ Νεάρχου ὅλον τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ χρυσῷ στεφάνῳ ἐπὶ τούτῳ ἀμειφθεὶς Ἀνδροσθένης ὁ Θάσιος, ὁ Τιμοσθένης, ὁ ἐξ Ἀστυπαλαίας μαθητὴς τοῦ κυνικοῦ φιλοσόφου Διογένους καὶ κυβερνήτης τῆς νεὼς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὀνησίκριτος, ὁ Ἀρίστων, ὁ Σάτυρος, ὁ Εὐδημος, ὁ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου φίλος καὶ ἱστορικὸς Μεγασθένης, ὁ τοῦ αὐ-

τοῦ βασιλέως ὀιαδήμου ναύαρχος Πατροκλῆς, ὁ ἐκ Χάρακος γεωγράφος Διονύσιος, ὁ ἐπὶ τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου ἀκμάσας καὶ εἰς ἡρωϊκοὺς στίχους γράψας περιήγησιν τῆς Οἰκουμένης, ὁ περιφανὴς γεωγράφος Σκύλαξ ὁ Καρυανδεύς,ὁ ἐν ἐντολῇ τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Ὑστάσπαις περιπλεύσας τὴν Λιβύην, ὁ Ἀχαιμενίδης Σατάσπις, ὁ ἱστορικὸς Ἡσύχιος, ὁ ἐπὶ πλούτῳ ἠκμακὼς Κορίνθιος Θεοκλῆς, Εὔδοξος ὁ Κυζικηνός, περὶ οὗ ἕδεται ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ ἄλλοι.

* * *

Ἡ Κύζικος, ἡ ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἐν Φρυγίᾳ ἱδρυθεῖσα, ἦτο ἐκ τῶν πλουσιωτάτων καὶ εὐδαιμονεστάτων τῆς Ἑλλάδος πόλεων. Ἀλλ' ἡ σπουδαιότης αὐτῆς αὐξηθεῖσα μάλιστα ἀφ' ὅτου ἕνεκα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐξέπεσον αἱ τε Ἀθῆναι καὶ ἡ Μίλητος. Μετὰ τὴν ἔξοδον δὲ τῆς περσικῆς φρουρᾶς ἐν ἔτει 365 π. Χ. ὀχυρωθεῖσα καὶ ἐνδυναμωθεῖσα διὰ τῆς καταλήψεως τῆς παρακειμένης Προικοννήσου, ἀνθίστατο εἰς πᾶσαν προσβολήν, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς φιλίας τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου, ἑπομένως καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Πιστὴ διαμείνασα τούτοις κατὰ τὸν Γ' Μιθριδατικὸν πόλεμον, καθ' ὃν ὁ Λούκουλλος τὸ 74 π. Χ. ἀπηλευθέρωσεν αὐτὴν πολιορκουμένην, ἀντιμείβη διὰ προκτήσεως πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἣν ἀπώλεσεν ἐν ἔτει 20 π. Χ. τὸ πρῶτον, εἶτα δ' ὁριστικῶς ἐπὶ Τιβερίου, ὡς κακοπολιτεύσασα Ῥωμαίους τινὰς πολίτας· ἐν ἔτει δὲ 675 μ. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Ὠκοδομημένη ἐπί τινος τῶν μικρῶν νήσων τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, ἑνουμένη δὲ πρὸς τὴν Ἤπειρον διὰ δύο γεφυρῶν, εἶχε περὶ αὐτὴν τέσσαρας λιμένας, ὅπου κατέφευγον τὰ ὑπὸ τῶν τρικυμιῶν τῆς Προποντίδος καταλαμβανόμενα πλοῖα.

Ἐπὶ Στράβωνος ἡ περίμετρος αὐτῆς ἦτο πεντακοσίων σταδίων, τὰ δ' ἔτι καὶ νῦν σῳζόμενα ἐρείπια μαρτυροῦσι περὶ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς μεγαλείου. Ἡ Ἀκρόπολις, τὰ τείχη, τὸ θέατρον αὐτῆς παρὰ πάντων ἐπηνοῦντο. Ἰδίᾳ ὅμως τὴν προσοχὴν πάντων εἵλκυεν ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀινδύμου ὄρους ναὸς τῆς Κυβέλης.

Τὸ πολίτευμα τῆς Κυζίκου ἦτο δημοκρατικόν. Πολῖται δέ, εἰς ἓξ διηρημένοι φυλάς, ἐπρυτάνευον κατὰ διαδοχήν. Τὸ πρυτανεῖον ἠγείρετο ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, οἱ δὲ πρυτάνεις κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον (XII, 20) ἡρίστουν δημοσίᾳ ἐντὸς χρυσῶν πινακίων ὑπὸ τὰ εὐρέα προπύλαια αὐτοῦ.

Αἱ ἐμπορικαὶ τῆς Κυζίκου σχέσεις ἦσαν λίαν εὐρεῖαι, ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι εἶχε νεωσοίκους πλείους τῶν διακοσίων [Β', Η'). Τὸ νόμισμα αὐτῆς ἐκυκλοφόρει ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, τοῦτο δ' ἀποδεικνύει ὁπόσον ἐξετιμᾶτο ἡ τῶν Κυζικηνῶν πίστις, ἡ δὲ ᾖμα τῶν κυζικηνῶν στατήρων εἶναι καὶ νῦν μεγάλη.

* * *

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ Εὔδοξος. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς γεννήσεώς του εἶναι ἄγνωστος· γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι ἀφίκετο εἰς Αἴγυπτον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Ζ' τοῦ Εὐεργέτου Φυσκωνος, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 146—117 ἔτους π. Χ. Εἰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Εὔδοξος, ὅτε ἀφίκετο εἰς Αἴγυπτον, ἦτο τριακονταπενταετὴς περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φυσκωνος ἀπὸ τοῦ 120—117 π. Χ., θὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ 155 ἢ 160 π. Χ.

Ὁ Εὔδοξος εἶλκε τὸ γένος ἐξ εὐγενῶν, περιεβλήθη μάλιστα καὶ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ **θεωροῦ** καὶ τοῦ **σπονδοφόρου**. Ἐκ δὲ τῶν δαπανηρῶν περιηγήσεων, ἃς ἐξετέλεσεν, εἰκάζομεν ὅτι ἦτο εὔπορος. Ἔτυχε δ' ἀγωγῆς λίαν ἐπιμελημένης· ὡς δὲ πάντες οἱ συμπολῖται αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ Εὔδοξος φαίνεται ὅτι ἀκολούθησεν ἐν ἀρχῇ τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Μετέβη, ὡς λέγει ὁ Στράβων (Β. γ' 4), εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Ζ', ἀποτελῶν μέρος τῆς προσθείας, ἣν ἔπεμψεν ἡ Κύζικος, ὅπως παρασταθῇ εἰς τὴν τέλεσιν τῶν Κορείων ἀγώνων, οὓς οἱ Πτολεμαῖοι, διατηροῦντες τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος αὐτῶν, εἰσήγαγον εἰς Αἴγυπτον.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου ἐτάραττε τὸ πνεῦμα τῶν σοφῶν. Κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διαμονὴν αὐτοῦ ὁ Εὔδοξος ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ, τυχὼν δὲ ἀκροάσεως παρὰ τῷ βασιλεῖ, προέτεινε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀναζήτησιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου, ἵν' πρὸ αὐτοῦ ἐπεχείρησαν πολλοὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ ὁ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἀποσταλεὶς Τιμοσθένης, ὁ μετὰ ἑξηκονταήμερον πλοῦν ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ ἕνεκα τῶν ἐλῶν, ἅτινα τῷ παρεκώλυον τὴν πρόοδον, ὁ Ἀρίστων, ὁ Σάτυρος, ὁ Εὐδημος, ὁ Μεγασθένης, ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Πατροκλῆς.

Ἀλλ' ὅλως ἀποσβέκαιτον γεγονὸς ἐματαίωσε τὸν σκοπὸν τοῦ Εὐδόξου, ὅστις, ἀντὶ νὰ μεταβῇ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου, ἔλαβεν ἐντολὴν ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως νὰ διευθύνῃ ἐκδρομὴν τινα εἰς Ἰνδίας.

Ναυτάγιόν τι συνέβη ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἐρυθρᾶς· τὸ πλοῖον ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς παραλίας, ἦταν δὲ τὸ πλήρωμα ἀπωλέσθη πλὴν ἑνός, ὅστις, διασωθεὶς καὶ φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἡρουρούντων, ἀπεστάλη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Οὐδεὶς κατενόει τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Ἐπεδαψίλευσαν αὐτῷ παντὸς εἴδους περιποιήσεις, διδάσκαλοι δ' ἐπὶ τούτῳ ἐτάχθησαν, ὅπως τῷ διδάξωσι τὴν Ἑλληνικήν. Εὐθὺς ὡς ἠδυνήθη νὰ γείνῃ καταληπτός, ἀφηγήθη ὅτι προήρχετο ἐξ Ἰνδιῶν, ὅτι ἠπατήθη περὶ τῆς ὁδοῦ, ὅτι πάντες οἱ συμπλοῦν αὐτοῦ ἐπνίγησαν, ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης, ἐὰν μὴ ἐδόξετο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Αἰγύπτου. Ἔδοκε πάσας τὰς αἰτήσεάς περὶ Ἰνδιῶν πληροφορίας καὶ προσηνέχθη, ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς ἀποστολῆς εἰς Ἰνδίας. Ὁ Στράβων φαίνεται δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀφήγησιν ταύτην τοῦ Ἰνδοῦ: «Τίς γὰρ οὐ πιθανότης, λέγει πρῶτον μέν, τῆς κατὰ τὴν Ἰνδὸν περιπετείας; (Β', γ', 5)» εἶτα δὲ «περιγενόμενός τε πῶς ἱκανὸς ἦν μόνος κατευθύνειν τὸ πλοῖον οὐ μικρὸν ὄν, τά γε τηλικαῦτα πελάγη διαρρεῖν δυνάμενον» (Β', γ', 5).

Ὁ Στράβων ὡσαύτως ἀπορεῖ πῶς ὁ βασιλεὺς ἐνεπιστεύθη τῷ Ἰνδῷ τὴν ὁδηγίαν τῆς ἐκδρομῆς, καὶ πῶς ἀρχηγὸν αὐτῆς διώρισε τὸν Εὔδοξον, ὅστις ἀφίκετο εἰς Αἴγυπτον ὡσεὶ ἐγνώριζεν ὅτι τοιοῦτόν τι ἔμελλε νὰ συμβῇ. Ὁ βασιλεύς, ἀκούσας τῆς λαμπρᾶς περὶ τῆς χώρας τοῦ ναυαγοῦ ἀφηγήσεις καὶ τὰ περὶ τοῦ πλούτου αὐτῆς, ᾤδει δ' ὢν ἐπιχειρηματικός, ἐνέδωκεν εἰς τὰς αἰτήσεις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Εὔδοξος, καίτοι δὲν ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ὡς θεωρὸς καὶ σπονδοφόρος, ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ ἀνέλαβε νὰ διευθύνῃ τὴν ἐκδρομήν, λαβὼν ἐντολὴν παρὰ τοῦ βασιλέως ὅπως, ἅμα ἀφικόμενος θανείῃ δῶρα εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρῶν, ἐπανέλθῃ δὲ «ἀντιφορτισάμενος ἀράματα» (Β', γ', 4).

Δυστυχῶς αἱ περὶ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης λεπτομέρειαι ἐλλείπουσι· γνωρίζομεν μόνον ὅτι ὁ Εὔδοξος ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν καὶ ὅτι ἐπανέλαβε κομίζων πλεῖστα ὅσα, ἰδίᾳ πολυτίμους λίθους καὶ μύρα, ἅτινα ὁ βασιλεὺς ἰδιοποιῆθη, οὐδεμίαν δοὺς ἀμοιβὴν τῷ Εὐδόξῳ.

* * *

Ἀποθανόντος τοῦ Εὐεργέτου Β', 117 π. Χ., ἡ χήρα αὐτοῦ Κλεοπάτρα, ἀναγκασθεῖσα νὰ παραδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν υἱῶν αὐτῆς Πτολεμαῖον Σωτῆρα τὸν Β', ὃν ἐμίσει, κατώρθωσε νὰ ἐγείρῃ εἰς στάσιν τὸν λαὸν κατ' αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐξορίσῃ εἰς Κύπρον, στέψασα ἀντ' αὐτοῦ τὸν δευτερότοκον καὶ προσφιλῆ αὐτῇ Πτολεμαῖον Ἀλέξανδρον. Ἡ Κλεοπάτρα, διαφυλαττουσα τὰς παραδόσεις τοῦ οἴκου αὐτῆς, ὑπεστήριζε τὸ ἐμπόριον, ὅπως δ' εὐχαριστήσῃ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς, ἐκάλεσε τὸν Εὔδοξον καὶ διέταξε ν' ἀπέλθῃ πάλιν εἰς Ἰνδίας. Οὗτος δὲ ἐδέχθη ἄσμενος, διότι ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὰς χώρας, ἃς ἐπεσκέφθη, καὶ ἀνακτήσῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς δευτέρας ταύτης ἐκδρομῆς γνωρίζομεν μόνον ὅτι κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἀναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων «παρενεχθῆναι ὑπὲρ τὴν Αἰθιοπίαν (Β',γ',4)», ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τῆς Ἀφρικῆς ἀκτῆς, ἔνθα μετέβοκε πρὸς τοὺς ἐγχωρίους σῖτον, οἶνον καὶ παλαθίδας.

Οὐδαμῶς κατενόει τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἀλλὰ προβαίνων μετὰ προσοχῆς εἰς τὴν ἄγνωστον ταύτην χώραν, ἐσημείου πάντα τὰ σημεῖα, ἐμελέτα τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων καὶ συνέλεγε λέξεις τινὰς αὐτῶν, ἐπωφελεῖς εἰς τοὺς μέλλοντας βραδύτερον νὰ βαδίσωσιν ἐπὶ τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ὁ Εὔδοξος δυνηνοιγε τὴν ὁδὸν καὶ εἰσήρχετο εἰς σχέσεις ἀμέσους μετὰ τῶν λαῶν, οὓς ἀνεκάλυπτε· σπουδαίας δὲ ἀπέδιδε τῇ ἀποστειλάσῃ αὐτὸν κυβερνήσει ὑπηρεσίας, γιγνόμενος ἄξιος ἀμοιβῶν, ἃς καὶ προσεδόκα. Ἀλλ' ὅμως ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ἡ Κλεοπάτρα εἶχεν ἀποθάνει, ὁ δὲ λαός, διὰ στάσεως ἐκθρονίσας τὸν πατροκτόνον Πτολεμαῖον Ἀλέξανδρον, εἶχεν ἀνακαλέσει ἐκ Κύπρου Πτολεμαῖον Σωτῆρα τὸν Β',

(τὸν καὶ Λάθυρον ἐπικαλούμενον). Ὁ ἀτυχὴς Εὔδοξος, κατηγορηθεὶς παρὰ τῷ νέῳ βασιλεῖ ὡς ὀπαδὸς τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀπεστερήθη πάλιν παντὸς τοῦ πλούτου, ὃν μετεκόμισεν ἐξ Ἰνδιῶν, καὶ μικροῦ δεῖν κατεδικάζετο ὡς καταχραστής.

* * *

Μετὰ τὴν διάψευσιν ταύτην τῶν ἐλπίδων, πεισθεὶς ὅτι παρὰ τῶν ἰσχυρῶν οὐδὲν ἔπρεπε ν' ἀναμένῃ, ἀπεφάσισε νὰ διοργανώσῃ ἐκδρομήν τινα ἰδίαις δαπάναις καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ.

Κατὰ τὸν δεύτερον αὐτοῦ πλοῦν, εὑρὼν ἀκρόπρωρόν τι, ἐξήτασε πόθεν τυχὸν προήρχετο τοῦτο καὶ τίνα ὁδὸν διέδραμεν, ὅπως φθάσῃ ἔνθα εὑρέθη. Δείξας δ' αὐτὸ εἰς πάντας ἀχεδὸν τοὺς ναυκλήρους τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπείσθη ὅτι τὸ ἀκρόπρωρον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς πλοῖον στόλου, πλεύσαντος πέραν τοῦ Ἀξου ποταμοῦ, καὶ ἀπολεσθέντος, ὡς φαίνεται, ἐντελῶς. Ὁ Στράβων καταγελᾷ πασῶν τῶν περὶ τοῦ ἀκροπρώρου ἀφηγήσεων, ἀλλὰ μὴ ὀλίγαι εἰσὶν αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ προελθοῦσαι ἐκ τοιούτων συντριμμάτων· οὐ μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοὺς ὅτι τοὺς ἀρχαίους χρόνους; Ὁ Εὔδοξος ἐπείσθη ὅτι τὸ ἀκρόπρωρον τοῦτο προήρχετο ἐξ ἀγνώστων θαλασσῶν· ἀλλ' ὅμως πρὶν ἀναλάβῃ τὴν ἐκδρομήν, ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῇ, ἂν ἕτεροι πρὸ αὐτοῦ ἐπεχείρησαν τοῦτο, ὅπως ἐπωφελούμενος βαδίδῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν. Ὅθεν κλεισθεὶς ἐν τῇ τότε διαπίμῳ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἤρξατο μελετῶν τοὺς διηγήσεις εἴτε μυθικοὺς εἴτε ἱστορικοὺς πλόας, τοὺς ἀνά τὰ μέρη ἐκεῖνα γενομένους. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ ὑποτιθεμένοι περὶ τὴν Ἀφρικὴν πλάνη τοῦ Μενελάου, ἂν οὗτος ἀφηγεῖται τῷ νεαρῷ Τηλεμάχῳ ἐν Ὀδυσσείᾳ, λέγων:

. . . . . ἦ γὰρ πολλὰ παθὼν καὶ πολλ' ἐπαλήθεις
ἠγαγόμην ἐν νηυσὶ καὶ ἀγδασίῳ ἔτει ἦλθον.
Κύπρον, Φοινίκην τε καὶ Αἰγυπτίους ἐπαλήθεις
Αἰθίοπας θ' Ἐρέμβους τε καὶ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβοὺς
καὶ Λιβύην. . . . . (Δ'. 81—85).

περὶ ἃς ὁ γραμματικὸς Ἀριστόνικος, ἕνα μετὰ τὸν Εὔδοξον αἰῶνα, σύγχρονος τοῦ Στράβωνος, συνέγραψεν ὅλον σύγγραμμα «Περὶ τῆς Μενελάου Πλάνης» ἐπιγραφόμενον. Ἡ τοῦ Καρχηδονίου Ἄννωνος περιγραφὴ εἰς φοινικικὴν γλῶσσαν, γνωστὴ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως (Geogr. Gr. Minoris ἔκδ. C. Müller T. I. σελ. 1—14). Ἡ ἐντολὴ τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως Νεκὼ ἐνεργηθεῖσα καὶ διεταν διαρκέσασα, περὶ ἧς ὁ Ἡρόδοτος λέγει: «Ἡ μὲν Λιβύη φαίνεται ἀφ' » ἑαυτῆς ὅτι εἶναι περίρρυτος, ἐκτὸς μόνου τοῦ μέρους αὐτῆς » τοῦ συνορεύοντος μὲ τὴν Ἀσίαν. Τοῦτο δὲ κατέδειξε πρῶτος » ἐξ ὅσων ἡμεῖς γνωρίζομεν ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰγυπτίων Νεκώ, » ὅστις, ὅτε ἔπαυσε σκάπτων τὴν διώρυχα, ἣν ἤνοιγεν ἀπὸ τὸν » Νεῖλον εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἔπεμψε Φοίνικάς τινας μὲ πλοῖα, » διατάξας αὐτοὺς νὰ ἐκπλεύσωσιν ἀπὸ τὸν Ἀράβιον κόλπον καὶ » νὰ περιπλεύσωσι τὴν Λιβύην, καὶ διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν » νὰ ἔλθωσι μέχρι τῆς Βορείου θαλάσσης, καὶ οὕτω ἐπιστρέψωσιν » εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκκινήσαντες λοιπὸν οἱ Φοίνικες ἀπὸ τῆς » Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἔπλεον τὴν νότιον θάλασσαν· τὸ δὲ ᾧ φθινό- » πωρον προσορμιζόμενοι ἔσπειραν τὴν γῆν, εἰς οἱονδήποτε μέ- » ρος τῆς Λιβύης πλέοντες ἤθελον εὑρεθῇ, καὶ ἀνέμενον τὸ θέρος· » ἀφοῦ δὲ ἐθέριζον τὸν σῖτον, ἔπλεον πάλιν ὥστε, δύο παρῆλθον » ἔτη, τὸ δὲ τρίτον κάμψαντες τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἔφθασαν » εἰς Αἴγυπτον». (Δ', 42).

Τέλος ἡ περιγραφὴ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως, τοῦ πεμφθέντος ὑπὸ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, ἡ τοῦ Ἀχαιμενίδου Σατάσπιος καὶ ἄλλαι.

Ἐμελέτησε δὲ καὶ τὰ σχέδια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἴσως μάλιστα εὗρε καὶ σύγγραμμά τι, ἀπολεσθέν, νῦν, ἐξ οὗ ἠρύσθη πληροφορίας. Ἀλλὰ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου ἔπρεπε πρῶτον ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦτο δὲ ἦτο δύσκολον, διότι «οὐδ' ἐξὸν ἦν ἄνευ προστάγματος ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀνάγεσθαι καὶ ταῦτα νενοσφισμένῳ βασιλικὰ χρήματα· οὐδέ γε λαθεῖν ἐκπλεύσαντα ἐνεδέχετο τοσαύτῃ φρουρᾷ κεκλεισμένου τοῦ λιμένος καὶ τῶν ἄλλων ἐξόδων». (Β', γ', 5).

Ἐν τοσούτῳ κατώρθωσε ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἴσως ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ, ἢ μεταμφιεσθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ λάθρα ἀπὸ τῶν πολλῶν τῆς πρωτευούσης πυλῶν.

* * *

Ἔκτοτε ἤρξατο διὰ τὸν ἡμέτερον ἥρωα νέον στάδιον ἐνεργείας· μέχρι τοῦδε ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν ἄλλων· ἤδη νέαν χαράττει ὁδόν. Ἀπελθὼν τῆς Αἰγύπτου μετῴδη εἰς τὴν γενέτειραν, ἀφ' ἧς ἐπὶ τοσαῦτα ἀπεδήμει ἔτη, πρῶτον ὅπως συναγάγῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, εἶτα δὲ ὅπως ἀνακοινώσῃ τὰ σχέδια αὐτοῦ τοῖς συμπολίταις, ἐπιθυμῶν ὅπως οὗτοι μᾶλλον, οὐχὶ δὲ ἄλλοι ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν διότι παντιχοῦ καὶ πάντοτε οἱ νέαν τινὰ ἰδέαν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι ἀνακοινοῦντες ὑπολαμβάνονται ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν ὀνειροπόλοι. Ὁ Εὔδοξος μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ ἀπῆλθε τῆς Κυζίκου καὶ διέτρεχε τὴν Μεσόγειον προσορμιζόμενος ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα καὶ ζητῶν ἑταίρους εἰς τὰς δαπάνας καὶ τοὺς κινδύνους.

Πρῶτον προσωρμίσθη εἰς Δικαιαρχίαν, ἐπὶ τῶν δυτικῶν τῆς Ἰταλίας ἀκτῶν. Διατί προετίμησεν αὐτὴν καὶ δὲν μετέβη εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Ἑλλάδα, μεθ' ὃν βεβαίως ἡ Κύζικος διετέλει εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις; Διατί παρῆλθε τὸ Βυζάντιον, τὴν Ὀδησσόν, τὴν Θεοδοσίαν, τὴν Φάσιν; Διατί δὲν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, τὴν Κερασσοῦντα, τὴν Σινώπην, ἐν ᾗ ὁ εὑρίσκεν ἱκανοὺς ὑποστηρικτάς; Διατί δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον; Ἡ Πέργαμος, ἡ Ἔφεσος, ἡ Σμύρνη, ἡ Μίλητος καὶ αἱ Κλαζομεναί ἦσαν πλουσιώτατα ἐμπορεῖα, καὶ ὅμως εἰς οὐδεμίαν τούτων ἔστη· διότι ἐν αὐταῖς ἠκμαζε μὲν τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἐβασίλευεν ἐτέρα βιομηχανία ὀλεθρία, ἡ πειρατεία καὶ ἡ δουλεία, ἡ δ' Ἑλλὰς εἶχεν ἀπολέσει τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς. Ἐξίτει χώραν ἥλιον, πόλιν πλουσίαν, νοιονεχῆ καὶ φιλόξενον, ἔνθα μετὰ πεποιθήσεως ἤθελεν ἐκθέσει τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ἴσως δὲ καὶ ἕνεκα συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἃς οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φίλοι ἔδωκαν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνταποκριτὰς ἐν Δικαιαρχίᾳ, ἥτις, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ εὑρεθέντων πολλῶν αἰγυπτιακῶν ἀγγείων, εὑρίσκετο εἰς λίαν ἀνεπτυγμένας ἐμπορικὰς μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας σχέσεις.

Ἡ Δικαιαρχία ἦτο ἀρότερον ἐπίνειον τῶν Κυμαίων. Ἐπὶ Ἀννίβα συνῳκίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπὸ τῶν ῥρεάτων αὐτῆς ἐκλιμὴν Ποτίολοι. Ἐκέκτητο ἐκμοποιήτους ὅρους, ἐν οἷς ἀδφαλῶς ἐνωρμίζοντο αἱ μέγιστα τῶν ὁλκάδων. Τούτου δ' ἕνεκα ἦτο ἄριστος λιμὴν καὶ ἐκ τῶν ἀσφαλεστάτων τῆς Μεσογείου. Ἅμα ἀποβιβασθεὶς ὁ Εὔδοξος, ἀνήγγειλε τὴν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ· Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἐπλήρουτο Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν ἐμπόρων, ὧν τὸ ἐνδιαφέρον βεβαίως ἐξέλθῃ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν σχεδίων τοῦ Εὐδόξου, ὅστις τὸ ἀκρόπρωρον ἀνά τὸν λιμένα περιάγων ἐπεξήγει τὰ τοῦ ἐγχειρήματος. Φαίνεται δὲ ὅτι κατώρθωσε νὰ πείσῃ τινὰς τῶν ἐμπόρων νὰ συμμετάσχωσιν αὐτῆς, δελεασθέντας ἐκ τῶν φανταστικῶν ὠφελειῶν, ἃς ὑπέσχετο· ἴσως ὡσαύτως καὶ ναῦται τινες ἐλκυσθέντες ὑπὸ τῶν ὑποσχέσεων παρηκολούθησαν αὐτόν.

Οὕτω διὰ τῶν χρημάτων τῶν ἐμπόρων παρέλαβε καὶ «μουσικὰ παιδισκάρια καὶ ἰατρούς», ὅπως τέρπῃ τὸ πλήρωμα καὶ ἐπιμελῆται αὐτοῦ ἐν ὥρᾳ ἀσθενείας. Ἀπελθὼν τῆς Δικαιαρχίας προσωρμίσθη καὶ εἰς ἄλλας πόλεις πρὸς διάδοσιν τῶν σχεδίων αὐτοῦ, δι' ὧν ἤλπιζε καὶ ἄλλους νὰ προσεταιρισθῇ καὶ μέσα πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκδρομῆς νὰ εὕρῃ. Πρὸς τοῦτο δὲ κατέπλευσεν εἰς Μασσαλίαν, πόλιν σπουδαιοτάτην ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ἧς οἱ ἔμποροι, μεγάλοι ὄντες ἐπιχειρηματίαι, εὐμενῶς ἀπεδέχθησαν τοῦ τολμηροῦ θαλασσοπόρου τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια, παρασχόντες αὐτῷ καὶ μέσα καὶ ἄνδρας.

Οὗτος ἀπὸ ἁπλοῦ κυβερνήτου ἐξῆλθε τοῦ λιμένος τῆς Μασσαλίας ἀρχηγὸς ἐκδρομῆς· εἶτα παραπλεύσας τὴν παραλίαν μέχρι Γαδείρων, ἔστη πρῶτον εἰς Ταρρακῶνα, ἔχουσαν ἐπίσημον ἐμπόριον καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομάς, ἔνθα κατεσκευάζοντο λαμπρὰ ὑφάσματα, εἶτα εἰς Ἐμπορεῖον, Καρχηδόνα, Μάλλακαν, διελθὼν δὲ τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἔστη εἰς τὴν περίφημον διὰ τὸ μέγα αὐτῆς ἐμπόριον πόλιν τῶν Γαδείρων.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα.—Τὸ Πάσχα συνέπεσε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῇ κυριακῇ 5)17 ἀπριλίου. Συχνάκις ἐπαναλαμβάνεται ὅτι ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα συμπίπτει κατὰ τὴν πρώτην κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, τὴν γινομένην μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Ὁ κανὼν ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβὴς ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔκφρασιν αὐτοῦ. Δέον νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ Πάσχα συμπίπτει κατὰ τὴν πρώτην κυριακὴν μετὰ τὴν π α σ χ ά λ ι ο ν πανσέληνον καὶ μετὰ τὴν 9)21 μαρτίου. Πράγματι ἡ πασχάλιος σελήνη δὲν εἶναι ἡ ἀστρονομική, ἡ δὲ ἡμερομηνία τῆς ἰσημερίας ὡρίσθη ὑπὸ τῶν ὑπολογισάντων αὐτὴν εἰς τὴν 9)21 μαρτίου. Τῷ 1892 ἡ ἀστρονομικὴ ἰσημερία ἐπῆλθεν ἀπὸ τῆς 8)20 μαρτίου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σελήνη δύναται νὰ παρουσιάσῃ διαφορὰς ἀπὸ τῆς ἀστρονομικῆς, ἀνερχομένας εἰς μίαν ἢ δύο ἡμέρας, οὕτως ὥστε ἐὰν ἐβασιζόμεθα ἐπὶ τῆς ἀστρονομικῆς πανσελήνου πρὸς καθορισμὸν τοῦ Πάσχα θὰ ὑπεπίπτομεν ἐνίοτε εἰς σφάλματα. Κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος ὑπῆρξε σύμπτωσις τῆς πασχαλείου σελήνης μετὰ τῆς ἀστρονομικῆς. Ἀμφότεραι ἤρξαντο τῇ 16)28 μαρτίου· ἡ πανσέληνος ἐγένετο τῇ 31)12 ἀπριλίου καὶ τὸ Πάσχα κατὰ συνέπειαν ἑωρτάσθη τῇ ἐπακολουθησάσῃ κυριακῇ.

Τῆς πανσελήνου δυναμένης νὰ συμπέσῃ ἀπ' αὐτῆς τῆς 9)21 μαρτίου τὸ Πάσχα δύναται νὰ ἐπέλθῃ τῇ 10)22 μαρτίου. Ἐὰν δ' ἀφ' ἑτέρου ἡ πανσέληνος συμπέσῃ τῇ 8)20 μαρτίου, τουτέστι πρὸ τῆς ἰσημερίας, ἡ πασχάλιος πανσέληνος θὰ ἐπέλθῃ μόνον τῇ 6)18 ἀπριλίου καὶ ἡ ἑπομένη κυριακὴ 13)25 ἀπριλίου ἔσται ἡ κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Τὸ Πάσχα δύναται νὰ ἐπέλθῃ τὸ ταχύτερον μὲν τῇ 10)22 μαρτίου, τὸ βραδύτερον δὲ τῇ 13)25 ἀπριλίου. Ἡ πρώτη περίπτωσις ἐπαρουσιάσθη τῷ 1818 ἡ δὲ δευτέρα τῷ 1886. Καθόσον ἄφορᾷ εἰς τὴν πασχάλιον σελήνην ἡ πορεία αὐτῆς καθορίζεται ὑπὸ πολυπλόκου μεθόδου, ἐξαρτωμένης ἐκ τοῦ καλουμένου χρυσοῦ ἀριθμοῦ, τῶν ἐπακτῶν, κλπ. Ἥμπορον προτιμᾶται πρὸς καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὁ κανών, ὃν ὁ Γκαους ἐγνώρισεν ἐν τῇ ὑπομνήματι τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γοττίγκης. Ὁ κανὼν οὗτος πολυπλοκώτατος εἶναι ὁμολογουμένως καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' ἐνέχει τὴν ἐξῆς εὐκολίαν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ἀπαιτεῖ μόνον τὴν χρῆσιν τῶν τεσσάρων παθῶν τῆς ἀριθμητικῆς. Ἰδοὺ ἐν κοινῇ γλώσσῃ ὁ κανὼν οὗτος.

1ον Διαιρέσατε κατ' ἰδίαν α) διὰ τοῦ 19, β) διὰ τοῦ 4 καὶ γ) διὰ τοῦ 7 τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἔτους καὶ καλέσατε ἀμοιβαίως τὸ κατάλοιπον ἑκάστης τῶν τριῶν τούτων διαιρέσεων, πρῶτον κατάλοιπον, δεύτερον κατάλοιπον, τρίτον κατάλοιπον:

Ἐφαρμογὴ διὰ τὸ ἔτος 1892.

Διαιροῦμεν τὸν ἀρ. 1892 διὰ τοῦ 19 καὶ εὑρίσκομεν α) κατάλοιπον 11, εἶτα διὰ τοῦ 4 καὶ εὑρίσκομεν β) κατάλοιπον 0 καὶ τέλος διὰ τοῦ 7 καὶ εὑρίσκομεν γ) κατάλοιπον 2.

2ον) Προσθέσατε εἰς τὸν ἀρ. 23 δέκα καὶ ἑνδέκα φορὰς τὸ α) κατάλοιπον, διαιρέσατε τὸ ἄθροισμα διὰ τοῦ 30 καὶ καλέσατε δ) κατάλοιπον τὸ κατάλοιπον τῆς διαιρέσεως ταύτης:

Ἐφαρμογή.

19 x 11 + 23=232, ὅπερ, διαιρούμενον διὰ τοῦ 30, παρέχει τὸ δ) κατάλοιπον 22.

3ον Προσθέσατε εἰς τὸν ἀριθμὸν 4 δίς τὸ β) κατάλοιπον, τετράκις τὸ γ) καὶ ἑξάκις τὸ δ) κατάλοιπον. Διαιρέσατε τὸ ἄθροισμα διὰ τοῦ 7 καὶ καλέσατε ε) κατάλοιπον τὸ κατάλοιπον τῆς διαιρέσεως ταύτης.

Ἐφαρμογή.

4+0+8+132=144 ὅπερ, διαιρούμενον διὰ τοῦ 7, παρέχει ὡς ε) κατάλοιπον τὸν ἀριθμὸν 4.

4ον) Προσθέσατε τέλος τὸ δ) καὶ ε) κατάλοιπον καὶ θὰ εὕρητε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ὃν δέον νὰ ἀριθμήσητε μετὰ τὴν 10)22 μαρτίου ἵνα ἀνακαλύψητε τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

Ἐφαρμογή.

δ) κατάλοιπον 22 + ε) καταλοίπῳ 4=26. Ἄρα 26 ἡμέραι μετὰ τὴν 10)22 μαρτίου εἶναι ἡ 5)17 ἀπριλίου ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

Βεβαίως πολύπλοκος ἡ ἀνωτέρω πρᾶξις· καὶ ὅμως ὑπάρχει καὶ εἰς ἔτι περιορισμὸς ἢ ἕξις: ἂν ἡ εὑρεθεῖσα χρονολογία συμπίπτῃ πρὸς τὴν 26 (ἤτοι καθ' ἡμᾶς 14) ἀπριλίου δέον ν' ἀφαιρεθῶσιν 7 ἡμέραι, ἤτοι μία ἑβδομάς· πρὸς τούτοις καὶ μετὰ τοῦ περιορισμοῦ ἔτι τούτου ὁ κανὼν οὗτος ἐφαρμόζεται μόνον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Διὰ τοὺς δύο ἑπομένους αἰῶνας δέον ἐν τῷ ὑπολογισμῷ ν' ἀντικατασταθῶσιν οἱ ἀριθμοὶ 23 καὶ 4 διὰ τῶν 24 καὶ 5.

Ἀναμφιβόλως προτιμότερον εἶναι νὰ συμβουλευθῇ τις τὸ ἡμερολόγιον αὐτοῦ, ἐλλείψει ὅμως τοιούτου διὰ τοῦ ἀνωτέρω κανόνος εὐχερῶς εὑρίσκεται ἡ ἡμέρα τοῦ πάσχα κατά τι ἔτος ἐν τῷ μέλλοντι.

Σύγγραμμα τῆς πριγκηπίσσης Στεφανίας.—Ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ τὸ τῆς πριγκηπίσσης Στεφανίας, συζύγου τοῦ ἀποθανόντος διαδόχου τῆς Αὐστροουγγαρίας Ροδόλφου, σύγγραμμα περὶ τῆς νήσου Λακρόμας. Ἐν βραχεῖ προλόγῳ ἐκφράζεται ἡ ἐλπὶς ὅτι δυνατὸν καταστήσεται νὰ προσκτήσηται τὸ σύγγραμμα πολλοὺς φίλους διὰ τὴν γραφικὴν ταύτην νῆσον τῆς Ἀδριατικῆς ἥτις ἦτο προσφιλὴς θέσις, ἐν ᾗ ἀπεσύρετο ἄλλοτε γηραιὸς αὐτοκράτωρ ὡς καὶ ὁ ἀποθανὼν πρίγκηψ διάδοχος Ροδόλφος. Πρῶτον ἡ πριγκήπισσα Στεφανία μετέγει τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν αὐτόθι ἀρχαίαν μονήν, καταδείκνυσι τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας, τὸν ἔκτακτον πλοῦτον τῶν ἀνθέων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων καὶ περιγράφει τὴν θάλασσαν ὑπὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς καὶ ἐν τρικυμίᾳ, ὃν τρόπον παρετήρησε ταύτην πρὸ ἐτῶν ὡς εὐτυχὴς σύζυγος καὶ μήτηρ. Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῆς προστίθενται πολλαὶ ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις μετὰ τῆς νήσου συνδεδεμέναι. Ὅντως ἡ πριγκήπισσα λέγει πῶς Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς τρίτης σταυροφορίας τῷ 1190 καὶ μόλις διαφυγὼν τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα ναυαγίου νύξατο, ὁπουδήποτε κἂν ἐτίθει ἀσφαλῶς τὸν πόδα μετὰ τὴν θύελλαν ἐκείνην, νὰ ἱδρύσῃ ἐκεῖ οἶκον τῷ Θεῷ. Ἀσφαλῶς λοιπὸν εἰς Λάκρομαν ἀποβὰς θὰ ἐτήρει τὴν ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν ἂν ἡ τῆς Ραγουζῆς γερουσία μὴ παρεκάλει αὐτὸν νὰ ἱδρύσῃ τὸν ναὸν ἐν Ραγουζῇ, καθόσον ἡ Λάκρομα ἐσεμνύνετο ἤδη ἐπὶ τῇ κτήσει ναοῦ καὶ μονῆς. Οὕτως ἱδρύθη ὁ λαμπρὸς ἐν Ραγουζῇ μητροπολιτικὸς ναός, ὅστις δείκνυται εἰσέτι ὡς τὸ λαμπρότατον μνημεῖον τῆς πόλεως ἐκείνης. Ἀναμφιβόλως τὰ τὸ ἔργον κοσμοῦντα σχεδιογραφήματα τοπίων τῶν νοτίων μερῶν τῆς νήσου, θὰ παροτρύνωσι πολλοὺς εἰς ἐπίσκεψιν τῆς νήσου κατὰ τὰς θερινὰς αὐτῶν ἐκδρομάς.

Οἱ οἶκοι τῶν Παρισίων.—Κατὰ τὴν 1 ἰανουαρίου 1890 ὑπῆρχον ἐν Παρισίοις 84,083 ἀκίνητα, οἱ εὐτυχεῖς ἰδιοκτῆται τῶν ὁποίων διανέμονται κατ' ἔτος τὸ ποσὸν 782 ἑκατομμυρίων ἐν στρογγύλῳ ἀριθμῷ, παριστᾶν τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐνοικίων. Ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἀκινήτων τούτων αὕτη ὑπερβαίνει τὰ 11 δισεκατομμύρια (11,015,151,700 φρ.). Ἡ Συνοικία τῆς Εὐρώπης ἀντιπροσωπεύει καθ' ἑαυτὴν τὸ ποσὸν 500 περίπου ἑκατομμυρίων διὰ 1216 ἀκίνητα. Ἐν τῷ ἀριθμῷ δὲ τούτῳ τῶν 11 δισεκατομμυρίων δὲν συμπεριλαμβάνονται 395 ἰδιοκτησίαι ἀνήκουσαι εἰς τὸ κράτος, εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ εἰς τὴν πόλιν, πάντων τούτων δαπανησάντων βεβαίως δισεκατομμύριά τινα πρὸς ἵδρυσιν αὐτῶν.

Γαλλικὰ δάνεια.—Ἡ τιμὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ τελευταίου δανείου τῶν 870 ἑκατομμυρίων εἶχεν ὁρισθῆ εἰς τὰ 92 φρ. 55 ἑκ. Οὐδέποτε ἡ Γαλλία ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τὴν δημοσίαν πίστιν ὑπὸ ὅρους τοσοῦτον εὐνοϊκοὺς εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον. Ἡ βελτίωσις τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς πίστεως τῆς Γαλλίας οὐδέποτε ἐξεδηλώθη ἀριδηλότερον.

Ἵνα δὲ σχηματίσῃ τις ἰδέαν περὶ τῆς τοιαύτης βελτιώσεως τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς πίστεως παρατιθέμεθα ὧδε ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔκδοσιν τοῦ τελευταίου δανείου 3 % εἰς τὰ 92.55 τὸν κατάλογον τῶν εἰς διαρκῆ χρεώγραφα δανείων, ἅτινα συνωμολόγησεν ἡ Γαλλία ἀπὸ τοῦ 1816 μετὰ τῆς ἀναλόγου ἑκάστῳ τιμῆς.

Ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως.

1 μαΐου 1816	πρὸς	5 %	τιμὴ ἐκδόσεως	57.26
1817 καὶ 1818	»	»	» »	57.51
9 μαΐου 1818	»	»	» »	66.50
9 ὀκτωβρίου 1818	»	»	» »	67.
9 αὐγούστου 1821	»	»	» »	85.55
10 ἰουλίου 1823	»	»	» »	89.55
12 ἰανουαρίου 1830	»	4 %	» »	102.07

Ἐπὶ τῆς μοναρχίας τοῦ ἰουλίου.

19 αὐγούστου 1831	πρὸς	5 %	τιμὴ ἐκδόσεως	84.
1831	»	»	εἰς τὸ ἄρτιον	
8 αὐγούστου 1832	»	»	τιμὴ ἐκδόσεως	98.50
18 ὀκτωβρίου 1841	»	3 %	» »	78.52
9 δεκεμβρίου 1844	»	»	» »	84.75
10 νοεμβρίου 1847	»	»	» »	75.25

Ἐπὶ τῆς δευτέρας δημοκρατίας.

Διάφορα δάνεια	πρὸς	5 %	τιμὴ ἐκδόσεως	75.25

Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας.

Μάρτιος 1854	μέρος πρὸς	4 1/2 %	τιμὴ ἐκδόσεως	92.50
» »	» »	3 %	» »	65.25
ἰανουάριος 1855	» »	4 1/2 %	» »	92.
» »	» »	3 %	» »	65.25
ἰούλιος 1855	» »	4 1/2 %	» »	92.25
» »	» »	3 %	» »	65.25
μάϊος 1859	» »	4 1/2 %	» »	90.
» »	» »	3 %	» »	60.50
1857, 58, 59, 60, 61	»	3 %	» »	69.10
31 δεκεμβρίου 1859	»	»	» »	75.
1862	»	»	» »	66.49
1864	»	»	» »	66.30
1868	»	»	» »	69.25
1869	»	»	εἰς τὸ ἄρτιον	
1870	»	»	τιμὴ ἐκδόσεως	60.60

Ἐπὶ τῆς τρίτης δημοκρατίας.

1871	πρὸς	5 %	τιμὴ ἐκδόσεως	82.50
1872	»	»	» »	84.50
1886	»	3 %	» »	79.80
14 νοεμβρίου 1887	»	»	» »	80.10
24 φεβρουαρίου 1888	»	»	» »	83.43
4 νοεμβρίου 1888	»	»	» »	82.51
10 ἰανουαρίου 1891	»	»	» »	92.55

Τὰ δύο δάνεια 5 % τοῦ 1871 καὶ 1872 ἐγένοντο πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἐδάφους.

Τὸ δάνειον τῆς 10 ἰανουαρίου (ν. ἡμ.) 1891 ἐκαλύφθη 16 1/2 φορᾶς.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ
Ο ΠΑΤΗΡ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Αἱ ἀναγνώσεις αὗται, ἃς ὑποίαδεν ὁ Ἡρόδοτος, παραβάλλονται πρὸς τὰς πάλαι «ἐπιδείξεις» τῶν Σοφιστῶν, ὧν διέφερον αὗται βεβαίως οὐ μόνον κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν κατατεινόμενον σκοπόν. Καίτοι δὲ ὑφίστανται αἱ διαφοραὶ αὗται, οὐχ ἧττον ἔχουσιν αἱ προκείμεναι ἀναγνώσεις πρὸς τὰς ἐπιδείξεις τῶν Σοφιστῶν τήν δε τὴν σχέσιν κοινήν, ὅτι δηλ. ὁ Ἡρόδοτος προείλετο ἐν αὐταῖς ἀνάλογον τῆς ὕλης καὶ τῆς γλώσσης διάταξιν, ὅπως συνηθῆ οὕτω νὰ συγκρατήσῃ καὶ ἀναρριπίσῃ τήν τε προσοχὴν καὶ τὸ διαφέρον τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, ὧν τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ τὸν ἔπαινον ἐπεδίωκεν, ὡς καὶ οἱ Σοφισταί, χωρὶς ὅμως νὰ θυσιάζῃ χάριν τοῦ ἐπαίνου τούτου τὴν ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν ὑπαρχούσαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἡ συγγένεια δ' αὕτη τῶν ἀναγνώσεων τοῦ ἱστορικοῦ πρὸς τὰς τῶν Σοφιστῶν ἐπιδείξεις πρόδηλος τυγχάνει καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐνέχει, διότι, ἀφοῦ τοσοῦτο σπουδαίως καὶ γενικῶς ἐπέδρασεν ἡ σοφιστικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ τὸν περὶ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους χρόνους ἀπαμάσαντα ἱστοριογράφον, ὅστις πολλαχῶς ἀποδείκνυται ἔχων κοινὰν μετὰ τῶν Σοφιστῶν συνάφειαν. Τούτου δ' ἕνεκα παραβάλλεται πρὸς τοὺς ἀπάτριδας, τρόπον τινά, ἐκείνους καὶ δεινοὺς περὶ τὸ λέγειν Σοφιστάς, τοὺς ἐπισκεπτομένους τὰς διαφόρους Ἑλλην. πόλεις καὶ κέρδη καὶ δόξαν θηρεύοντας, σοφιστὴς καὶ αὐτὸς ὁλονεὶ τῆς ἱστοριογραφίας καλούμενος. Ὁ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου γινόμενος χαρακτηρισμός, ὅτι τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἔγραψεν οὐχὶ ὅπως προκαλέσῃ βραβεῖα καὶ τιμὰς διὰ πανηγυρικῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ ἐν δημοσίοις ἀγῶσι καὶ πανηγύρεσιν, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἔπραττον, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως παραμείνῃ τοῦτο αἰώνιον κτῆμα, περιλαμβάνει βεβαίως ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἱστορικοῦ ἀσχοληθέντας ἐδάφους, ἐπομένως δὲ καὶ τὸν Ἡρόδοτον αὐτόν, ὁ ἱστορικὸς ὅμως οὗτος, μεθ' ὅλων τῶν Θουκυδίδεων τοῦτον χαρακτηρισμόν, δὲν παρέμεινε προσηλωμένος ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκείνης τοῦ ἔργου του συνθέσεως καὶ διατάξεως, ἀλλὰ μετέβαλεν αὐτὸ βραδύτερον ὑπὸ τῆς πείρας ὁδηγούμενος καὶ ἐτελειοποίησεν ἐν καθεστηκυίᾳ ἤδη τοῦ βίου ἡλικίᾳ. Πρὸς τοῦτο δ' εὗρεν ἐν Ἀθήναις, τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ πατρίδι αὐτοῦ, ἐκτὸς δόξης καὶ ἀμοιβῶν, καὶ ἔδαφος προσφορώτατον, ἔνθα ἐτελειοποιήθη καὶ ἔδρασεν. Ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ τὴν ἀμέριστον ἀρχὴν τοῦ Περικλέους ἀπὸ μακροῦ ἤδη διατελοῦσα, ἀπέβη περὶ τοὺς χρόνους τούτους κέντρον συμπάσης τῆς Ἑλλάδος περιφανέστατον, ἐν ᾧ ἐσφύζεν ὁ πνευματικὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων βίος. Τὰ λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα κατορθώματα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τὰ κατὰ τὴν δεκαετηρίδα τῶν Περσικῶν πολέμων συντελεσθέντα, ἔδωκαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, τὴν ποίησιν καὶ φιλοσοφίαν τὴν ἀνέφικτον ἐκείνην πτῆσιν, ἥτις παρήγαγεν ἔργα ἀΰδνατα ἐς ἀεὶ καὶ ἄφθαρτα ἐν Ἀθήναις πρὸ πάντων· διότι ὅπως νικηφόρος ἵστατο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος ἡ τοῦ Κέκροπος πόλις καὶ δικαίως ἐθεωρεῖτο μεθ' ἑκατονταετηρίδας ὅλας ὡς ἡ σώτειρα συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, οὕτως αὕτη μόνη βαθύτατα συνησθάνθη τὸν μέγαν ἐκεῖνον τοῦ Περικλέους αἰῶνα. Εἶνε ἐκείνη, ἥτις ὑπὸ τὸν Θεμιστοκλέα ἐπέδη τῶν πλοίων, ὅπως κατατροπώσῃ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς βαρβάρους, ἐνῷ οἱ ἐν αὐτῇ ἰθιογνώμονες γέροντες ἐνεκλείοντο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς σωτηρίαν, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ λοιπαὶ δωρικαὶ πολιτεῖαι ἐμάχοντο μὲ ἄκαρπον ἡρωισμὸν ἐν Θερμοπύλαις τειχιζόμενοι ἅμα ὀπισθεν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἡ Κόρινθος ἐκρύπτετο δήωνις καὶ ἄσημος. Δικαίως ἄρα αἱ Ἀθῆναι ἀπέλαυον παρὰ πᾶσαν ἄλλην πόλιν τοὺς καρποὺς τῆς δόξης τῶν χρόνων τούτων, οὐχὶ τόσον διότι ἡ πόλις αὕτη ἦρχε πολιτικῶς τῆς Ἑλλάδος πάσης, ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία αὕτη μετ' οὐ πολὺ τῇ ἀφῃρέθη πάλιν, ὅσον διότι ἡγεμόνευεν ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ, τέχνῃ καὶ ποιήσει, ἀποβᾶσα ἡ πανελλήνιος, οὕτως εἰπεῖν ἑστία αὐτῶν, ἀφ' ἧς μᾶλλον ἠγωνίζοντο ν' ἀποσπασθῶσιν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πολιτεῖαι, μᾶλλον ἐσπευδον ν' ἀποσχισθῶσιν ἀπὸ τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ, οὗ ἡ ἕδρα ἦτο ἐν Ἀθήναις[3]. Τοιαύτη ἐν ἀσθενεστάτῃ σκιαγραφίᾳ ἡ τῶν Ἀθηνῶν πνευματικὴ κατάστασις, ὅτε διέτριβε διηνεκῶς σχεδὸν ἐν αὐτῇ ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ Περικλέους καὶ Σοφοκλέους, ἐγνώριζε καὶ πνευματικῶς συνεδέθη καὶ μετὰ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καλλιτεχνῶν καὶ φιλοσόφων, οἷον τοῦ Φειδίου, Δάμονος τοῦ σοφιστοῦ καὶ μουσικοῦ, Ζήνωνος

1) Πβλ. τὰ ἡηθέντα περὶ Ἀρίονος (I, 24), Πολυκράτους (III, 39—47. 56—60. 122—125), Περιάνδρου (III, 48—53. V, 92), Δημαράτου (VI, 51. 64—70), Γλαύκου τοῦ Σπαρτιάτου (VI, 86), Τισαμενοῦ τοῦ Ἠλείου (IX, 33—36), Ἡγησιστράτου τοῦ Ἠλείου (IX, 37 ἑξ.), Εὐήνου (IX, 93), τὰς ἐρωτικὰς δολοφραφίας τοῦ Ξέρξου (IX, 108 ἑξ.) καὶ τὰ περὶ Ῥαμψινίτου (II, 121 ἑξ.). Πάντα ταῦτα διατάσσονται μὲν κατ' ἰδιάζοντα τῷ Ἡροδότῳ τρόπον, ἀλλὰ δὲν ἀφίστανται τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, περὶ ἣν στρέφεται ἑκάστη διήγησις, ὡς περὶ πυρῆνα.

2) Ἂν ὁ Ἡρόδοτος ἐγεννήθη μεταξὺ τοῦ 490 καὶ 480 π. Χ., ὡς εἴδομεν. καὶ ὁ Σοφιστὴς Πρωταγόρας δὲν ἀπέχει πολύ, ἀλλ' εἶναι σύγχρονος αὐτοῦ· ἴδ. Ueberweg's Grundriss der geschichte der Philosophie, bearbeitet. von M. Heize I. 1886. σ, 95.

3) J. Overbeck: Geschichte der Griechischen Plastik: Leipzig 1881. I, σ, 243-244.

τοῦ Ἐλεάτου, Ἀναξαγόρου, Πρωταγόρου, Ἱπποδάμου, ἴσως δὲ καὶ τοῦ Εὐριπίδου αὐτοῦ.

Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Περικλέους, τοῦ σπουδαιοτέρου παράγοντος ὅλης ἐκείνης τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐν Ἀθήναις δράσεως, ἐκτὸς κεῖται πάσης ἀμφιβολίας[1]. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἐξωτερικευομένη ἰδέα περὶ τῶν σχέσεων τῶν διαφόρων ἑλλην. πολιτειῶν, περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα γενικῶς ὑπηρεσιῶν της, ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τῆς σχετικῶς ἀρίστης πολιτειακῆς νομοθεσίας καὶ δὴ τῆς ὑπὸ Κλεισθένους ἐπενεχθείσης ἐν αὐτῇ μεταρρυθμίσεως ἐδράζεται ἀδιαίτατα ἐπὶ τῆς ἐπιροῆς, ἣν ἐπὶ τοῦ Ἡροδότου ἐξήσκησεν ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς. Καὶ ἀληθὲς μέν, ὅτι ἅπαξ μόνον μνημονεύει τοῦ Περικλέους ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν ταύτην φορὰν ἀναφέρει αὐτὸν ὡς θεόν. Ὅσα ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικὸς[2] περὶ τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου Ἀγαρίστης, τῆς θυγατρὸς τοῦ τυράννου Σικυῶνος Κλεισθένους, οὗ ἡ ἀπλοϊκὴ χάρις, μεθ' ἧς ὑποδέχεται καὶ ἑστιᾷ τοὺς προσελθόντας μνηστῆρας τῆς θυγατρὸς, ὑπομιμνήσκει τὸν ἀναγνώστην τοὺς Ὁμηρικοὺς ἥρωας, οὐδὲν ἄλλο εἰσίν, εἰ μὴ ὁ ἐνδοξότερος ἔπαινος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ τοῦ περιφανεστάτου γένους τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν[3], ἐξ οὗ μητρόθεν κατήγετο ὁ Περικλῆς. Ἐγγόνη τῆς Ἀγαρίστης ταύτης, θυγατρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἥτο ἑτέρα, Ἀγαρίστη καὶ αὕτη καλουμένη, ἥτις μετὰ ταῦτα συνεζεύχθη τὸν περιώνυμον τὸ πάλαι ἀποῦδντα διὰ τὸ ἐν Μυκάλῃ κατὰ τῶν Περσῶν τρόπαιον Ξάνθιππον. Ἡ ἄλλη αὕτη Ἀγαρίστη «ἔγκυος ἐοῦσα εἶδον ὄψιν ἐν τῷ » ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίκτει » Περικλέα[4]».

Μεταξὺ δὲ ὅλων τῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν, οὓς συνεκέντρου περὶ ἑαυτὸν ὁ Περικλῆς, καὶ ἴσως μάλιστα μεταξὺ ὅλων τῶν συγχρόνων αὐτῷ, οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν τοῦ Σοφοκλέους στενώτερον συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἡροδότου, μεθ' οὗ εἴρηται ἐν πνευματικῇ σχέσει καὶ συναφείᾳ, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ἀναλόγων χωρίων ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων τούτων[5]. Ἐκτὸς δὲ τῆς παρατηρουμένης πνευματικῆς ταύτης σχέσεως, δύοεται ἔτι καὶ νῦν ἀπόσπασμα ἐλεγείας τινὸς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ποιηθείσης τῷ 440 π. Χ., πιθανῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημαντικοῦ τινος γεγονότος τοῦ βίου τοῦ Ἱστορικοῦ. Αἱ σχέσεις αὗται, ἃς ἐκαλλιέργησεν ὁ ἡμέτερος ἱστορικὸς κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του πρὸς ἐπιφανεῖς ἄνδρας, ἐπέδρασαν ἀναμφιβόλως ἐπὶ τοῦ πνεύματός του οὕτως, ὥστε ἀνέλαβεν οὗτος τὴν συγγραφὴν ἱστορικοῦ ἔργου, ὅπερ οὐ μόνον ἐπεσκίασε πάντα τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων συγγραφέντα ἐπὶ ὁμοίου ἐδάφους ἔργα καὶ ἔτερμε νέαν ὁδὸν ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ σύνθεσις καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ, ἐφ' ἧς ἐδράζεται, βάσις ἤρουσι τὴν σφραγῖδα προφανοῦς ἀττικῆς ἐπιροῆς.

1) E. Curtius: Griech. Geschichte: II, σ. 274.
2) ἔν V, 126 ἑξῆς.
3) E. Curt. Gr. Gesch. II, 390. «denn nur so ist es zu erklären, dass Herodot um diese Zeit sich veranlasst sah, in seinem Werke nachträglich für das Haus der Alkmaeoniden einzutreten und die hohen Verdienste dieses Geschlechts um die Sache der bürgerlichen Freiheit den Athenern in das Gedächtniss zu rufen.»
4) Ἡροδ. VI, 131. — Πρβλ. E. Curtius: Griechische Geschichte: II, σ. 274.
5) Πρβλ. II, 35. «αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσιν, » οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἐόντες ὑφαίνουσι»· τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζει ὁ Σοφοκλῆς Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ στίχ. 337 ἑξῆς. — III, 119· τὰ αὐτὰ ἐπίσης καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐκφράζει ἐν Ἀντίγ. στίχ. 905. Παρὰ πολλῶν ὅμως ἀμφιβάλλεται, ἂν ὁ Σοφοκλῆς γράφων τὸ ἀνωτέρω χωρίον εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ προκείμενον τοῦ Ἡροδότου. Ἴδ. περὶ τούτου Schneidewin: Sophocl. Antig. Bo 4 Berlin 1886. σ. 115. Πρβλ. E. Curt. Griech. Geschichte: II. σ. 843. σημ. 146.— IV, 95. ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν Ἠλέκτρᾳ στίχ. 62 λέγει ταδε· «ἤδη γὰρ εἶδον πολλάκις καὶ τοὺς σοφοὺς [λόγῳ μάτην θνήσκοντας· εἶθ' ὅταν δόμους] ἔλθωσιν αὐτοὺς ἐκτετίμηνται πλέον.»
5) Πλουτ. Ἠθικὰ σ. 785. «Τοῦτ' δὲ ὁμολογουμένως Σοφοκλέους » ἐστὶ τὸ ἐπιγραμμάτιον·

» Ἡδὴν Ἡροδότῳ τεῦξε Σοφοκλῆς ἑτέων ὢν
» πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα.»

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐγεννήθη τῷ 495 π. Χ. — Πρβλ. E. Curtius: Gr. Gesch. II, σ. 307.

Γ'.

Περὶ Ἡροδότου ὡς ἱστορικοῦ τῆς Ἱστορίας[1].

Ἐν σχέσει πρὸς ἄλλον οἱονδήποτε τῆς ἀρχαιότητος λαὸν κεκτημένον βαθμόν τινα πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως, βραδέως μόνον ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς περιουσιλλογῆς τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἀναγραφῆς τῶν συγχρόνων πράξεων αὐτῶν, ὅπως διαφυλάξωσιν αὐτὰς ἀπὸ τῆς λήθης καὶ παραδώσωσι τὴν περὶ αὐτῶν γνῶσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς[2]. Ὁ δὲ λόγος τῆς βραδύτητος ταύτης ἐγκειται οὐχὶ τοσοῦτον ἐν τῇ ἐλλείψει τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἥτις βραδύτερον, ὡς γνωστόν, διεδόθη παρ' Ἕλλησιν, ὅσον εἰς ἐξωτερικάς τινας σχέσεις καὶ τὸ ἰδιάζον πνεῦμα τοῦ ἔθνους τούτου, ὅπερ, εἰς διάφορα ᾤλα κατατμηθὲν καὶ ἐπὶ εὐρείας συγκοιτικῶς χώρας ἐξαπλωθέν, ἴδρυσεν ἀπείρους μικρὰς πολιτείας πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατά τε τὸ πολίτευμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου διαφερούσας, αἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἓν ὅλον ἰσχυρὸν καὶ στηρίξωσι τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἑπτάσημα ἐθνικὰ γεγονότα, οἱ δὲ Ἕλληνες διέτριβον ἕκαστος περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδίας πόλεως, ἥτις μετήλλασσεν ἀνὰ πᾶσαν γενεάν[3]. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐνεργοῦσα τὸ πάλαι ἡ ἀρχαιοτάτη Ἑλλάς, διέπραξε πάντως ἔργα καὶ κατορθώματα καὶ ἔσχεν ἱκανὰς περιπετείας ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μεταγενεστέρων περισωθείσας τὰ ἔργα ὅμως ταῦτα, φερόμενα ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ ζωηροῦ ἐκείνου καὶ εὐφαντασιώτου λαοῦ, τάχιστα ἀπέβαλον καὶ ἀπεψιλώθησαν τῆς ἀρχικῆς καὶ ἀφελοῦς ἀληθείας αὐτῶν μεταπλασθέντα εἰς μῦθον. Τὴν δὲ μεταμόρφωσιν ταύτην ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρι Σόλωνος οὐδὲ ἐν ἱστορικὸν γεγονὸς διέφυγε· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποσθεσθῇ καὶ τέλεον ἐκλίπει ἡ πρὸς μυθικὴν τῶν γεγονότων διάπλασιν τάσις ἐκείνη, ὅτε ἤρξαντο ἤδη ἀναφαινόμενοι ἱστοριογράφοι, οἵτινες ἔγραψαν τὴν σύγχρονον τῆς ἐποχῆς των ἱστορίαν· τοὐναντίον δ' ἐξακολουθεῖ ἡ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καταπινέουσα ἐνέργεια αὕτη μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ὑφιστάμενη. Τὸ ποιητικὸν τοῦ Ἕλληνος πνεῦμα ἀπῄτει παρὰ τοῦ ἱστοριογράφου οὐχὶ ἁπλῶς πιστὴν καὶ ἀληθῆ τοῦ ἀντικειμένου περιγραφήν, οὐχὶ πληροφορίας ἐν πάσῃ εὐσυνειδησίᾳ χορηγουμένας, ἀλλ' εὐφροσύνον καὶ φαιδρὰν χαράν, ἣν ἀντλεῖ καὶ ἀνευρίσκει ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ παραστάσει γεγονότων, εἰς ἀποιχομένους ἤδη αἰῶνας ἀναγομένων, ἐν τῇ ἀθηγήσει ἐνκλεῶν κατορθωμάτων καὶ μεγάλων περιπετειῶν τῶν προγόνων, ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν θαυμασίων, ἃ περικλείουσι μεμακρυσμέναι χῶραι, καὶ τέλος ἐν τῇ ζωηρᾷ καὶ ὡραίᾳ τοῦ λόγου ὑφῇ. Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ αἰῶνας ἤδη τὸ ἔπος ἀνεπλήρωσε πᾶσαν τῆς ἱστορίας χρείαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες, πολὺ μετὰ ταῦτα ἀκόμη, τοσούτῳ ἰσχυρῶς ἐπηρεάζοντο ὑπὸ τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως, ὥστε οὐ μόνον μετὰ δυσκολίας πολλῆς κατώρθουν νὰποχωρίζωσιν ἑκάστοτε τὴν μυθοπλαστίαν τοῦ ἔπους ἀπὸ τῶν πιθανῶν ἱστορικῶν παραδόσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Θουκυδίδης ἠδυνάτει εἰσέτι γαποδάλῃ τὴν συνήθειαν τοῦ θεωρεῖν τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη ὡς ἱστορικὴν πηγήν. Ὅτε δὲ παρῆλθεν ὁ ἐπικὸς αἰών καὶ ἐξέπεσεν ἡ ἐπικὴ ποίησις εἰς ἐηρὰν καὶ διδακτικὴν ἀφήγησιν, ἡ δὲ ποιητικὴ καθ' ὅλου δημιουργία ἀναφαίνεται ὑπὸ ἄλλας καλλιλογικὰς μορφάς, τότε τὸ πρῶτον ἤρξαντο οἱ περὶ μυθικὰς τέως ἀσχολούμενοι ἀφηγήσεις νὰ καταλιμπάνωσι τὴν μετρικὴν μορφὴν, ἀνθ' ἧς μετεχειρίσθησαν ἁπλοῦν καὶ ἀπέριττον πεζὸν λόγον. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς πεζογραφίας ταύτης δὲν δύναται νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ 600 π. Χ. ἔτους. Οὐχὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ἀναφαίνονται ἐν Ἰωνίᾳ αἱ πρῶται ἀπόπειραι πρὸς ἱστοριογραφίαν, ἥτις στερεῖται μὲν κριτικῆς καὶ δὲν διακρίνει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῶν μυθευμάτων τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν διαπλάττει αὐθαιρέτως τὰ γεγονότα. Οἱ ἐν Ἰωνίᾳ διηλονότι Ἕλληνες, παρ' οἷς πολὺ πρότερον ἢ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἐμορφώθησαν οἱ πολιτειακοὶ δεσμοὶ καὶ ἤκμασαν αἱ τέχναι, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, βαθέως αἰσθανόμενοι τὰς βιωτικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας, ἐνωρὶς ἤδη εἶχον καταλίπει τὴν περὶ τοὺς ἡρωϊκοὺς μύθους ματαιοσπουδίαν, ἐπιδοθέντες εἰς σύντονον καὶ λελογισμένην μελέτην παντὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτοὺς κόσμου καὶ τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος αὐ-

1) H. Stein: Herodotos: Einl. σ. 26.
2) Müller: Ἱστορ. Ἑλλην. φιλολ. I, σ. 387.
3) Müller: Ἱστορ. Ἑλλην. φιλολ. I, σ. 389.

τοῦ. Συνεκέντρωσε λοιπὸν τοὐντεῦθεν ὁ ἱστοριογράφος τὴν προσοχὴν καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ εἰδέναι ἐπιθυμίαν ἔτρεψεν εἰς ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων ᾤλων καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς αἱ πόλεις αὗται ἰδρύθησαν, εἰς ἀκριβῆ ἀθήγησιν τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ περιπετειώδους βίου τῶν ἐξοχωτέρων ἐν ταῖς πόλεσι γενῶν, καὶ συνελάντι εἰπεῖν οἱ ἀπαύστως διαλεγόμενοι Ἴωνες ἔστρεψαν τὰ γοργὰ καὶ συνετὰ αὐτῶν ὄμματα εἰς εὕρεσιν νέας ὕλης, διδούσης ἀφορμὴν εἰς σκέψιν καὶ πραγματείαν[1]. Οὕτω δ' ἔγραψαν Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Χίων ὁ Λαμψακηνὸς καὶ ἄλλοι ἐν ξηρᾷ χρονογράφων γλώσσῃ κτίσεις καὶ ἱστορίαν τῶν γενεθλίων αὐτῶν πόλεων[2]. Ἐν ὅμως ἐπὶ τὰ πρόσω σημαντικὸν βῆμα ποιοῦσιν οἱ ἐν Μικρασίᾳ καὶ δὴ οἱ ἐν Μιλήτῳ, τῇ πλουσίᾳ ταύτῃ διὰ τὰ ἐμπόριον καὶ τὰς ἀκμαίας τέχνας μεγαλοπόλει ἐγκατεστημένοι Ἴωνες, οἵτινες πρῶτοι ἐν Ἱστοριογραφίᾳ ἤρξαντο περιγράφοντες ξένας χώρας καὶ λαούς, τὰ ἤθη καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν λαῶν τούτων, καὶ ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν οὗτοι πρῶτοι ἐθεμελίωσαν τὰς ἀρχὰς τῆς γεωγραφίας καὶ ἐθνογραφίας, τοὺς δύο τούτους σπουδαιοτάτους ἐν τῇ Ἱστοριογραφίᾳ παράγοντας. Πρῶτος δὲ τεμὼν τὴν ὁδὸν ταύτην φαίνεται Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὅστις, ὡς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος, αὐτοπροσώπως[3] εἶχε περιηγηθῆ μέγα μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὃν περιέγραψεν ἐν συγγράμματι τινι «Περιόδῳ γῆς» ἐπιγεγραμμένῳ μετὰ ξηρᾶς μὲν ἀθηγήσεως καὶ στεγνοῦ ὕφους, ὡς ἐκ τῶν περισωθέντων ἀποσπασμάτων ἔστιν εἰκάσαι, πάντως ὅμως μετὰ βασάνου ἀδιαφιλονικήτου περὶ τῆς ἀληθείας. Οὕτως ἐν ἀποσπάσματί τινι φέρονται ταῦτα: «Ἑκαταῖος τάδε γράφω, ὡς μοι ἀλη» θέα δοκέει εἶναι· οἱ γὰρ Ἑλλήνων λόγοι πολλοί τε καὶ γελοῖοι, » ὡς ἐμοὶ φαίνονται εἶσι». Ἂν δὲ τὸ γελοῖον τοῦτο ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἀντιῤῥάσεων ἢ ἐπὶ ἐσωτερικῶν ἀπιθάνων λόγων, μένει ἄγνωστον[4]. Πρὸς δὲ τοὺς μύθους μετεχειρίσθη ὁ Ἑκαταῖος ἐξ ἐκείνης ἔτι τῆς ἐποχῆς τὴν ἀλληγορικὴν ἐξήγησιν, δι' ἧς μετέβαλλε τὰ μυθικὰ θαύματα εἰς φαινομενα φυσικά. Οὕτω π. χ. ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ Κέρβερος δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ ὄφις ἐμφωλεύων κατὰ τὸ Ταίναρον[5]. Πλὴν δὲ τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος ἀποδίδοται αὐτῷ καὶ ἕτερον «Ἱστορίαι» ἢ «Γενεαλογίαι» ἐπιγραφόμενον καὶ περὶ τῶν φυλετικῶν τῶν Ἑλλήνων μύθων πραγματευόμενον, ἐν ᾧ ἐλευθέρως μὲν κρίνει τὰ περὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων παλαιὰ ἐκεῖνα μυθεύματα, οὐχ' ἧττον ὅμως καὶ παρὰ τὸ δέον πιστεύει ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν γνησιότητα τῶν παραδεδομένων γενεαλογιῶν, αἵτινες ἀπὸ προγόνου εἰς πρόγονον ἀνέβαινον μέχρι τῶν μυθικῶν χρόνων, ἀφοῦ ἔπλεξεν αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ γενεαλογίαν, καθ' ἣν ὁ δέκατος ἕκτος τῶν προγόνων του ἦτο θεός[7]. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ Ἑκαταῖος εἶναι ὁ σπουδαιότατος μεταξὺ τῶν προδρόμων τοῦ Ἡροδότου[8].

Ἐπὶ ὁμοίου ἐδάφους ἠσχολήθησαν καὶ ἄλλοι, ὧν οἱ ὀνομαστότεροι εἶναι Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος, Διονύσιος ὁ Μιλήσιος καὶ Ξάνθος ὁ Λυδός, ἀρχαιότεροι σύγχρονοι τοῦ Ἡροδότου. Ὁ δὲ Ἑλλάνικος, ὁ γράψας τὰ μεταξὺ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Πελοπον. πολέμου συμβάντα, εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ Θουκυδίδου.

Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ποικιλίαν τῆς ἰδιοφυΐας ἑκάστου τῶν συγγραφέων τούτων, μεθ' ὅλην τὴν διαφορὰν τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως αὐτῶν, ἐν τούτοις πάντες ὑπάγονται ὑπὸ τὸν αὐτὸν χαρακτηρισμόν, διότι πάντες παρεισήγαγον τὴν κριτικὴν ἔρευναν καὶ ἔντεχνον συνήθως τοῦ λόγου πλοκὴν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις, ἔνθα συνεπεσώρευσαν ξηρὰς πολλάκις καὶ ἀγόνους μυθικάς, ἱστορικάς, γεωγραφικὰς καὶ ἐθνογραφικὰς εἰδήσεις, ἄνευ τερπνῆς συνθέσεως καὶ διατάξεως τῆς ὅλης καὶ ἄνευ ἐκθέσεως τοῦ γενικοῦ τῶν ἔργων αὐτῶν σκοποῦ, ἀπο-

1) Müller Ἱστορ. Ἑλλην. φιλολογ. I. σελ. 394.
2) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.
3) Ἡροδ. II, 143. — V, 36.
4) Hekataeos Fr. 332. Ἔκδ. Didot.
5) Grote: Gesch. Griechenlands: I. σ. 270.
6) Müller: Ἱστορ. Ἑλλην. Φιλολ. I, σ. 393. — Πρὸς ἐνίους ὅμως τῶν μύθων τούτων φαίνεται εὐνοϊκῶς διακείμενος ὁ συγγραφεύς, ὡς π. χ. πρὸς τὸν μῦθον περὶ ὁμιλοῦντος κριοῦ, ἐφ' οὗ ὁ Φρίξος διεπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον. Πρβλ. Grote: Ges. Gr. I, σ. 270.
8) Ἡροδ. II, 143. — πρβ. Müller: Ἱστ. Ἑλ. Φιλ, I, σ. 394.
7) V, 36, 125. VI, 137.

βλέποντος κυρίως ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ εἰς ἠθικὰς καὶ πολιτειακὰς τῶν ἐθνῶν συγκροτήσεις. Πάντες οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι, οἱ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἀκμάσαντες ἱστορικοί, περιλαμβάνονται ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα καὶ καλοῦνται **λογογράφοι** παρὰ Θουκυδίδῃ[1], μολονότι ἡ λέξις λογογράφος δὲν εἶχε τὸ πάλαι τοιαύτην στενὴν καὶ ἀκριβῆ σημασίαν[2], διότι οἱ ἀρχαῖοι **λόγον** ἐκάλουν πᾶσαν διὰ στόματος ἢ γραφῆς γενομένην ἀφήγησιν ἐν πεζῷ λόγῳ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας του μέρη **λόγους** καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸ ἔργον του **λόγον**[3], τὸν δὲ Ἑκαταῖον ἀποκαλεῖ **λογοποιὸν** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐποποιόν· ὁμοίως ὅμως **λογοποιὸν** ἀποκαλεῖ[5] καὶ τὸν ποιητὴν τῶν μύθων Αἴσωπον· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις βραδύτερον **λογογράφοι** ἐκαλοῦντο οἱ συγγράφοντες λόγους δικανικοὺς ἀναγγελλομένους ἐνώπιον δικαστηρίων ὑπὸ τῶν διαδίκων. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ ὅρος οὗτος ἀπέθη εὐχρηστος ὡς περιλαμβάνων ὑπὸ τὸ ὄνομα «λογογράφους» πάντας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας χρονογράφους[7].

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙ ΤΗΣ ΣΙΔΩΝΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ

(Ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ὁ κ. Γεώργιος Περρὼ ἐδημοσίευσεν ἄρτι ἐν τῇ **Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων** μακρὰν πραγματείαν περὶ τῶν τῆς Σιδῶνος ἑλληνικῶν σαρκοφάγων τῶν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἐναποτεθειμένων μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὕτινος ἐξαίρει τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, πλέκων καὶ τὸν στέφανον τοῦ ῥήκτου αὐτοῦ διευθυντοῦ. Ἡ πραγματεία αὕτη ἔχει ὧδε·

Ὑπάρχουσι μουσεῖα ἐνδιαφέροντα μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν μνημείων, ἅτινα περιλαμβάνουσιν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ὡς τὸ Λούβρον τὸ Βατικανὸν κλπ. ἅτινα ἄρα ὡς προσπελάσῃ τις αὐτοῖς καὶ εἰσδύσῃ εἰς ταῦτα θέλγουσι τὸ πνεῦμα ὡς ἐκ τοῦ ἐπιθλητικοῦ τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἵδρυται καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ αὐτῶν κάλλους. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀρτιούστατον μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Τσινλι-κιόσκ, ἤτοι «περίπτερον φαγεντιανῶν». Ὁ ἐν Τουρκίᾳ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνασκαφῶν διευθύνων καὶ τὴν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιμέλειαν ἐπιπεφορτισμένος Χαμδῆ βέης, ἀπάφοιτος τῆς ἡμετέρας σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιδέξιος ζωγράφος, πολλὴν ἐπιδεξίαν τὴν καλαισθησίαν ἐκλέξας τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὡς ἀνάθεμα ἄσυλον τῶν πολυτίμων κοσμημάτων τῶν ἀγγείων τῶν δρειχαλκίνων εἰδῶν καὶ τῶν μαρμάρων, ἅτινα ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ὅλης προσαχθέντα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν τὸ πρῶτον συσσεσωρευμένα ἐν αἰθούσῃ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὁπλοστασίου τῆς Ἁγίας Εἰρήνης. Τὰ καλλιτεχνήματα ταῦτα, ἅμα ὡς συνηθροίσθησαν καὶ ἐταξιθετήθησαν ἐν τόπῳ φωτεινῷ καὶ εὐμυχίᾳ, εὑρέθησαν ἀποτελοῦντα συλλογὴν ἀληθῶς σπουδαίαν, συλλογὴν διεγκῶς αὐξανομένην, χάρις εἰς τὴν ἀκάματον δραστηριότητα τοῦ συντηροῦντος αὐτήν, τοῦ ἀείποτε ἑτοίμου ν' ἀναλάβῃ πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς μακρὰ καὶ κοπιώδη ταξείδια καὶ ἀνασκαφάς, ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν τελουμένας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Συρίᾳ. Τὸ Τσινλί-κιόσκ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1466 καὶ εἶναι τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἤγειραν οἱ Τοῦρκοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κατόπιν τῆς ἁλώσεως. Ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ῥυθμικῆς αὐτοῦ βάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς πολυτελείας τοῦ διακόσμου αὐτοῦ τιμᾷ τόν τε ἱδρύσαντα αὐτὸ ἀρχιτέκτονα καὶ ἰδίᾳ τοὺς κε-

1) I, 21. — Πρβλ. E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.
2) Πρβλ. Müller ἱστορ. κλ. I, σ. 398.
3) Πρβλ. II, 122. — VI, 19.— VII 152.
4) Πρβλ. II, 143. — V, 36, 125.
5) Πρβλ. II, 134.
6) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 280.
7) Ἴδ. Müller, Ἱστορ. κλ. I, σ. 398.

ρωμευτὰς μαθητὰς τῆς Περσίας, οἵτινες ἐπέστρωσαν τὰς παρειὰς αὐτοῦ διὰ θαυμασίων πλακῶν φαγεντιανῶν. Αἱ τελευταῖαι αὗται, καλῶς ἐν μέρει διατηρούμεναι, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τὴν κατὰ ὦμον τῆς προσόψεως στοὰν ἀνθαμιλλῶνται πρὸς τὰ περίτεχνα μιλτουργήματα τοῦ πρασίνου τεμένους τῆς Προύσης. Ἡ αὐτὴ ἰδιότροπος φαντασία ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ, ἡ αὐτὴ λάμψις καὶ ἡ αὐτὴ ποικιλία ρυθμοῦ, αἱ αὐταὶ θελκτικαὶ χρωμάτων ἁρμονίαι· διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἀληθῆ ὠάσιν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζωηροτέρας ἔτι καθίστησι τὰς ἐντυπώσεις, ἃς ἐμποιεῖ ἐπίσκεψις εἰς τὸ μουσεῖον τοῦτο, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ θέσις τοῦ ἱδρύματος ἐπὶ κορυφῆς λόφου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνακαλύπτεται ὁ Κεράτειος καὶ ὁλόκληρον τὸ τοῦ Γαλατᾶ ἀμφιθέατρον, εἶναι τὸ σύνολον οὗτινος μέρος ἀποτελεῖ, τὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ τὰ ἀρχαῖα δένδρα, ἅπερ αὐτὸ περιβάλλουσι, τὰ τείχη ταῦτα, αἱ στοαί, τὰ καταρρέοντα τμήματα τοῦ ἀρχαίου Σεραίου μεθ' οὗ τοσαῦται συνδέονται ἀναμνήσεις, οἱ μεγάλοι οὗτοι πλάτανοι καὶ αἱ ὑψηκάρηνοι κυπάρισσοι, ἡ κορυφὴ τῶν ὁποίων δεσπόζει τῶν ἱδρυμάτων. Ἀπρόσπτος καὶ ἐκπλήττουσα ἀντίθεσις τῶν μνημείων τῆς κλασικῆς τέχνης πρὸς τὸν περιβάλλοντα αὐτὰ ἀνατολικὸν διάκοσμον παρουσιάζεται αὐτόθι. Ὁ Χαμδῆ βέης φαίνεται ὅτι ἡσθάνθη τὴν ζωηρὰν αὐτῆς ἐντύπωσιν, ἵνα δὲ ἐπαισθητοτέραν αὐτὴν καταστήσῃ ἐφύτευσε πρὸ τοῦ Τσινλῆ-κιόσκ κῆπον ἐν ᾧ τὰ πάντα θαυμασίως ἀναπτύσσονται. Αἱ ἐπιγραφαί, αἱ ἐπιτάφιαι στῆλαι ἀπομεμακρυσμένης ἐποχῆς [οἱ ἑλληνορρωμαϊκοὶ σαρκοφάγοι εὕρηνται αὐτόθι διεσπαρμένοι ἐν τῇ γλοᾗ καὶ τοῖς ἄνθεσι. Ἐν βραχεῖ πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐπιταφίων θὰ περιστῇ ἡ ἀνάγκη ν' ἀφαιρεθῶσι διὰ τῆς χειρὸς οἱ κλάδοι τῶν περιελισσομένων ῥοδῶν, αἵτινες ἄρχονται συγκαλύπτουσαι τὰ μάρμαρα. Οὕτω καταρτισθήσεται ὑπαίθριον μουσεῖον παρ' ἐκείνῳ αἱ αἴθουσαι τοῦ ὁποίου εἰσὶν ἤδη τοσοῦτον στεναί, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ παράσχωσι χῶρον εἰς τὰ ἀδιακόπως συρρέοντα μνημεῖα τὰ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐγγυτάτων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους ἐκεῖσε ἐξαποστελλόμενα.

Ὅσον γραφικὸς καὶ τερπνὸς κἂν ᾖναι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκθέσεως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ἔργα ἄξια εὐλαβοῦς μερίμνης πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ νέων πληγῶν. Σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις ἐν Σαΐδῃ, τῇ ἀρχαίᾳ Σιδῶνι, παρέσχε τῷ διευθύνοντι τὸ ὀθωμανικὸν μουσεῖον πολλὰ ταιαῦτα κειμήλια ἐξαιρετικῆς ἀξίας. Ὁ κύριος Ρεναν καὶ ὁ συνεργάτης αὐτοῦ Γκαγιαρδὸς εἶχον μεθοδικῶς διερευνήσει ἀπὸ τοῦ 1861—1864 τὴν Σιδωνικὴν νεκρόπολιν οὐχὶ βεβαίως ἄνευ ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ παράσχωσιν αἱ ἀνασκαφαὶ αὐτῶν εἰς φῶς ἀγάλματα ἢ καὶ ἀνάγλυφα ἀξίας ἢ καὶ φοινικικὸν ἐπιτάφιον· τὸ 1887 ὅμως ὁπῆ, ὑπὸ Θαγενοῦς τινος ἀνδρὸς ἀνασκαφεῖσα ἐν τῷ γηπέδῳ αὐτοῦ, ὅπου ἀνεζήτει οἰκοδομήσιμον λίθον, ἔτυχεν ἐν γερσὶ τοῦ Χαμδῆ βέη διὰ μιᾶς ὀκτωκαίδεκα σαρκοφάγους τοὺς μὲν ἐκ τιτανώδους λίθου τοὺς δὲ ἐκμέλανος ἢ λευκοῦ μαρμάρου, ἐνίους δὲ διὰ θαυμασίων κεκοσμημένους γλυφῶν, κάλλιστα διατηρουμένων καὶ ἐν μέρει πολυχρώμων. Τὸ ἓν τῶν μνημείων τούτων σαρκοφάγος τοῦ Ταβυὶθ ἔφερεν, ἐν τῶν μακροτέρων καὶ περιεργοτέρων φοινικικῶν κειμένων ἐξ ὅσων ὑπάρχουσι· τοιουτοτρόπως ἀπετέλει παράρτημα τοῦ σαρκοφάγου Ἐσμοῦν-Χαζάρ, πατρὸς τοῦ Ταβνίθ, ὃν σαρκοφάγον ὀφείλει τὸ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1855 εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Λουύν. Τὸ 1888 πέντε ἄλλοι σαρκοφάγοι ἀνευρεθέντες ἐν γειτνιάζοντι τάφῳ ἀνήγαγον εἰς τὸν ἀριθμὸν 23 τὰ μνημεῖα, τὰ οὕτως ἐξευρεθέντα ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ σημείῳ τοῦ εὐρέος τούτου κοιμητηρίου, ὅπερ λῃστεύουσιν ἀναξίως ὅλως καὶ ἀπὸ αἰώνων ἤδη οἱ ἀναζητοῦντες θησαυρούς. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γείνῃ λόγος περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν σαρκοφάγων τούτων ἐν Τσινλῆ-κιόσκ, ὅπου ἦρξατο ἐλλείπων ὁ ἀπαιτούμενος χῶρος καὶ δι' αὐτὰ ἔτι τὰ μνημεῖα τῶν μικροτέρων διαστάσεων ἢ περὶ ἐγκαταλείψεως αὐτῶν εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρείας. Ἄλλως ἡ τῶν σαρκοφάγων τούτων μετακόμισις μέχρι τῆς παραλίας, ἢ ἐν κιβωτίοις αὐτῶν ἐγκλεισις καὶ ὁ ἐπὶ τῶν σκαφῶν ἐπιβιβασμὸς αὐτῶν ἀπῄτησε τὴν διάλυσιν αὐτῶν εἰς τὰ ἀποτελοῦντα αὐτοὺς διάφορα μέρη· κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῶν ἐργασιῶν τούτων δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποφύγῃ τις τὴν διάσχισιν ἐνίων πλακῶν καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀπόσπασιν προεχόντων τινῶν μερῶν τῆς γλυφῆς, ὡς κεφαλαί, κνῆμαι καὶ βραχίονες. Πάντα ὅμως τὰ συντρίμματα ταῦτα συνελέγησαν καὶ ἐσημειώθησαν δεόντως· ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις τῶν συντριμμάτων ἐν ταῖς ἀρχικαῖς αὐτῶν θέσεσιν ἦτο ἔργον μακρὸν καὶ λεκτεπίλεπτον, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ νέων ἐπεισοδίων ἔδει ἀναπορεύκτως νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦτο ἔργον ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ μεγάρῳ, ἐν ᾧ θὰ ἐνεκαθίσταντο οἱ σαρκοφάγοι, ἐκτιθέμενοι πρὸς θέαν τοῦ δημοσίου.

Ἐπεβάλλετο λοιπὸν ἡ ἀνάγκη οἰκοδομῆς νέου μουσείου, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τοῦτο ποσῶν. Τῇ δραστηρίᾳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ ὁ Χαμδῆ βέης κατώρθωσε νὰ ἐξεύρῃ ταῦτα, ὁποκινήσας ἰδίᾳ ἢ μᾶλλον σχῶν τὸ θάρρος νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀναακτος περὶ τῆς τύχης πάντων τούτων τῶν φοινικικῶν καὶ ἑλληνικῶν μαρμάρων· ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ καὶ κατώρθωσε ν' ἀνεγείρῃ, ἀπέναντι τοῦ Τσινλῆ-κιόσκ, οἰκοδόμημα, προωρισμένον εἰς ὑποδοχὴν τῶν μνημείων, ἅπερ ἐν ὀριακῷ ἐκάμισεν ἐκ τῆς εἰς συριακὰς χώρας ἐκδρομῆς αὐτοῦ. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἔχει πρόσοψιν ἑξήκοντα μέτρων, εἰς ἣν φθάνει ὁ ἐπιπκέπτης, διερχόμενος κλίμακα, ὀλίγας φέρουσαν βαθμίδας, καὶ στοάν. Ἀδυνατῶ νὰ εἴπω ὅτι ὁ τοῦ περιστυλίου ρυθμὸς πολὺ κατέθελξέ με, τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως, κεκοσμημένον κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἑλληνικῆς καλαισθησίας, εἶναι ἥκιστα ἐπιδεκτικὸν ἐπικρίσεως· τὸ φῶς ἁπλότως διαχύνεται ἐκ τεσσάρων πλευρῶν ἐν ταῖς δυσὶ παραπλεύροις μεγάλαις αἰθούσαις, ἐν αἷς οἱ σαρκοφάγοι, ἐπὶ ὑποβάθρων ἐκ γρανίτου ἐναποκείμενοι καὶ ἱκανὸν ἔχοντες περὶ ἑαυτοὺς χῶρον, εἰσὶ προσιτοὶ εἰς πάντα τὰ βλέμματα ἀπὸ τοῦ θέρους ἤδη τοῦ 1891. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προνομιοῦχοι τινὲς μόνον ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς θέαν αὐτῶν· ἀφῃρεῖτο πρὸς στιγμὴν χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν τούτων τὰ σανιδώματα, ἅτινα περιέβαλλον τὰ ἀνάγλυφα, εἶτα ὁ φραγμὸς ἐπανετίθετο καὶ αἱ πύλαι τοῦ μουσείου ἐπανεκλείοντο· τοῦτο ὅμως διότι τὸ νεοδμηντον τοῦτο μουσεῖον ἔφερεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μορφὴν ἐργαστηρίου καλλιτέχνου. Πρὸς ἀνασύνθεσιν τῶν κοίλων τούτων ὄγκων καὶ πρὸς πλήρη τῶν γλυφῶν ἀποκατάστασιν ὁ Χαμδῆ βέης διατίθησι λίαν περιωρισμένον προσωπικὸν· δὲν ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τοὺς ἐπιδεξίους ἐκείνους πρακτικοὺς καλλιτέχνας, οἵτινες εὕρηνται τεταγμένοι ἐν τοῖς μεγάλοις εὐρωπαϊκοῖς μουσείοις. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ καταρτίσῃ ἐργάτας τινάς, ἀλλὰ τὰ λεπτότερα μέρη τῶν ἔργων ἀνετίθει εἰς νεαρὸν ἀρμένιον ἐν Ἰταλίᾳ σπουδάσαντα. Ὁ Ὀσγὰν ἐφένδης ὤφελε ν' ἀνεύρῃ τὰς θέσεις ἑκατοντάδων μικρῶν συντριμμάτων μαρμάρου, ἅτινα ἐδόθησαν αὐτῷ ἀπὸ κοινοῦ μεθ' ἑκάστου τῶν κυριωτέρων σαρκοφάγων· οὗτος μόνος ὤφειλε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ πάντα διὰ τῶν ἀπαιτουμένων συνδέσμων, ἄνευ ὅμως οἱασδήποτε προσθήκης ἢ ἑρμηνείας. Εἶδον αὐτὸν ἐνασχολούμενον ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῷ τοσαύτην ἀπαιτοῦντι ἀφοσίωσιν καὶ ὑπομονήν· μεθ' ἱκανῆς δὲ τῆς δεξιότητος καὶ σταθερότητος τῆς χειρὸς ἐξετέλεσε τοῦτο.

Ὑπὸ τοιούτους ὅμως ὅρους τὸ ἔργον τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν ἀναγλύφων θὰ ἐπετελεῖτο φυσικῶς βραδύτατα, οὕτως ὥστε οὔτε ὁ Χαμδῆ βέης οὔτε ὁ Ὀσγὰν ἐφέντης πταίουσιν ἂν τετραετία ὅλη κατεδαπανήθη ἐν αὐτῷ. Ἡ βραδύτης αὕτη μάλιστα ἐπέτεινε τὴν ψήμην τῶν τῆς Σιδῶνος σαρκοφάγων. Ὡς φιλάρεσκος, γινώσκουσα τὸ ἔργον αὐτῆς, καὶ οὗτοι κατέστησαν περιζήτητοι. Τὸ περικαλύπτον αὐτοὺς μυστήριον ἐθέρμανε τὴν φαντασίαν· θαυμάσια περὶ τούτων ἐλέγθησαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σπανίων ἐπισκεπτῶν, χάριν τῶν ὁποίων εἶχον ἀφαιρεθῇ προσωρινῶς οἱ συγκαλύπτοντες τοὺς σαρκοφάγους φραγμοί. Ἱκετευτικῶς ἔτι ἐζητεῖτο ὑπό τινων νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς καλοκἀγάθως νὰ ῥίψωσι τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων, ἅσπερ ὁ εὐτυχὴς κύριος τοῦ πλούτου τούτου εἶχεν ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς οἰκειοτάτους τῶν φίλων αὐτοῦ, μετὰ τῆς ἐπιμόνου παρακλήσεως νὰ μὴ ἀποκαλύψωσί τι. Πολλάκις συνέβη ὥστε ἐν παραπλησίᾳ περιπτώσει, ἅπαξ ἀρθείσης τῆς ἀπαγορεύσεως, νὰ διασκεδάννυται ἡ ἀπάτη καὶ νὰ ἐκλείπῃ ὁ θαυμασμός· οἱ μὴ μυηθέντες εἰς τὸ ἀπόρρητον ἐξεδικοῦντο ὑποτιμῶντες πᾶν ὅ,τι οἱ εἰς τὸ ἀπόρρητον μυηθέντες μετὰ πολλοῦ τοῦ πατάγου διεσάλπισαν. Ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρξεν οὔτε ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀπάτη ἢ ἀντίδρασις. Ἀναμφιβόλως οἱ φοινικικῆς κατασκευῆς σαρκοφάγοι, οἱ καὶ ἀνθρωποειδεῖς καλούμενοι, ἕνεκα τοῦ ὅτι τὸ ἄνω μέρος τῆς θήκης κοσμεῖται ὑπὸ κεφαλῆς καὶ ἐνίοτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων βραχιόνων, ἔχουσι τοὺς ἀναλόγους αὐτῶν ἐν ἄλλοις μουσείοις· ἀναμφιβόλως ἐπίσης τρεῖς τῶν σαρκοφάγων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ σχεδίου καὶ ὡς ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ μαρμάρου αὐτῶν φαίνονται ἑλληνικῆς καὶ πιθανῶς ἀττικῆς προελεύσεως, διακρίνονται μόνον ἐπὶ τῇ λαμπρότητι τῶν κατατομῶν αὐτῶν καὶ διὰ τὸ λεπτὸν τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κλάδων καὶ φύλλων κλημάτων, τῶν διακοσμούντων τό τε βάθρον καὶ τὴν κορυφὴν αὐτῶν· τοὐναντίον ὅμως οἱ τέσσαρες διὰ γλυφῶν πεποικιλμένοι σαρκοφάγοι συγκαταριθμοῦνται ἀπὸ τοῦδε καί, οἱασδήποτε κἂν ἐπιφυλάττωσιν ἡμῖν ἐκπλήξεις νέαι ἀνακαλύψεις, θὰ συγκαταριθμῶνται πάντοτε μεταξὺ τῶν μᾶλιστα ἀξιοσημειώτων καλλιτεχνημάτων τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς, τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἀμέσως προηγήθη ὡς καὶ ἐκείνης, ἥτις ἀμέσως σχεδὸν παρακολούθησε τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῶν μνημείων τὸ ἥκιστα καλῶς διατηρηθέν, εἶναι τὸ κληθὲν ὁ τάφος τοῦ σατράπου, διότι φαίνεται παριστᾶν διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου προέχοντος προσώπου, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς περιβολῆς αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ εὑρισκομένων, ἀντιπροσωπεύει ἀπιατικὴν δυναστείαν. Ἐν αὐτῷ ἀνακαλύπτεται ἡ δοκιμὴ τεθρίππου, ἡ θήρα λέοντος, τὸ συμπόσιον κλπ. Ἡ σύνθεσις τῶν σκηνῶν τούτων προδίδει σαφῆ διάταξιν καὶ κατασκευὴν ἐλευθέριου καὶ ἁπλῆν· ἀλλὰ ὁ περικλείων τὸν σαρκοφάγον τοῦτον τάφος ἦτο ὑγρότερος τῶν λοιπῶν θαλάμων, αἱ δὲ μορφαὶ ἱκανῶς ἐκ τούτου ἐπηρεάσθησαν· οὐδεμία αὐτῶν κατεστράφη· ἀλλ' ἡ ἐξοχὴ πασῶν τούτων κατὰ πολὺ ἠλαττώθη, οἱ δὲ γύροι αὐτῶν σχεδὸν ἐξῴδησαν.

Τοὐναντίον τὸ ἔργον τῆς σμίλης διετήρησε πᾶσαν σχεδὸν αὐτοῦ τὴν ζωηρότητα ἐν τῷ μνημείῳ, ὅπερ χαρακτηρίζεται ὡς Σαρκοφάγος τῆς Λυκίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη αὐτῷ διότι ἀναπαρίστησι τύπον ὅλως ἰδιάζοντα, ἀντίτυπα δὲ τοῦ ὁποίου βρίθουσιν ἐν Λυκίᾳ, ἐνῷ οὐδαμοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀπαντῶσιν. Ἐπιμήκης κοῖλος λίθος ὑποστηρίζει ἐπικάλυμμα, ἐξ ἴσου σπουδαῖον καὶ οὗτινος ἡ ἐν τοῖς δυσὶν ἄκροις τομὴ σχηματίζει ὀξὺ τόξον, ὡς γωνιώδους θόλου. Ἐν Λυκίᾳ οἱ σαρκοφάγοι οὗτοι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐκτιθέμενοι, εὕρηνται συχνάκις ἐπὶ ὑψηλοῦ κτιστοῦ βάθρου, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ὁποίου ἠτοιμάζοντο παστοὶ ἢ σηκοὶ διὰ τοὺς δούλους ἢ τοὺς πελάτας τῆς οἰκογενείας καὶ τὸ ἐπικάλυμμα κατέληγεν εἰς λεπτὸν λόφον, προέχοντα ἐν εἴδει στηθαίου. Ἐνταῦθα ὅμως ἔλλειπει τὸ ὑπόβαθρον καὶ ὁ λόφος. Τὸ βάθρον ἔχει βάσιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ κοίλου λίθου, ὅσακις δὲ ἐπέρκειτο νὰ καταβιβάσωσι τοῦτον διὰ στενοῦ ἀγωγοῦ εἰς τὸν κυρίως τάφον, ἀπῃτεῖτο νὰ θραύνται ὁ λόφος.

Ἐκ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ μνημείου προκύπτει ὅτι τὰ ἀνάγλυφά εἰσι διανενεμημένα εἰς δύο κατηγορίας. Εἴτε δὲ εἰς τὰ ἄνω εἴτε εἰς τὰ κάτω κἂν ἀναγνωνται παριστῶσι πάντα φαντασιώδη ἀντικείμενα, εἰλημμένα ἐκ τῶν μύθων, οἵτινες παρέσχον εἰς τὴν κοσμητικὴν γλυπτικὴν τὰ προσφιλῆ αὐτῶν θέματα.

Ἐπὶ τοῦ κοίλου λίθου παρίστανται μάχαι κενταύρων, κένταυροι ἀμφισβητοῦντες ἅλαφον παρατυχοῦσαν ἐν τῷ δάσει ὡς καὶ ἄλλοι κένταυροι μαχόμενοι μετὰ Λαπίθων. Ἐπὶ τοῦ ἐπικαλύμματος, ἐν μὲν ταῖς μακραῖς πλευραῖς ἀναφαίνονται ἁμαζόνες, αἵτινες ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τεθρίππων ἁρμάτων αὐτῶν ἐπιτίθενται κατὰ λέοντος καὶ ἱππεῖς θηρεύοντες κάπρον, τὸν Καλυδώνιον πιθανῶς. Ἐφ' ἑκάστης δὲ τῶν βραχειῶν πλευρῶν τοῦ ἐπικαλύμματος ὑπάρχουσι κάπροι καὶ γρύπες ἀνὰ δύο ἀντιμέτωποι.

Ἡ ὀνομασία «Σαρκοφάγος τῶν θρηνῳδῶν», ἥτις ἀπεδόθη εἰς ἓν ἕτερον τῶν μνημείων τούτων δείκνυσι σαφῶς τὸ διδόμενον, ὅπερ ὁ καλλιτέχνης ἐξελέξατο. Ὁ σαρκοφάγος ἔχει τὸ σχῆμα ναοῦ ἄνευ πύλης. Ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις ὑπάρχουσι παραστάται μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνονται στῆλαι παρακείμεναι ἀλλήλοις, λεπτοὶ ἰωνικοὶ κίονες, φέροντες ὀδοντωτὴν κορωνίδα. Ἐν ἑκάστῃ τῶν βραχειῶν πλευρῶν ὑπάρχουσιν ἀνὰ δύο ἐν ἑκάστῃ δὲ τῶν μακροτέρων ἀνὰ πέντε ἐκ τούτων. Ἐν ἑκάστῳ μεσοστυλίῳ ὑπάρχει πρόσωπον, ὅπερ ὑποτίθεται ὡς ἐκ τῶν μακρῶν πέπλων, οὓς φέρει καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὅλου χαρακτῆρος τῆς στάσεως ὅτι εἶναι μία τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες, εἴτε περὶ τὸν νεκροφόρον κράβδατον εἴτε ἐν τῇ ἐπικηδείῳ πομπῇ ἀνελάμβανον νὰ ἑρμηνεύσωσι διὰ τῶν φωνῶν καὶ τῶν δακρύων αὐτῶν τὰ αἰσθήματα θλίψεως, ἅπερ ἐπλήρουν τὰς ψυχάς. Ἐν τοῖς τυμπάνοις τῶν προμετωπίδων καὶ ἐπὶ τοῦ εἴδους στηθαίου, ὅπερ εὕρηται περὶξ τοῦ καλύμματός τοῦ κοίλου λίθου, εὕρηνται ἐν μικροτέρᾳ κλίμακι παραστάσεις ἀναγόμεναι εἰς τὸ αὐτὸ θέμα: ποῦ μὲν γυναῖκες καθήμεναι ἐν στάσει προσώπων βαρυπενθούντων καὶ γέροντες, φαινόμενοι ὡς ἀπαρνούμενοι νὰ δεχθῶσι τὰς προσφερομένας αὐτοῖς τροφάς, ποῦ δὲ ἡ συνοδεία τῆς κηδείας, μεθ' ἱππέων, ἁρμάτων καὶ ἵππων, διευθυνομένη πρὸς τὴν νεκρόπολιν. Μόνον ἐπὶ τοῦ βάθρου, ὡσεὶ νὰ ἐξήντλητο τὴν σειρὰν τῶν παραστάσεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτῷ εἰς ἔκφρασιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ὁ καλλιτέχνης ἔγλυψε θηρευτικὰς σκηνὰς· ζῶα τε καὶ πρόσωπα μικρὰς ἔχουσιν αὐτόθι διαστάσεις.

Περὶ τοῦ τετάρτου τῶν σαρκοφάγων τούτων ᾠήθησαν διεδόθησαν κολακεύουσαι τὴν πρὸς τὸ ἀπρόσοπτον καὶ θαυμάσιον κλίσιν ἐκείνην, τὸ κράτος τῆς ὁποίας ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δὲν ἐκλονίσθη ἐπαισθητῶς ὑπὸ τῶν προσβολῶν τῆς κριτικῆς. Οὗτος ἦτο, καθὰ διεβεβαίωσαν, ὁ κύριος τάφος τοῦ ἐν Ἰσσῷ νικητοῦ ἀνακαλυφθεὶς ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Συρίας καὶ ἐκανὰ εὑρυῒ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον διδόμενα ἐξευρέθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐρμηνεῦσαι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμθῇ ὥστε τὸ λείψανον τοῦ κατακτητοῦ νὰ κατατεθῇ ἐν θαλάμῳ τῆς νεκροπόλεως τῶν ἡγεμόνων τῆς Σιδῶνος, μολονότι ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὸ μαυσωλεῖον αὐτοῦ ἐν τῇ τῷ ὄνομα αὐτοῦ φερούσῃ αἰγυπτιακῇ πόλει. Δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ συζητήσωμεν τὰς περιῳδευμένας ταύτας εἰκασίας· οὐδὲν ὅμως τὸ ἀνάρμοστον εὑρίσκομεν εἰς τὴν διατήρησιν ὀνομασίας, εἰσαχθείσης ἤδη εἰς χρῆσιν, τῆς ὀνομασίας θηλονότι «Σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου» ὑπὸ τὸν ὅρον βεβαίως ἐξακριβώσεως τοῦ πράγματος. Οὐδὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μαρμάρινος οὗτος σαρκοφάγος περιέκλεισέ ποτε τὴν τέφραν τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου· τέσσαρα ὅμως τῶν θεμάτων, ἅτινα κοσμοῦσι τὰς πλευρὰς τοῦ κοίλου λίθου καὶ τὰ τύμπανα τοῦ ἐπικαλύμματος, παριστῶσι μάχας ἢ θηρευτικὰς σκηνάς ἐν αἷς οἱ Πέρσαι, ἀναγνωριζόμενοι ἐκ τῶν τιαρῶν καὶ τῶν στενῶν αὐτῶν περισκελίδων, εἶσιν ἀναμεμιγμένοι μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἐχόντων γυμνὴν τὴν κεφαλὴν ἢ κεκρυμμένην ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν κράνος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς βασιμότητος ἔτι δύναται ν' ἀναζητηθῇ ἐν τοῖς διαφόροις προσώποις τοῦ δράματος αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀλέξανδρος· ἰδίᾳ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τοῦ ἱππικοῦ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ἥτις θὰ ἦναι, ἂν ἀποδοθῇ αὐτῇ ὄνομά τι, ἡ διάβασις τοῦ Γρανικοῦ ἢ ἡ περίπυστος ἐν Ἀρβήλοις μάχη· πιθανὸν νὰ παρίστανται πρὸς τούτοις ἐν τῇ ἑτέρᾳ σκηνῇ, θέατρον τῆς ὁποίας θὰ ἦτο εἰς τῶν παραδείσων ἐκείνων ἢ ἐν τῶν βασιλικῶν ἐκείνων ἀλσῶν ἅπερ ἡ νίκη εἶχε παραδώσει εἰς τὸν νέον τῆς Ἀσίας κύριον· ἀναμεμιγμένος μετὰ τῶν περσῶν μαγιστάνων ὁ ἥρως καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ καταδιώκουσι καὶ φονεύουσιν ἐκεῖ τὸν λέοντα καὶ τὴν ἔλαφον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ ἀνάγλυφα δὲν ἔχουσιν ἐν τῷ «σαρκοφάγῳ τῆς Λυκίας» καὶ τῷ τῶν «θρηνῳδῶν» ἀφῃρημένον χαρακτῆρα, ὅλως μυθώδη καὶ συμβολικόν. Ὁ γλύπτης ἐνεπνεύσθη ἐν αὐτῷ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ χαράξῃ εἶναι τὰ ἐπεισόδια τῆς θαυμασίας ταύτης ἐποποιίας, ἧς ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐπιτρέπεται νὰ φρονήσωμεν ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐδέξατο τὴν τέφραν ἑνὸς τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες διεδραμάτισαν πρόσωπον σπουδαῖον κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπιχείρησιν. Ὁ Χαμδῆ βέης θεωρεῖ τὸν σαρκοφάγον τοῦτον ὡς σαρκοφάγον τοῦ Περδίκκα· οἱ λόγοι ὅμως οὓς προτάσσει δὲν ἔπεισαν ἡμᾶς.

Ὀλίγον ὅμως ἐνδιαφέρει ἂν αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ ἀνθρωπίνη τέφρα κατῴκησε τὸν σαρκοφάγον τοῦτον· τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ οἱ σαρκοφάγοι οὗτοι παρέχουσιν, εἶναι τὸ κάλλος τῶν ἀναγλύφων, ὑφ' ὧν καλύπτονται. Ἀλλ' ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν «Σαρκοφάγον τοῦ σατράπου» ἔργον καὶ τοῦτο λίαν ἐπιδεξίου καλλιτέχνου· τοσοῦτον ὅμως ἐβλάβη ἐκ τῶν τοῦ χρόνου ἐπηρειῶν, ὥστε δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τοὺς τρεῖς ἄλλους. Ὡς πρὸς τούτους ὑπάρχουσιν ἐνδοιασμοί. Ὁ «Σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου» εἶναι ἐκεῖνος, πρὸς ὃν στρέφονται εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἐπισκέπται, προσελκυσάμενοι ὑπὸ τοῦ γοήτρου ἐνδόξου ὀνόματος ὡς καὶ ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ὄψεως τοῦ μνημείου, ὑπὸ τοῦ μαγευτικοῦ ἀποτελέσματος ποικίλης γλυφῆς, ἐν ᾗ αἱ μορφαί, ἃς ὡς ἐξεχούσας ὁ καλλιτέχνης παρέστησε, σχεδὸν φαίνονται ἀπεσπασμέναι τῆς βάσεως καὶ γεγλυμμέναι εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρίστανται ὡς αὐτοτελεῖς καὶ προέχουσαι, πρὸ πάντων τέλος ὑπὸ τῶν ζωηροτάτων εἰσέτι ἐχνῶν χρωματισμοῦ, ὅστις θὰ παρεῖχεν ἄλλοτε ἀναμφιβόλως εἰς τὰς μορφὰς ταύτας ποιάν τινα ὁμοιότητα πρὸς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν πολυχρώμων γλυφῶν τοῦ Λουκᾶ Δέλλα Ρομπία καὶ ἄλλων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν. Ἡ κόμη,

ἡ περιβολή, τὰ ὅπλα καὶ ἄλλα ἐξαρτήματα, πάντα ἦσαν κεχρωματισμένα. Ἔνια τῶν χρωμάτων ἰδίᾳ δὲ τὰ κυανᾶ καὶ τὰ ἐρυθρὰ διετήρησαν ἐν μέρει μοναδικὴν ζωηρότητα. Εἰσέτι διασώζει ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τὴν ἐντύπωσιν λεπτοῦ χρωματισμοῦ, μεταξὺ τοῦ ροδίνου καὶ τοῦ κινναβάρεως, ὅπερ, ἐν μιᾷ τῶν θηρευτικῶν σκηνῶν στολίζει διὰ τοῦ ἄνθους αὐτοῦ μανδύαν, τεθειμένον ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἑνὸς τῶν προσώπων. Ἀλλ' οὐχὶ ἐνταῦθα μόνον ἔγκειται ἡ μόνη ἀξία τοῦ ἔργου. Ὁ γλύπτης, ὅστις κατόρθωσε τὰς παραστάσεις ταύτας εἴχε σπανίαν ἐφευρετικότητα· οὐδὲν ποικιλλότερον τῆς διατάξεως τῶν ὁμίλων αὐτῶν. Αἱ κινήσεις τῶν μορφῶν τούτων ἐνέχουσι πῦρ, ἐλευθερίαν, προδίδουσαν τόλμην, μὴ χωροῦσαν ὅμως μέχρι τοῦ ὑπερβολικοῦ. Καὶ ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται, ὡς ὑπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ σχήματος π. χ. ὅπερ καίπερ νέον πολὺ ἐνέχει τὸν πλοῦτον ἐν τῇ ἁπλότητι. Ἐν ταῖς παραστάσεσι ἀνακαλύπτεται βαθεῖα ἐπίγνωσις τῆς ζώσης εἰκόνος, τεθειμένη εἰς χρῆσιν πλουσίας καὶ λαμπρᾶς φαντασίας· οὕτως οὐχὶ ἄνευ ἐκπλήξεως παρατηρεῖται ἐπὶ μιᾶς τῶν παρειῶν παράστασις τόσον δυσάρεστος οἷα ἡ λέοντος, ἐμβάλλοντος τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νώτων ἵππου· τοὐναντίον ἡ ἔλαφος εἶναι πιστὴ ἀπομίμησις τοῦ πρωτοτύπου καὶ τοῦτο διότι ὁ γλύπτης οὐδέποτε εἶδε λέοντα. ριπτόμενον ἐπὶ τῆς λείας αὐτοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρετήρησαν καὶ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦτο ἀπετύπωσε μετ' εἰλικρινοῦς ζωηρότητος· κέκτηται πλέον τὴν καλαισθησίαν τῆς πραγματικότητος καὶ ἀρύεται ἐκ ταύτης λαμπρὰν ἔμπνευσιν. Ἐν τῇ μάχῃ τοῦ ἱππικοῦ τὸ ἔδαφος εἶναι ὁλόκληρον ἐστρωμένον διὰ πτωμάτων· μεταξὺ τῶν ἐξηπλωμένων καὶ τεταμμένων βραχιόνων, ἀδύ ἢ τρεῖς κεφαλαὶ νεκρῶν ἀναστρέφοντοι ἐπὶ τοῦ βάθρου, ἔχουσαι ἀνοικτὸν τὸ στόμα μεθ' ὅλης τῆς ψρίκης τοῦ τελευταίου σπασμοῦ.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΜΕΤΖΓΚΕΡ.

Ὁ ἰατρός, εἰς τὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν τοῦ ὁποίου πλεῖστοι ὅσοι μὲν καθ' ἡμέραν ἐν Βιησβάδεν ὑποβάλλονται καὶ τὴν ἰατρικὴν ἀρωγὴν τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας ἐπεκαλέσθη, ἐφ' ἱκανὸν ἐν Βιησβάδεν ἄλλοτε πρὸς τοῦτο παραμείνασα, ὁ ἰατρὸς τέλος ὢν πρὸ ὀλίγου ὅτι ἡ ταρίνα εἰς Πετρούπολιν μετεκαλέσατο, ἐπίσης εἰς τὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν τὴν ἀνάκτησιν τῆς ὑγιείας αὐτῆς ἀναζητήσασα, ἦν ὁ διάσημος ἰάτωρ Μέτζγκερ, διαμένων ἐν Βιησβάδεν, ἀλλανδὸς τὴν καταγωγὴν καὶ ἔχων περίεργον ἱστορίαν, ἣν δι' ὀλίγων ἐν τοῖς κατωτέρω συνοψίζομεν.

Ὁ ἰατρός, εἰς ὃν ἡ ταρίνα ἐπεδέξατο τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς καὶ ὅστις ἐφάνη ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης, δὲν εἶναι ἐκ τῶν συνήθων· ὁ ἰατρὸς Μέτζγκερ ἦτο ἀρχαῖος ὑπάλληλος κρεωπώλου, μυηθεὶς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀνατομίας διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ζώων, ἅπερ ἔσφαζε καὶ ἐπώλει. Ἰδίᾳ λεπτεπιλέπτως καὶ ἀκριβῶς ἐμελέτησε τὴν λειτουργίαν τῶν μυϊκῶν καὶ ἄνευ σχεδὸν μεταβατικῆς τινος παρεμβολῆς μετήγαγεν ἐκ τῶν ζώων εἰς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ τὸ προϊὸν τῶν εὑρυῶν αὐτοῦ σημειώσεων.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἦσαν ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀρχὰς πάντων τῶν ὁμοίων αὐτῷ: προφανῶς τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐξήσκει ἄνευ διπλώματος ἐν τοῖς ἀμέσως περὶ αὐτὸν εὑρισκομένοις. Ἀλλ' ἀπροσδόκητοι θεραπεῖαι ἐπέρρωσαν τὴν φήμην αὐτοῦ, ἐπεκταθεῖσαν ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων. Ὁ Μέτζγκερ ἠδύνατο νὰ μείνῃ πρακτικὸς ἢ ἐμπειρικὸς ἰατρὸς βοῶν ἅμα καὶ ἀνθρωπίνων ὄντων, εἶδος θηριώδους καὶ μυστηριώδους μάγου ἐνσπείροντος τρόμον καὶ προπελκύοντας ἐν ταὐτῷ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν. Ἐκέκτητο μεγάλην δραστηριότητα καὶ θαυμασίαν ἐγχείρησιν, ἵνα μὴ εὑρίσκηται ἀεὶ ἐν ἐναντιώσει πρὸς τοὺς κειμένους νόμους ὁ ὑπάλληλος κρεωπώλης ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Ἀποφοιτήσας ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξασκῇ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ δυνάμει τοῦ ἰατρικοῦ αὐτοῦ πτυχίου. Δὲν ὤφειλεν ὅμως ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς διὰ προστριβῆς θεραπείας, ἣν ἰδιαζόντως ἐμελέτησε, καθόσον ἠσθάνετο ὅτι ἐκεῖ ἔτεινεν ἡ κλίσις αὐτοῦ. Καὶ ἐπέτυχε· τὸν ἡ πελατεία αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κατωτέρων ἅμα καὶ τῶν διασημοτέρων προσώπων.

Διότι ὁ Μέτζγκερ ἔλαβε φυσιογνωμίαν εὐεργετικοῦ ἰατροῦ. Οὐδένα ἀπέφευγεν, ἀλλὰ δὲν μετέβαινε καὶ πρὸς πᾶν πρόσωπον, ὑφ' οὗ προσεκαλεῖτο. Ἐγνώρισεν εἰς τοὺς ἐπισήμους τοῦ κόσμου τούτου, ὅτι δὲν θὰ ἐτάρασσε τὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ. Ὁ ἰατρὸς Μέτζγκερ θὰ μείνῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ . . . Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας, οἱ πρίγκηπες, αἱ πριγκήπισσαι, αἱ εἰς τὴν θεραπείαν αὐτοῦ ὑποβληθεῖσαν, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβῶσι παρ' αὐτῷ. Ὁ Μέτζγκερ ἐποιήσατο ἐξαίρεσιν μόνον διὰ τὸν πάπαν, ὅστις εὑρηται ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐν τῷ Βατικανῷ. Μετέβη λοιπὸν εἰς Ρώμην.

Πρὸς τούτοις ἰσχάτως καὶ διὰ τὴν ταρίναν ἐποιήσατο ἐξαίρεσιν, καθόσον μετέβη καὶ εἰς Πετρούπολιν· τοῦτο ἀποδείκνυται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐκάμφθη κατά τι. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα διανοητικῆς προστριβῆς.

Ὁ Μέτζγκερ δὲν παρέχει τἀσιατρικὰ αὐτοῦ συμβουλὰς ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ οἴκῳ. Οἱ πελάται αὐτοῦ, ἐκ πασῶν τῶν γωνιῶν τοῦ κόσμου προερχόμενοι, συνηθροίζοντο πρό τινων ἐτῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Amstel-Hôtel, ᾧ τινε πολλῶν ὠφελημάτων πρόξενος ἐγένετο. Οἱ ἀσθενεῖς προσήρχοντο αὐτῷ κατὰ σειρὰν καὶ διαμένοντες ἐπί τινα λεπτὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν περικλὴν διὰ προστριβῆς θεραπείαν, ἧς ἀνάγκην εἶχον καὶ ἧς τὴν ἐπιτυχίαν ἐξύμνουν. Παρὰ πάντων δὲ μεγάλων τε καὶ μικρῶν τὰς αὐτὰς ἐλάμβανεν ἀμοιβάς.

Πρόθηλον ὅτι μετὰ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ μετέτρεψε καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ συνηθείας. Συχνότερον ἤδη ἀπέρχεται εἰς ἐπισκέψεις ἀσθενῶν.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΗΤΗΡ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγουμένου ἀριθμόν).

Ἐνῷ ἤδη ἀνερχομένη εἰς τὰ λίαν μεμακρυσμένα προηγούμενα ἐσκέπτετο ταῦτα μετ' ἐπιμονῆς, ἥτις ἐδίδεν αὐτῇ ἐπίθυμίαν νὰ κλαύσῃ, φωνὴ ὀλίγον βραχνή, ἀλλ' ἱκανῶς σθεναρά, ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς.

— Μαμά, ὑπεσχέθην εἰς τὸν πατέρα μου νὰ μὴ σᾶς ἀφήσω πλέον ἀλλ' ἢ μόνον ὅταν μὲ διατάξετε· θέλετε νὰ μείνω ὀλίγον μαζῆ σας; Ὁ πατήρ μου μὲ εἶπεν ὅτι σᾶς ἀφίνει εἰς ἐμὲ διὰ νὰ σᾶς περιποιηθῶ.

Ὁ Ἐδμόνδος ἐπλησίασεν αὐτήν, ἥτις τὸν παρετήρει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα βαρεῖς, τὴν κεφαλὴν καίουσαν καὶ σκεπτομένη ὅτι ἡ φωνὴ ἐκείνη τοῦ παιδός, ἣν ρανὶς ὕδατος διὰ τὴν δίψαν της.

— Καί, ἠεύρετε μαμά; εἰμποροῦμε νὰ φιληθοῦμε ἡμεῖς οἱ δύο, μόνον ἐγὼ εἰμπορῶ τώρα νὰ σᾶς φιλήσω.

Καὶ ἠσπάσθη πυρετωδῶς τὴν Ὀδίλην ἐπὶ τῆς μιᾶς παρειᾶς.

— Ἐνθυμεῖσθε ὅταν ἤμην πολὺ ἄρρωστος καὶ μὲ εἴχετε φιλήσει;

— Τὸ ἐνθυμεῖσαι; ἐψιθύρισεν ἡ νεαρὰ γυνή, ἠττηθεῖσα ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνης.

— Ναί! Εἶναι παράδοξον. Ἐλησμόνησα σχεδὸν ὅλα τὰ ἄλλα καὶ μόνον τοῦτο ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τότε ὅμως δὲν σᾶς ἐγνώριζα καὶ ἐνόμιζα ὅτι ἦτο ἡ μαμά.

Ἐπὶ στιγμὴν ἔστη σοβαρώτατος εἶτα δὲ ἐξηκολούθησεν.

— Ἡ ἀληθὴς μήτηρ μου, πιστεύω ὅτι εἶναι πολὺ ἠύχαριστημένη ἐκεῖ ἐπάνω, διότι εἶσθε πρόγματι ἡ δευτέρα μήτηρ μου!

— Πήγαινε παιδί μου, εἶπεν ἡ Ὀδίλη σφίγγουσα τὴν χεῖρα αὐτοῦ.

Ὁ Ζαφφέ, ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας ἱστάμενος ἀπήγαγε τὸν παῖδα, ἡ δὲ Ὀδίλη ἔκλαυσεν ἐφ' ὅσον εἶχε δάκρυα.

Ἡ ἀσθένεια αὐτῆς ὑπῆρξε μικρᾶς διαρκείας καὶ ἐλαφρά. Μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην νευρικὴν ἐξασθένισιν, ἥτις προηγήθη αὐτῆς, ἡ ἐσωτερικὴ χαρὰ καὶ ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία νὰ ζήσῃ, τόσον ἰσχυραὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νεαρᾶς γυναικός, ὑπῆρξαν ἰσχυροὶ ἐπίκουροι τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς κράσεως. Μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἡ Ὀδίλη προσεκάλεσε τὸν σύζυγον παρ' ἑαυτῇ καὶ ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ πέριξ αὐτῆς ἅπασαν τὴν οἰκογένειαν ζωηρὰν ἐν τῇ πρὸς αὐτὴν ἀγάπῃ καὶ εὐγνωμοσύνῃ.

— Ποῦ εἶναι ἡ Ὑβελίνη; ἠρώτησεν αἴφνης ἡ Ὀδίλη.

— Μὴ μὲ ὁμιλῆτε περὶ τῆς κυρίας Ρουβεραί! ἀνέκραξεν ἡ κ. Βρίς. Εἶμαι ἡ φίλη της ἀπὸ τεσσαρακονταετίας, οὐδέποτε ὅμως εἶδον παραμοίαν γυναῖκα. Ἐνόσῳ διήρκει ἡ ἀσθένεια τοῦ Ἐδμόνδου ἔστελλε καὶ ἐμάνθανεν εἰδήσεις εἰς ἕνα λειβάδι.

— Εἰς ἕνα λειβάδι; ἠρώτησεν ὁ Ριχάρδος.

— Μάλιστα, ἑνὸς γείτονος, διότι δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπηρέτας της νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν οἰκίαν μας, τόσον ἐφοβεῖτο μὴ κολλήσῃ ἡ ἀσθένεια! Εἶχεν ἐκλέξει ἕνα λειβάδι εἰς τὸ μισὸ δρόμο καὶ μὴ ἀνῆκον εἰς ἡμᾶς!

Ὅλοι ἐγέλων, πλὴν τῆς κ. Βρίς, ἥτις ἦτο ὀφθαλμοφανῶς ὠργισμένη.

— Ἠρνήθη νὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ ἰδῶ τὴν κόρην μου, εἶπεν ὁ Ριχάρδος, διότι εἶχον ἔλθει ἐδῶ.

— Παπάκκη, εἶπεν ὁ Ἐδμόνδος, τὸν προσεχῆ χειμῶνα, ὅταν θὰ εἴμεθα ὅλοι μαζῆ εἰς τὸ Παρίσι, δὲν θὰ πάρῃς καὶ τὴν Ὑβελίνην;

Τὸ πρόσωπον τοῦ Ριχάρδου ἐσκυθρώπασε.

— Θὰ κουρασθῆτε πολύ, εἶπεν ἡ κ. Βρίς. Ἀπὸ τεσσαρακονταετίας γνωρίζω τὴν κ. Ρουβεραί καὶ πάντοτε ἦτο πεισματάρα. Μία γιαγιά, ὡς ἐγώ, παραιτεῖται εὐκόλα τὰς ἰδιοτροπίας της καὶ ἔρχεται νὰ κατοικήσῃ σέ μιὰ κάμαρα τοῦ σπητιοῦ σας! Ἡ κυρία Ρουβεραί ὅμως . . . δὲν θὰ τὸ κατορθώσετε ποτέ!

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγὼ δὲν θὰ ἔχω ἀδελφὴν καὶ ὁ παπάκκης δὲν θὰ ἔχῃ ποτὲ κόρην! ἐψιθύρισεν ὁ Ἐδμόνδος.

— Θὰ κάμωμεν τὸ καλλίτερον, παιδί μου, εἶπεν ἡ Ὀδίλη ἀσπαζομένη αὐτόν.

XIII.

Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τῆς Μαγδαληνῆς ἀνεῴγησαν ὀρθάνοιχτοι καὶ οἱ ἦχοι τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου ἠκούσθησαν ἔξω ὡς τρικυμία ἁρμονίας, περατουμένης τῆς πρώτης λειτουργίας. Ἦτο πέμπτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς μαΐου, τόσον γελόεντος, τόσον φλογεροῦ, ὥστε τὰ θάλπη τοῦ ἰουνίου ὑπελείποντο αὐτοῦ. Αἱ ἠνθισμέναι καστανέαι τῆς πλατείας ὡμοίαζον ὡς ὑπερμεγέθεις ἀνθοδέσμαι προετοιμασθεῖσαι ἐπὶ τῇ ἑορτῇ· πλήθη γυναικῶν, κομψῶς ἐνδεδυμένων, ἵσταντο ἐπὶ τῶν βαθμίδων σκιαζόμεναι ὑπὸ ἀλεξήλια διαφόρων χρωμάτων· κάτω, ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου, ὁμάς ἀνδρῶν, ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, παρετήρουν μετὰ συμπαθείας τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, οἱ δὲ ἀνερχόμενοι τὴν Βασιλικὴν ὁδὸν καὶ προερχόμενοι ἐκ τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἡμέραν, ἔβλεπον, ἐν τῷ βάθει τοῦ σκοτεινοῦ ναοῦ, τὸ θυσιαστήριον ἀπαστράπτον ἐκ φώτων καὶ κεκαλυμμένον κατὰ γράμμα ἐκ λευκῶν ἀνθέων τοῦ μαΐου, τοῦ μηνὸς τούτου τῆς Παρθένου.

Φωναὶ λεπταὶ παίδων ἔψαλλον ᾄσμα συνοδευόμεναι ἡσύχως ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου. Εἶτα ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τάπητος, ἐστρωμένου ὡς καὶ κατὰ τὴν ὥραν γάμων, προσῆλθον κατὰ μακρὰς γραμμὰς οἱ παῖδες καὶ τὰ κοράσια οἱ μέλλοντες νὰ κοινωνήσωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Αἴφνης, ὡσεὶ μέγα σμῆνος κύκνων ἐκάθησεν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ναοῦ, πλῆθος λευκῶν πέπλων καὶ λεπτῶν μεταξωτῶν ἐνδυμάτων ἐπεφάνη.

Ἐνῷ τὸ μουσικὸν ὄργανον ἐξέβαλλε τοὺς τελευταίους αὐτοῦ ἤχους, οἱ ὁποῖοι ἔθετον εἰς τρομώδη κίνησιν τὰς στήλας τῆς πύλης, οἱ λευκοὶ πέπλοι, αἱ ζῶναι καὶ αἱ ἐσθῆτες, κινούμεναι ὑπὸ γλυκείας αὔρας τοῦ μαΐου, ἐξεχύθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν, πᾶσαι δὲ αἱ ἐκεῖ γυναῖκες, μητέρες καὶ μή, ἐχαιρέτισαν διὰ μειδιάματος τὰς κορασίδας, αἵτινες διήρχοντο σοβαραὶ περικυκλούμεναι ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Ἡ Ὑβελίνη μετὰ τῆς κυρίας Δουβεραῖ ἀνῆλθον εἰς ἅμαξαν ἀναμένουσαν αὐτάς. Μικρὰ κορασίς, ἐκ τῶν μετασχουσῶν τῆς ἑορτῆς, φέρουσα ἐσθῆτα εὐθηνήν, πρὶν ἢ ἀπέλθῃ μετὰ τῆς μητρός αὐτῆς φερούσης σκοῦφον ἐκ λευκοῦ λινοῦ, παρετήρησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν οὐχὶ ἄνευ ἐνδομύχου ἐπιθυμίας καὶ ζηλίας, τὴν πλουσίαν κορασίδα, φέρουσαν τὴν αὐτὴν μὲν ὡς πρὸς τὸ χρῶμα οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα ἐσθῆτα. Εἶτα, ἐνθυμηθεῖσα ὅτι ἐν παραπλησίᾳ ἡμέρᾳ πάντες οἱ εἰς τὴν ἑορτὴν προσερχόμενοι παῖδες εἰσὶν ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί, ἡ πτωχὴ κορασὶς προσεμειδίασε θελκτικῶς τὴν πλουσίαν.

Ἡ Ὑβελίνη ἐκπλαγεῖσα ἀνταπέδωκε τὸν χαιρετισμόν. Ἡ πτωχὴ κόρη ἦν δύσμορφος, κηλίδες ἐρυθραὶ ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οἱ ὀφθαλμοὶ ὅμως ἦσαν τόσον καλοί, τὸ δὲ μειδίαμα τοῦ πλατέος ἐκείνου στόματος τοιαύτην ἐξέφραζεν ἀγαθότητα, ὥστε ἡ νέα ἀριστοκράτις ἀνταπέδωκε τὸ μειδίαμα διὰ τῶν λεπτῶν αὐτῆς χειλέων. Ἡ ἅμαξα ἤρξατο κινουμένη, ἡ δὲ Ὑβελίνη ἔκλινεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω ὑπὸ ἄλλης ἰδέας ἀπασχολουμένη.

— Κάθησε λοιπὸν ἡσυχη, εἶπεν ἡ κ. Ρουβεραί. Εἶσαι ἄτακτος.

— Παρατηροῦσα διὰ νὰ ἴδω ποῦ ἐπῆγε ἡ γιαγιά Βρίς καὶ ἡ κ. Ριχάρδου, ἀπήντησεν ἡ Ὑβελίνη ὑπακούουσα· θαρρῶ πῶς ἐμβῆκαν εἰς τὸ ἁμάξι μαζῆ μὲ τὸν πατέρα καὶ τὸν Ἐδμόνδον.

— Ἔχεις καιρὸν νὰ τὰς ἰδῇς κατόπιν, εἶπεν ἡ προμήτωρ μετὰ τῆς λεπτῆς ἐκείνης εἰρωνείας μεθ' ἧς ὡμίλει περὶ τῆς γραίας φίλης αὐτῆς ἀφ' ὅτου «ἐκατηχήθη» ὡς ἔλεγεν.

Ἡ κ. Ρουβεραί, καθ' ἑαυτὴν ἰδιαιτέρως ἐκατηγόρει τῆς κ. Βρὶς διότι «τὰ 'γύρισε» κατὰ τὴν χυδαίαν φράσιν, ἣν μετεχειρίζετο. Ταύτην τὴν χυδαίαν φράσιν μετεχειρίσθη τοὐλάχιστον ὁ Ζαφφὲ ὅταν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Ριχάρδου κατὰ τὰς σπανίας ἐκείνας περιστάσεις καθ' ἃς διὰ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ δὲν ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ τρίτου προσώπου.

— Ἡ κ. Ρουβεραὶ εἶναι ὠργισμένη κατὰ τῆς κ. Βρίς, εἶχεν εἰπεῖ ὁ παράδοξος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, διότι τώρα ἀγαπᾷ τὴν κ. Ριχάρδου. Ἡ κ. Ρουβεραὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἶχεν εἰπεῖ ὅτι αὐτὸ ἦτο ἄτοπα. Ἐγώ, βεβαίως δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ἐκφράσω γνώμην ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀτιμία ὅταν ἀπατᾶταί τις, καὶ πρὸ πάντων ὅτι δὲν διαπράττει κακὸν ὅταν ἐννοῇ ὅτι ἠπατήθη. Βεβαίως δὲν θὰ τολμήσω νὰ εἴπω ὅτι ἡ κ. Βρὶς εἶχεν ἄλλοτε ἄδικον, διότι θὰ ἦτο ἔλλειψις σεβασμοῦ ἐκ μέρους μου πρὸς αὐτήν, πιστεύω ὅμως ὅτι ὁ κύριος δὲν θὰ μὲ ἀντικρούσῃ ἐὰν διαβεβαιώσω ὅτι ἡ μήτηρ του νῦν ἔχει πλειότερον δίκαιον ἢ πρότερον. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κ. Βρὶς, εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν μὲ ἐκμυστηρεύεται, μιᾷ ὅμως τῶν ἡμερῶν ὅτε ἦτο παρωργισμένη ὁμιλοῦσα περὶ τῆς κ. Ρουβεραὶ εἶπεν· «Ζαφφέ, οὐδέποτε θὰ τῇ συγχωρήσω ὅτι κατὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Ἐδμόνδου ἐλάμβανεν εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ ἔν τινι λειβαδίῳ!»

— Εἶναι λοιπὸν ἀληθὴς αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ λειβαδιοῦ; ἠρώτησεν ὁ Ριχάρδος χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ καταπνίξῃ μειδίαμα.

— Πῶς; ἐρωτᾶτε ἐὰν εἶναι ἀληθής; Ἐπῆγα μόνος μου διὰ νὰ ἴδω! Τὸ λειβάδι δὲν ἦτο ἐκτεταμένον· λοιπὸν ὁ ὑπηρέτης τῆς κ. Ρουβεραὶ ἵστατο ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ φράκτου καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ ἄλλου καὶ φωνάζοντες ἐδίδομεν καὶ ἐλαμβάνομεν εἰδήσεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ὁ Ζαφφὲ ἐσχημάτισε περὶ τὸ στόμα διὰ τῶν δύω χειρῶν του εἶδος σάλπιγγος καὶ εἶτα ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν μὲ ὕφος δυσαρεσκείας. Κατὰ βάθος ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος ἔπαυε νὰ ἦναι τοιοῦτος ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῆς κ. Ρουβεραί.

Ὁ Ριχάρδος ἐμειδίασεν ἀσυναισθήτως καὶ εἶτα ἐβυθίσθη εἰς μελαγχολίαν.

Ἔκτοτε παρῆλθον ἔτη, τὰ αἰσθήματα ὅμως ἔμειναν τὰ αὐτά, ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἐπίσημον καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἐκοινώνησεν ἡ Ὑβελίνη, ἡ κ. Ρουβεραὶ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποποιηθῇ πρόσκλησιν ὅπως γευματίσῃ παρὰ τῷ Ριχάρδῳ.

Ὅταν ἡ κορασὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν πάλλευκος καὶ ἐλαφρὰ μετὰ τῆς ὡραίας καὶ οὔλης αὐτῆς κόμης, ἧς οἱ βόστρυχοι διεξέφευγον τοῦ λευκοῦ ἐκ λεπτοτάτου ὑφάσματος σκούφου, ὃν ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὡμοίαζεν ὡς ἀνθοδέσμη κατεσκευασμένη ἐκ σφαιρῶν χιόνος. Ἔφερε μετ' αὐτῆς τὸ ἔαρ, τὴν δρόσον, τὴν χάριν.

Ἡ Ὀδίλη δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἀναστενάξῃ. Δὲν ἦτο ἄδικον νὰ μὴ ἔχῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς τὴν ὡραίαν ἐκείνην προσωποποίησιν τῆς εὐτυχοῦς παιδικῆς ἡλικίας; Ὁ Ἐδμόνδος ἀπέβη ὁ υἱὸς αὐτῆς, ἄνευ ἐπιφυλάξεων καὶ ἀνεπιστρεπτεί. Ἐὰν ὅμως ἠδύνατο νὰ ἔχῃ παρ' αὐτῷ καὶ τὴν θελκτικὴν ἐκείνην κόρην, οἵαν θὰ εἶχε χαράν!

Μετ' ὀλίγον οἱ πάντες ἐκάθηντο περὶ τὴν τράπεζαν, ὁ μάγειρος ἐξήντλησε τὴν τέχνην αὐτοῦ ὅπως τιμήσῃ τὴν δεσποινίδα καὶ παρὰ πᾶσιν ἐπρυτάνευεν ἡ χαρά. Δὲν εἶχον ἀλλάξει οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δέ, πλὴν τοῦ Ἐδμόνδου, ἐκ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Ριχάρδος μετὰ τῆς συζύγου του, νεόγαμος, εὑρέθη ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἡ ἀσθένεια δὲν εἶχε καταλίπει ἴχνη ὁρατὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Ὀδίλης, ἡ ἔκφρασις ὅμως τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης φυσιογνωμίας ἀπέβη σοβαρωτέρα καὶ θωπευτικωτέρα ἐν ταύτῃ, ἠσθάνετό τις δὲ ὅτι οἱ βραχίονες αὐτῆς κατέστησαν εὐτραφέστεροι πιέζοντες ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ υἱοῦ. Αἱ ξηραὶ καὶ τυπικαὶ πως χειρονομίαι κατὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς προηγουμένως, ἁπλοποιήθησαν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς μητρότητος.

Τὸ πρόσωπον ὅμως ἔφερε ρυτίδας, μαρτυρούσας τὴν ὕπαρξιν μεριμνῶν. Ἔκφρασις μεγάλη προσοχῆς, σχεδὸν ἀγάπης δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ στόματος, ἐκτὸς μόνον κατὰ τὰς στιγμὰς τοῦ μειδιάματος, οἱ δὲ πλήρεις ἀγαθότητος ὀφθαλμοὶ ἦσάν πως σκυθρωποί.

Ταῦτα προῆλθον ἐκ τοῦ ὅτι ὁ βίος τῆς Ὀδίλης ὑπέστη σπουδαίαν ἀλλοίωσιν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἠρνήθη οὗτος. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εὐτυχὴς οὖσα γυνὴ καὶ λατρευτὴ σύζυγος, δὲν ἔζησεν ἀλλ' ἢ μόνον διὰ τὸν σύζυγον. Ἐξαίφνης ὅμως εὗρε παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς τὸν μέγαν ἐκεῖνον παῖδα, ὡς τρίτον μεταξὺ αὐτῶν, περὶ πολλοῦ ποιούμενον τὴν ἀγάπην αὐτῶν, πρὸ πάντων τὴν τῆς Ὀδίλης, τῆς ὁποίας, συνεπείᾳ φυσικῆς ἐν τῇ ζωηρᾷ ἐκείνῃ φύσει μεταβολῆς τῶν ἰδεῶν, ἐπεθύμει νῦν νὰ ᾖ ναι τὸ μόνον ἀντικείμενον τῶν φροντίδων.

Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβλέπῃ ἑαυτὴν πολὺ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ παραδόξου τούτου μηνὸς τοῦ μέλιτος. Ἐὰν τὴν ἐλαχίστην ἐδείκνυεν ἡ Ὀδίλη ἀγάπην πρός τινα, ἐὰν ἐθώπευε ξένον παῖδα, ἔστω καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ, ὁ Ἐδμόνδος κατελαμβάνετο ὑπὸ κρίσεων ὀλίψεως, μετὰ λύπης ὡμίλει περὶ τῆς πλάνης ἐν ᾗ διετέλει ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν, ἐμεγαλοποίει τὰ σφάλματά του καὶ ἔκρινεν ἑαυτόν, μέχρις ἀπελπισίας, ἀνάξιον τῆς τρυφερότητος καὶ ἀγάπης, ἥτις ἀπέβη αὐτῷ ἀναγκαιοτάτη πλέον.

Ὁ Ριχάρδος κατ' ἀρχὰς ἐσκυθρώπασε, διότι αἱ ἐπιδείξεις ἐκεῖναι ἐφαίνοντο αὐτῷ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκβαίνουσαι τοῦ μέτρου, ὥστε ἐνόμισεν αὐτὰς ἐπὶ στιγμὴν ἐπιπλάστους. Ἡ Ὀδίλη μετὰ δυσχερείας ἠδυνήθη νὰ δώσῃ αὐτῷ νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν ἐκείναις ὤφειλε νὰ διαβλέπῃ τὴν ἐξωτερίκευσιν πλουσίας φύσεως καὶ περιπλόκου, ἐν ἐποχῇ μάλιστα ὅτε ὁ παῖς πρόκειται ν' ἀποθῇ ἀνήρ, ὅτε δι' ἑαυτὸν ἔτι εἶναι κόσμος ἄγνωστος. Οὕτω λοιπὸν ἐπέμεινε λέγουσα ὅτι οὐχὶ διὰ τῆς αὐστηρότητος ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς θὰ διεκανονίζετο ὁ ρυθμὸς τοῦ ἀτάκτου τούτου χειμάρρου.

Ὁ πατὴρ ὑπεχώρησεν, οὐχὶ ἄνευ ἀντιστάσεως, εἰς τὰς σκέψεις τῆς δευτέρας μητρός, διότι εὗρεν αὐτὴν πάντοτε λίαν σώφρονα ἐν ταῖς συμβουλαῖς καὶ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ αὐτῆς. Ὅμως ὁ μόνος φόβος του ἦτο μήπως νῦν φανῇ μεροληπτοῦσα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ μαρτυρήσῃ τὴν πλήρη ἰσότητα τῆς συζύγου του. Πολλάκις ἐμεσολάβησεν ὑπὲρ τοῦ Ἐδμόνδου, ἡ μεσολάβησις ὅμως αὕτη ἦτο εἶδος καλοκαγαθίας καὶ συγγνώμης, οὐδέποτε δὲ ἐξωτερίκευσις ἀδυναμίας ἢ συγκαταβάσεως. Τοιουτοτρόπως ὁ Ριχάρδος ἐσυνείθισε πλέον νὰ ἐπαναπαύηται ἐπὶ τῆς συζύγου του προκειμένων τῶν λεπτῶν φροντίδων τῆς ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὃν ἤδη διῴκει ἐκείνη ὡς ἐβούλετο.

Ἐν τούτοις ἡ παραίτησις τῆς κ. Βρὶς δὲν ἦτο πλήρης. Τὸ ἀεικίνητον καὶ ζωηρὸν αὐτῆς πνεῦμα δὲν ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ζήτημα, ὅπερ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπῆρξεν ἡ διακαής αὐτῆς ἐνασχόλησις. Συνεπείᾳ ὅμως ἀλλαγῆς ἰδεῶν ἦττον παραδόξου ἢ ὅσον ἐφαίνετο, τοῦ λοιποῦ, δικαιοῦσα πάντοτε τὴν Ὀδίλην, παρετήρει συνάμα τὰ πράγματα τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς μετὰ λεπτότητος, ἣν καθίστα ὀξυδερκεστέραν ἀμυδρὰ ἐσωτερικὴ δυσαρέσκεια.

Οὐδὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀναγκάσῃ αὐτὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὰ σφάλματα ἐκεῖνα, μεγάλα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ σπουδαιότερα καθιστάμενα τοῦ εἰδικοῦ αὐτῆ, ὡς προμήτορι, τρόπου τοῦ βλέπειν τὰ πράγματα, προήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς χαλαρᾶς ἐπιβλέψεως αὐτῆς. Κατ' αὐτὴν τὸ πρᾶγμα δὲν εἶχεν οὕτω, πάντα δὲ τὰ σφάλματα καὶ αἱ πλάναι τοῦ παιδὸς προήρχοντο ἐκ τῆς ἀνυποτάκτου αὐτοῦ φύσεως, ἥτις ἦν καὶ πνεῦμα ἀντιλογίας.

Ὁ Ζαφφὲ ἤκουσεν αὐτῆς πολλάκις ἱστάμενος ἄφωνος ὡς αἰγυπτιακὴ μούμια, ὁμοιάζων, κατὰ τὰ στιγμάς ἐκείνας ἀπαραλλάκτως τῷ βασιλεῖ Σεσώστριδι τελευταίως ὑποβληθέντι εἰς τὴν κρίσιν τῶν εὐρωπαίων ἀρχαιολόγων. Τὸ ὄφος ἐκεῖνο παρὰ τῷ ὑπηρέτῃ ἐσήμαινε βάθος πνεύματος κατακρίσεως, ὅπερ, εὐτυχῶς, ἡ κ. Βρὶς δὲν κατενόει. Ὁ Ζαφφέ, κατὰ βάθος, ἐγνώριζεν ἐντελῶς τὴν πηγὴν τῶν σφαλμάτων τοῦ Ἐδμόνδου, διότι εἶδεν αὐτὰ γεννώμενα καὶ ἀναπτυσσόμενα, ὑπῆρξεν ἄλλοτε θῦμα ἡ μάρτυς αὐτῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ἐν ἀκριβείᾳ χρονομέτρου κατὰ ποίαν στιγμὴν ἀνεπτύχθη ἡ δεινὰ ἀδυναμία, ἥτις ἐὰν ἀμέσως κατεπνίγετο θὰ ἐξηλείφετο νῦν καὶ ἥτις ἤδη προσελάμβανεν ἀνησυχητικὰς διαστάσεις.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς διὰ τὴν Ὑβελίνην ἕκαστος ἐσκέπτετο νὰ διασκεδάσῃ. Ἐν τούτοις ὁ Ἐδμόνδος εἶχε κατὰ νοῦν ἰδέαν, ἣν ἀπὸ μακροῦ ἔτρεφε καὶ συνεζήτει καὶ διὰ τὴν ἐξωτερίκευσιν τῆς ὁποίας ἐφάνη αὐτῷ κατάλληλος ἡ περίστασις.

Μεταξὺ τῶν αἰτίων, δι' ἃ παρεπονεῖτο κατὰ τῶν πραγμάτων ἢ τῶν προσώπων εἶχεν, ἓν ὅλως ἰδιαίτερον ὡς πρὸς τὴν κ. Ρουβεραί.

— Εἶναι ἡ γιαγιὰ τῆς Ὑβελίνης, εἶχεν εἰπεῖ πολλάκις εἰς τὴν Ὀδίλην, καὶ ὄχι ἡ ἰδική μου. Νομίζει ὅτι ἐγὼ τάχα δὲν εἶμαι δι' αὐτὴν τίποτε διότι ὁμοιάζω τὸν πατέρα! Ἡ ἄλλη ὅμως γιαγιά, ἡ Βρὶς, εἶναι πλέον καλὴ εἰς τὰς σκέψεις της. Δὲν λέγω ὅτι ἐνδομύχως δὲν μὲ προτιμᾷ, κάμνει ὅμως πάντοτε εἰς τὴν Ὑβελίνην τόσον ὡραῖα δῶρα ὅσον καὶ εἰς ἐμὲ καὶ τὴν φιλεῖ ἐπίσης ὅταν ᾖ ναι ἐδῶ. Ἡ ἀδελφή μου εἶναι πολὺ εὐτυχὴς διότι ἔχει δύω γιαγιάς, ἐνῷ ἐγὼ ἔχω μόνον μίαν!

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.